

Univerza v Ljubljani
Fakulteta za socialno delo

Patricija Kofol

**Potrebe starih ljudi v vaški skupnosti Pečine in
medgeneracijsko povezovanje**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2017

Univerza v Ljubljani
Fakulteta za socialno delo

Patricija Kofol

**Potrebe starih ljudi v vaški skupnosti Pečine in
medgeneracijsko povezovanje**

Diplomsko delo

Mentorica: doc. dr. Vera Grebenc

Ljubljana, 2017

ZAHVALA

Posebej se zahvaljujem svoji mentorici doc. dr. Veri Grebenc za strokovno podporo in pomoč pri izdelavi diplomskega dela ter spodbudne besede pri nastajanju.

Hvala tudi doc. dr. Liljani Rihter za strokovno pomoč pri izdelavi empiričnega dela naloge in izr. prof. dr. Jani Mali za pomoč pri iskanju gradiva in vso znanje, ki nam ga je posredovala s področja socialnega dela s starimi ljudmi.

Hvala krajanom Pečin, ki so si vzeli čas, se pogovarjali z mano in s tem prispevali k nastanku diplomskega dela.

Hvala staršem in vsej družini, ki mi je vsa leta dosedanjega šolanja stala ob strani in mi omogočala študij. Hvala sestri, njenemu fantu in prijateljicam za spodbudo ob nastajanju pričujočega dela in skozi ves študij.

Hvala mojemu Denisu za potrpežljivost in podporo ter to, da vedno verjame vame.

Misliti hočem, kot misli reka.
Teči od izvira do izliva
kot ona, ki med bregove ujeta
nikoli ista in zmeraj živa
odteka v večnost
in neprenehoma biva.
(Tone Pavček)

PODATKI O DIPLOMSKI NALOGI

Ime in priimek: Patricija Kofol

Naslov naloge: Potrebe starih ljudi v vaški skupnosti Pečine in medgeneracijsko povezovanje

Kraj: Ljubljana

Leto: 2017

Število strani: 123

Število prilog: 6

Število virov: 65

Število tabel: 5

Število slik: 0

Mentorica: Doc. dr. Vera Grebenc

Povzetek diplomskega dela:

V diplomski nalogi raziskujem potrebe starih ljudi v vaški skupnosti Pečine, na kakšen način bi ljudje želeli, da bi bile zadovoljene, in kakšno vlogo ima pri tem lahko medgeneracijsko povezovanje. Da bi prepoznala potrebe starih ljudi v vasi, raziskujem njihov življenjski svet.

V teoretičnem uvodu najprej predstavim starost in staranje na splošno, naraščanje števila starih ljudi v Sloveniji ter posledice le tega, ter pojav tabuizacije starosti v današnji družbi. Opisujem značilnosti socialnih mrež starih ljudi, vlogo sosedov v njihovih socialnih mrežah in pojav osamljenosti ter značilnosti staranja na podeželju. Posebno pozornost namenjam vlogi družine v življenju starega človeka ter medgeneracijskim odnosom tako znotraj nje, kot tudi v širši družbi. Opisujem potrebe ljudi ko take in specifične potrebe starih ljudi, kot jih opisujejo drugi avtorji, ter kako naj poteka raziskovanje potreb starih ljudi, ter odgovorov nanje. Predstavim tudi specifična znanja, ki jih ima socialno delo kot stroka za delo s starimi ljudmi.

V empiričnem delu predstavim kvalitativno raziskavo potreb starih ljudi v vasi Pečine. Glavni vir podatkov predstavljajo intervjuji s starimi ljudmi v vasi, dopolnim jih z intervjujem z dobro obveščenim informantom, to je predsednikom Društva upokojencev Tolmin.

V rezultatih najprej predstavim kratek biografski oris sogovornikov, nadaljujem pa s predstavitevjo ugotovitev po temah, ki sem jih določila v matrici senzitivirajočih pojmov pri sestavljanju okvirnih vprašanj za raziskovanje potreb starih ljudi v vaški skupnosti Pečine. Glavne senzitivirajoče teme so: značilnosti ciljne skupine, socialne mreže, stanovanje, dnevne aktivnosti, zdravje, dohodek in tveganja. Ugotovitve po temah sproti dopolnjujem z nanašajočimi se informacijami pridobljenimi s strani predsednika Društva upokojencev Tolmin. Nadaljujem z razpravo, kjer ugotovitve povežem s teorijo in primerjam z do sedaj opravljenimi raziskavami na tem področju. Ugotovitve kažejo, da je zaznati manj povezovanja med generacijami v skupnosti kot v preteklosti, povezovanja pa je na splošno na ravni vasi malo, kjer primanjkujejo dvorana za druženje in organizirane aktivnosti. Organizirane aktivnosti se sicer dogajajo v bližnjih krajih, vendar so za nekatere težko dostopne ali pa jih ne zanimajo. Po pomoč se intervjuvanci obrnejo predvsem na svoje sorodnike, pri fizičnih opravilih pa tudi na sosedo, čeprav je danes pomoči me sovaščani manj kot je bilo včasih. Kmetijstvo predstavlja starim ljudem v vasi dodaten vir zaslužka in možnost oskrbe s hrano. Vajeni so skromnega načina življenja, kar jim omogoča preživetje z nizkimi pokojninami. Intervjuvanci bi si v kraju želeli možnost toplega obroka, v primeru potrebe po institucionalni oskrbi pa obstoj le-te v domačem okolju oziroma obstoj kakšne druge oblike pomoči.

Ključne besede: stari ljudje, socialne mreže starih ljudi, vaško okolje, medgeneracijsko povezovanje, socialno delo s starimi, potrebe

Title: The needs of the older in the village community of Pečine and intergenerational integration

Abstract: This bachelor's thesis explores the needs of the elderly in the village community of Pečine in northwest Slovenia, how the elderly would like to have their needs met, and the role that intergenerational integration may play in this. In order to identify the needs of the elderly in this village, their living environment is analyzed.

The theoretical introduction presents old age and aging in general, the increasing number of the elderly in Slovenia and the consequences of this, and the tabooing of old age in today's society. It describes the characteristics of the social networks formed by the elderly, the role of neighbors in these networks, loneliness, and aging in the countryside. Special attention is dedicated to the role of family in an elderly person's life and intergenerational relationships both inside the family and in society in general. In addition, people's needs in general and the specific needs of the elderly as described by other authors are presented in addition to how these needs and the ways of meeting them are studied. Moreover, specific skills and expertise that social work as a discipline offers for working with the elderly are presented.

The empirical section presents a qualitative study of the elderly's needs in the village of Pečine. The main data source used is interviews with elderly people in the village, complemented by an interview with a knowledgeable informant: the chair of the Tolmin Retirees' Association.

The results section begins with brief biographies of the interviewees and continues by presenting the findings according to the topics defined in the matrix of sensitizing concepts that were used to design the tentative questions for the survey. The main sensitizing topics include the following: target group characteristics, social networks, housing, daily activities, health, income, and risks. The findings by topic are complemented by information provided by the chair of the Tolmin Retirees' Association. This is followed by a discussion in which the findings are linked to theory and compared to research conducted in this area to date. The findings show poorer intergenerational integration than in the past and a low general level of integration in the village, which does not have its own community hall where people could socialize and take part in organized activities. These take place in the villages nearby, but some interviewees find them difficult to access or have no interest in them. The interviewees primarily turn to relatives for help and in the event of more demanding physical tasks also to their neighbors, but in general people in the village help one another less often than in the past. Farming provides additional income for the elderly in the village and a means of providing food for themselves. They are used to living modestly, which makes it possible for them to get by on their low retirement payments. The interviewees would like to have a restaurant nearby where they could have a hot meal, and, if the need for institutional care arises, they would like to remain in their home environment or receive other types of assistance.

Keywords: elderly, social networks of the elderly, village environment, intergenerational integration, social work with the elderly, needs

PREDGOVOR

Tekom svojega študija me je posebej zanimalo delo s starimi ljudmi, zaradi česar sem se odločila poglobiti znanje na tem področju in v tretjem letniku izbrala modul socialno delo s starimi ljudmi. K temu me je spodbudilo opravljanje prakse v drugem letniku študija. Opravljala sem jo v domu za stare, kjer sem ugotovila, da me to področje socialnega dela še posebej veseli in se pri delu s starimi ljudmi, od katerih se vedno znova kaj novega naučim, dobro počutim tudi sama. Da sem področje dela s starimi ljudmi izbrala tudi za temo diplomskega dela je bila zame logična odločitev, saj da imam na tem področju poglobljeno znanje, ki sem ga lahko v pričujoči diplomski nalogi še razvila.

K raziskovanju potreb starih ljudi v vasi Pečine je najbolj prispevalo to, da sem tudi sama krajanka omenjene vasi na Tolminskem in da v njej zaznavam velik delež starega prebivalstva, ki ima specifične želje in potrebe v svoji starosti. Na podeželju opažam pomanjkanje raznolikosti storitev, ki bi starim ljudem omogočale življenje doma, hkrati pa pomanjkanje medgeneracijske povezanosti, ki bi lahko dvignila kvaliteto življenja starih ljudi v vasi. Zanimalo me je kakšne so potrebe starih ljudi na Pečinah, kako bi želeli, da bi bile zadovoljene in kaj lahko lokalna skupnost skozi povezovanje generacij naredi za to.

Namen izvedbe raziskave je raziskati potrebe starih ljudi v podeželskem okolju z majhno raznolikostjo ponudbe storitev in slabo dostopnostjo le-teh, kako si želijo, da bi bile njihove potrebe zadovoljene, kaj lahko sami naredimo za to s povezovanjem generacij v kraju in na katere stvari bi morale biti tudi formalne službe v prihodnosti pozorne pri organizaciji storitev in aktivnosti za to populacijo.

V teoretičnem uvodu diplomskega dela predstavim pomembne teme na tem področju iz obstoječe literature. V uvodu opišem tudi sam pomen raziskovanja potreb starih ljudi in na kakšen način naj raziskovanje potreb poteka, s čimer prikažem smiselnost izbire načina opravljanja raziskave. Gradivo za raziskavo sem pridobila z intervjuji s starimi ljudmi v vasi Pečine, ki sem jih dopolnila s pogovorom z dobro obveščenim informantom, predsednikom Društva upokojencev Tolmin. Rezultate prikažem s citati iz opravljenih pogovorov, v razpravi pa jih povežem s teoretičnimi spoznanji iz obstoječe literature in rezultate primerjam z preteklimi raziskavami, ki se navezujejo na to področje. Na koncu predstavim še ugotovitve in predloge za praktično delovanje ter nadaljnje raziskovanje.

KAZALO VSEBINE

1 TEORETIČNI UVOD	1
1.1 Starost in staranje	1
1.1.1 Staranje prebivalstva Slovenije	2
1.1.2 Tabuizacija starosti	3
1.2 Socialna omrežja starih ljudi	5
1.2.1 Vloga sosedov v socialnih omrežjih starih ljudi.....	7
1.2.2 Osamljenost	8
1.3 Staranje na podeželju	10
1.4 Vloga družine pri skrbi za starega človeka	11
1.5 Medgeneracijsko sodelovanje	15
1.5.1 Medgeneracijska solidarnost	15
1.5.2 Medgeneracijska solidarnost v družini	16
1.6 Socialno delo in stari ljudje	20
1.7 Potrebe starih ljudi	23
1.7.1 Potrebe	23
1.7.2 Raziskovanje potreb in odgovorov nanje	24
2 PROBLEM	27
2.1 Raziskovalna vprašanja	27
2.2 Teme raziskovanja	28
3 METODOLOGIJA	29
3.1 Vrsta raziskave	29
3.3 Raziskovalni instrument in viri podatkov	29
3.4 Populacija in vzorčenje	29
3.5 Zbiranje podatkov	30
3.6 Obdelava in analiza podatkov	31
4 REZULTATI	33
4.1 Značilnosti ciljne skupine	33
4.1.1 Osebna izkaznica kraja	33
4.1.2 Kratek biografski oris sogovornikov	33
4.1.3 Stališče do starosti	34
4.1.4 Zaznavanje povezovanja generacij v skupnosti.....	35
4.1.5 Število in razširjenost starih ljudi v vasi.....	36
4.1.6 Zaznavanje starosti	36
4.2 Socialne mreže	37

4.2.1 Vključevanje v vaško skupnost	37
4.2.2 Vrednote	39
4.2.3 Pomembni ljudje v življenju.....	39
4.2.4 Pomoč	40
4.2.5 Medgeneracijski odnosi	41
4.2.6 Komunikacijska in povezovalna sredstva.....	43
4.3 Stanovanje	43
4.3.1 Prilagojenost prostorov.....	43
4.4 Dnevne aktivnosti	45
4.4.1 Aktivnosti	45
4.4.2 Pomoč pri dnevnih aktivnostih.....	46
4.4.3 Mobilnost.....	47
4.4.4 Organizirane aktivnosti.....	48
4.4.5 Potrebe in želje	50
4.5 Zdravje	51
4.5.1 Ocena zdravja	51
4.5.2 Vpliv zdravstvenega stanja na vsakodnevne aktivnosti	51
4.5.3 Skrb za svoje zdravje.....	51
4.5.4 Dostopnost do zdravstvenih storitev	52
4.5.5 Prehrana	53
4.6 Dohodek.....	53
4.6.1 Prihodki	53
4.6.2 Tveganje za izgubo dela dohodka	54
4.6.3 Alternative za preživetje.....	54
4.7 Tveganja	55
4.7.1 Vrste tveganj.....	55
4.7.2 Preprečevanje tveganj.....	57
4.8 Odgovori na raziskovalna vprašanja	58
4.8.1 Kako ljudje sprejemajo starost?.....	58
4.8.2 Kako poteka povezovanje generacij v skupnosti?	59
4.8.3 Na kakšen način so stari ljudje vključeni v vaško skupnost?	59
4.8.4 Kaj starim ljudem v tem obdobju življenja največ pomeni?	60
4.8.5 Kako so tvorjene socialne mreže starih ljudi ?	60
4.8.6 Kakšne so bivalne razmere starih ljudi v vasi?.....	60
4.8.7 S kakšnimi aktivnostmi se ukvarjajo stari ljudje v vasi?.....	61

4.8.8 Pri katerih aktivnostih stari ljudje v vasi potrebujejo pomoč?	61
4.8.9 Kako mobilni so stari ljudje v vasi?	61
4.8.10 Katerih organiziranih aktivnosti se udeležujejo stari ljudje v vasi?	62
4.8.11 Kako zdravstveno stanje vpliva na dnevne aktivnosti starih ljudi v vasi?	63
4.8.12 Kako dostopne so zdravstvene storitve za stare ljudi v vasi?	63
4.8.13 Kaj predstavlja dohodek starih ljudi v vasi in kako rešujejo finančne stiske, če jih imajo?	64
4.8.14 S katerimi tveganji se srečujejo stari ljudje v vasi in katere situacije bi jim v prihodnosti lahko predstavljala tveganja?	64
4.8.15 Na kakšen način si želijo prejemati pomoč, ki jo potrebujejo oziroma jo bodo potrebovali?	65
5 RAZPRAVA.....	66
6 SKLEPI.....	77
7 PREDLOGI	81
7.1 Predlogi za praktično delovanje	81
7.2 Predlogi glede nadaljnjega raziskovanja	81
8 UPORABLJENA LITERATURA.....	83
9 PRILOGE	89
9.1 Priloga 1: Okvirna vprašanja za izvajanje intervjujev s starimi ljudmi v vaški skupnosti Pečine	89
9.2 Priloga 2: Primer odprtega kodiranja INTERVJU B.....	91
9.3 Priloga 3: Osno kodiranje – intervjuji s starimi ljudmi v vaški skupnosti Pečine... ..	101
9.4 Priloga 4: Pogovor s predsednikom Društva upokojencev Tolmin z označenimi izjavami	114
9.5 Priloga 5: Odprto kodiranje INTERVJU DU	116
9.6 Priloga 6: Osno kodiranje – Intervju s predsednikom Društva upokojencev Tolmin	124

KAZALO TABEL

Tabela 2.1: Matrica senzitivirajočih tem za raziskovanje potreb starih ljudi v vaški skupnosti Pečine.....	28
Tabela 3.2: Prikaz vzorca raziskave.....	30
Tabela 4.1: Biografski oris sogovornikov.....	33
Tabela 9.1: Primer odprtega kodiranja INTERVJU B	91
Tabela 9.2: Odprto kodiranje INTERVJU DU	116

KAZALO GRAFOV

<i>Graf 1: Gibanje deleža prebivalcev Slovenije starejših od 65 let med 1. 1. 2008 in 1. 1. 2017</i>	<u>3</u>
--	----------

1 TEORETIČNI UVOD

1.1 Starost in staranje

Staranje je proces, ki poteka vse življenje (Šiplič, Kadiš 2002: 295), s čimer se strinja tudi Pečjak (2007: 13–14), ki pravi, da se staranje začne že z oploditvijo.

O staranju obstajajo različne teorije, ki proučujejo vpliv različnih dejavnikov na staranje in obratno.

»Biološke teorije povezujejo proces staranja s pešanjem življenjskih funkcij organizma.« (Šiplič, Kadiš 2002: 295) Znotraj bioloških teorij se je razvilo več različnih, skupno pa jim je, da se ukvarjajo z iskanjem odgovora, zakaj se telo stara. (Mali 2008: 42)

»Psihološke teorije staranja izhajajo iz razvojnih teorij in teorij osebnosti.« (Šiplič, Kadiš 2002: 295) Psihologija staranja se ukvarja s proučevanjem človekovega kognitivnega, osebnostnega in socialnega razvoja človeka, kot tudi s spominom, učenjem, občutenjem, percepcijo, motoričnimi sposobnostmi in drugimi značilnostmi v starosti. (Mali 2008: 42–43)

»Med socialnimi teorijami [...] gre za teorijo zmanjšane aktivnosti (nekateri avtorji trdijo, da staranje spremlja proces zmanjšane aktivnosti ter da med starimi in družbo nujno prihaja do zavračanja) in teorijo aktivnosti (večina normalnih starih ljudi ostane aktivna tudi v starosti).« (Šiplič, Kadiš 2002: 295) Razvoj socioloških teorij je prinesel razvoj posebne veje v gerontologiji, to je socialne gerontologije, katere temelje je postavil Clarc Tibbis. To ime je uporabil za področje, ki se je ukvarjalo s proučevanjem vplivov družbenih in kulturnih pojavov na procese staranja. (Mali 2008: 43)

Človekova kronološka starost je običajno tista, o kateri govorimo, ko govorimo o staranju. Pečjak (2007: 14) govori o petih vidikih starosti: biološki, socialni, subjektivni, vedenjski in koledarski, medtem ko Šiplič in Kadiš (2002: 295) govorita o kronološki, funkcionalni, ki zajema biološko, psihološko in socialno starost, ter o doživljajski starosti. Slednja ni odvisna od kronološke starosti, pač pa od lastnega doživljanja svoje starosti. Na doživljanje starosti in »[...] starostno podobo zelo vpliva zdravstveno stanje.« (Pečjak 2007: 74)

»Starostna samopodoba je videnje sebe glede na svojo starost. Ljudje se imajo za mlajše, enako stare ali starejše, kot so v resnici. Nanjo vpliva dejanska starost, posameznikova življenjska filozofija ter odnos okolja do njega, od tega, ali je v njem uspešen ali neuspešen,

ali ga sprejema ali odklanja.« (Pečjak 1998:45) Na starostno samopodobo pomembno vpliva tudi videz. Tisti, ki se počutijo mlajše, se tudi vedejo kot mlajši in obratno. (*ibid.*)

Ramovš (2000: 318) deli starost na tri starostna obdobja:

- Zgodnje starostno obdobje (66 do 75 let) – to starostno obdobje običajno zajema čas po upokojitvi, ko je človek običajno še dovolj zdrav za aktivno življenje po upokojitvi.
- Srednje starostno obdobje (76 do 85 let) – človek se v tem starostnem obdobju sooča tako s pešanjem svojega zdravja in moči, kot tudi z izgubami svojih bližnjih, na primer partnerja ali sovrstnikov.
- Pozno starostno obdobje (86 let in več) – odvisnost starega človeka od drugih se v tem starostnem obdobju običajno poveča, sam pa zmore opraviti manj opravil.

Svetovna zdravstvena organizacija je določila mejo staranja pri 65 letih, kar upoštevajo tako v gerontologiji, (Pečjak 2007: 13) kot tudi v socialnem delu.

1.1.1 Staranje prebivalstva Slovenije

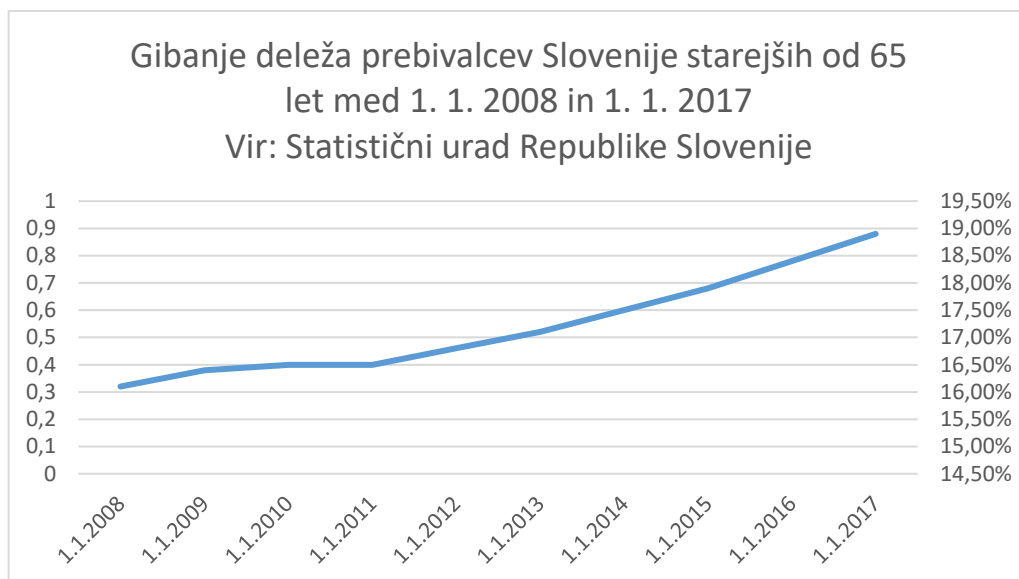
Starost se je kot množičen pojav začela pojavljati v 20. stoletju, ko je izrazito začelo naraščati število starih ljudi. (Pečjak 1998: 19) Danes govorimo o staranju prebivalstva, kar pomeni, da se spreminja starostna struktura na način, da se večja število starih ljudi v družbi. (Šircelj 2009: 15) Na staranje bolj kot daljšanje življenjske dobe in selitve prebivalstva vpliva zmanjšana rodnost. Staranje prebivalstva je namreč del demografskega prehoda med visokimi in nizkimi ravnmi rodnosti in umrljivosti. (Šircelj 2009: 18)

Trendi zmanjševanja rodnosti in daljšanja življenjske dobe so danes značilni tako za celotno Evropo, kot tudi za Slovenijo. Naraščanje deleža prebivalcev Slovenije, ki so starejši od 65 let, pregledno kažejo podatki Statističnega urada Republike Slovenije, ki pravijo, da je bil delež teh prebivalcev v prvi polovici leta 2010 16,5 %¹, v prvi polovici leta 2017 pa že 18,9 %² vseh prebivalcev Slovenije.

¹ Podatki so dostopni na spletni strani Statističnega urada Republike Slovenije tako, da v tabeli označimo kazalce, ki nas zanimajo za določeno leto. http://pxweb.stat.si/pxweb/Dialog/varval.asp?ma=05C1006S&ti=&path=../Database/Dem_soc/05_prebivalstvo/10_stevilo_preb/05_05C10_prebivalstvo_kohez/&lang=2 (ogledano 25. 5. 2017)

² Podatki so dostopni na spletni strani Statističnega urada Republike Slovenije tako, da v tabeli označimo kazalce, ki nas zanimajo za določeno leto. http://pxweb.stat.si/pxweb/Dialog/varval.asp?ma=05C1006S&ti=&path=../Database/Dem_soc/05_prebivalstvo/10_stevilo_preb/05_05C10_prebivalstvo_kohez/&lang=2 (ogledano 25. 5. 2017)

Graf 1: Gibanje deleža prebivalcev Slovenije starejših od 65 let med 1. 1. 2008 in 1. 1. 2017



V prihodnosti pričakujemo, da se bo trend staranja prebivalstva nadaljeval, kar pomeni, da se bo morala družba še bolj prilagoditi na specifičnosti, ki jih demografske spremembe prinašajo s sabo. (Šircelj 2009: 40)

1.1.2 Tabuizacija starosti

»Čeprav sodobna družba z različnimi programi in oblikami pomoči omogoča življenje v pozni starosti, sodoben način življenja stare ljudi potiska na družbeni rob.« (Mali 2008: 3) Življenja do visoke starosti zato ne smemo enačiti s kakovostnim življenjem. Zdi se, da je veliko bolj pomembno, kako kvalitetno ljudje preživijo svojo starost, kar je odvisno tudi od tega, kako družba sprejema starost.

Družba ljudem pripisuje tako imenovane družbene vloge. Pogosto ljudje prevzamejo značilnosti dane družbene vloge in se v skladu z njo tudi obnašajo. (Pečjak 1998: 61) Hkrati človek lahko zastopa več različnih družbenih vlog, ki lahko v součinkovanju delujejo še bolj izključevalno in stigmatizirajoče. Tako, kot to velja to za mnoge druge družbene vloge, velja to tudi za vlogo starega človeka.

Vloge, ki jih predpisuje družba, so pogosto pospremljene z stereotipi, ki veljajo za določeno vlogo. Med starostnimi stereotipi prevladujejo negativne značilnosti. Med njimi »[...] prevladuje pet lastnosti: da so si vsi starejši ljudje med seboj podobni, da so senilni, konservativni, neproduktivni in izkoriščevalski.« (Pečjak 1998: 63) Le redko so stereotipi o starih ljudeh pozitivni. Kadar so, se nanašajo na modrost, izkušnje in ljubeč odnos do

svojcev. Stereotipi vplivajo tudi na to, kako ljudje doživljajo lastno starost in na to, kako se v starosti vedejo. (Pečjak 1998: 63–65)

Odrinjenost na družbeni rob v današnjem času povzroča tabuizacija starosti, ki s seboj prinaša še druge učinke. Ramovš (2000: 318) našteva naslednje pojave:

- »[...] med generacijami ni povezanosti,
- stara generacija ne sprejema svoje starosti,
- stari ljudje so marginalizirani v družbi,
- srednja generacija zanemarja pripravo na lastno starost.«

Pri odrivanju starih ljudi iz družbenega življenja govorimo o *ageizmu*, ki pomeni diskriminacijo na podlagi kronološke starosti, s seboj pa prinaša tudi posploševanje značilnosti in sposobnosti ljudi na podlagi njihove starosti. (Pečjak 2007: 94–98)

Eno od sredstev za odrivanje starih na družbeni rob so tudi institucije. To ne pomeni, da na tem področju ne moremo nič storiti, pravi Mali (2008: 34), ampak se moramo prav zaradi že tako stigmatiziranega položaja starih ljudi, truditi za dvigovanje kakovosti življenja starih ljudi tudi v institucijah.

Pri detabuizaciji starosti ima tako pomembno vlogo socialno delo, kar zahteva posebna znanja v stroki, ki jih opisujem v poglavju *1.6 Socialno delo in stari ljudje*.

1.2 Socialna omrežja starih ljudi

Pomemben vidik kakovosti življenja starih ljudi je razvejanost njihove socialne mreže, ki pomeni povezanost »[...] posameznika z drugimi ljudmi v njegovem življenjskem okolju.« (Mali 2008: 75) Socialne mreže ločimo na neformalne (družina, sorodstvo, prijatelji, sosedi) in formalne. (*ibid.*)

Koncept, ki se navezuje na razvejanost socialnih mrež, imenujemo socialni kapital. Ta nakazuje, koliko je nek posameznik vključen v socialne vezi in mreže. Večji kot je socialni kapital, večje so možnosti, s katerimi lahko zagotavljamo materialne in nematerialne dobrine. (Dragoš 2000: 241–242)

Na socialne mreže ljudi med drugim vpliva tudi proces staranja in obratno. (Dragoš 2000 b: 293) Dragoš (2000 b: 304) posebej poudari pomen zdravstvenega stanja za socialna omrežja starih ljudi. Čeprav so socialne mreže varovalni dejavnik, pa to ne velja za vse, saj nanje vplivajo še druge okoliščine kot so dohodek, fizična kondicija in spol starega človeka. Med omenjenimi okoliščinami Dragoš (*ibid.*) izpostavi materialno stanje starega človeka, saj so »[t]isti z nižjimi dohodki [...] praviloma bolj izpostavljeni zdravstvenim tveganjem, imajo slabši dostop do zdravstvenih storitev, so pogostejše žrtve kriminalnih napadov [...] in imajo manj ustrezno prehrano.« Prizadetost ob manjšanju socialnih mrež in potrebi po storitvah je zato za materialno slabše preskrbljene toliko večja, kot za tiste, ki si storitve lahko plačajo.

Za stare ljudi je najbolj tipično, da se po pomoč obračajo predvsem na neformalna omrežja, v katerih je najbolj pogosto »[...] 5–7 oseb, med katerimi so na prvem mestu člani družine, sledijo drugi sorodniki, nekateri prijatelji in sosedje.« (Hlebec 2004: 111). Filipovič Hrast (et. al. 2014: 29) pravi, da večino oskrbe, ki jo potrebujejo stari ljudje v skupnosti, opravijo prav neformalni oskrbovalci, torej člani njihovih neformalnih mrež.

Omrežje socialne opore predstavlja staremu človeku ljudje, ki mu nudijo pomoč iz lastnega lokalnega omrežja. (Hlebec et. al. 2009: 154) Vaux (v Hlebec et. al. 2009: 155) opredeljuje socialno oporo kot kompleksen pojem višjega reda, ki ga opazujemo prek virov socialne opore, oblike socialne opore in vrednotenja ali subjektivnega ocenjevanja kakovosti socialne opore. Najpogostejše razlikujemo med naslednjimi vrstami socialne opore:

- instrumentalna opora (materialna pomoč),
- informacijska opora (informacije, ki jih nekdo v dani situaciji potrebuje),
- emocionalna opora (pomoč ob življenjskih krizah),

- druženje. (*ibid.*)

»Sestava neformalnih omrežij je ključnega pomena za zadovoljevanje potreb starostnika po različnih razsežnostih socialne opore.« (Hlebec 2004: 111) Raziskava Wegnerjeve (1994) (v Hlebec 2004 in v Hojnik Zupanc 1999), ki jo je opravila v severnem Walesu, kaže, da lahko razlikujemo med petimi značilnimi tipi socialnih omrežij starih ljudi, na katerih oblikovanje vplivajo družinske značilnosti, selitve in posameznikove osebnostne značilnosti ter temperament.

- Sorodstveno oziroma družinsko omrežje – družinski člani, ki pomagajo staremu človeku živijo v neposredni bližini ali bivajo skupaj. V omrežje je vključenih tudi nekaj prijateljev in sosedov, vendar za večino potreb poskrbijo družinski člani. Omrežja štejejo do štiri članov in so bolj značilna za starejše od 80 let. Lahko se zgodi, da zaradi pretirane skrbi pride do omejevanja samostojnosti starega človeka, kar je slabost takega tipa omrežja.
- Omrežje, integrirano v bivalno okolje – značilna je tesna povezanost z družino, prijatelji in sosedji, ki se razvija skozi daljše časovno obdobje zaradi bivanja v isti skupnosti. Značilno je za ljudi mlajše od 80 let, omrežja pa štejejo do osem ljudi. Za ljudi s tako vrsto omrežij je značilna visoka stopnja avtonomije.
- Samostojno, samozadostno oporno omrežje – tipično za ta tip omrežja je povezanost z enim sorodnikom, za katerega ni nujno značilno, da živi v bližini. Pogosto ljudje, za katere je značilno tako omrežje, nimajo otrok ali drugih bližnjih sorodnikov, njihovo življenje je predvsem vezano na lastno gospodinjstvo. Majhnost omrežja, v katerem so včasih prisotni tudi sosedji, ne omogoča zadostne opore, kar pomeni, da je zanje pogostejša značilna alternativa institucionalno varstvo.
- Oporno omrežje širšega bivalnega okolja – star človek je povezan tako z oddaljenimi sorodniki, kot prijatelji in sosedji. Pomoč temelji tudi na vključevanju prostovoljskih organizacij. Omrežje je obširnejše, nad osem članov, značilno je predvsem za ljudi, ki so se po upokojitvi preselili. Pri potrebah po določenih storitvah se stari ljudje v takem omrežju pogosto obračajo na plačane storitve.
- Omrežje opore pri osebah z zaprto osebnostjo – tip omrežja je značilen za neodvisne pare ali samske ljudi, ki živijo izolirano, nimajo posebej razvitih medsosedskih odnosov, otroci, če jih imajo, živijo oddaljeno, tako kot tudi prijatelji. Tudi pri tem tipu omrežja je zaradi majhne razvejanosti do štirih oseb ob povečanih potrebah opora premajhna in je zanje alternativa institucionalno varstvo.

1.2.1 Vloga sosedov v socialnih omrežjih starih ljudi

Bolj kot kateri drugi starostni skupini, je starim ljudem pomembna skupnost, kjer si želijo ostati in živeti tudi v svoji starosti. »Njihova večja navezanost na skupnost izhaja iz daljšega bivanja v tej skupnosti, več prostega časa za preživljanje v njej in manjše mobilnosti.« (Filipovič Hrast et. al. 2014: 11) Loughran (2003) (v Filipovič Hrast 2009: 170) razločuje skupnost, ki ponuja oskrbo staremu človeku na tisti del, ki ponuja človeku skupnostne storitve in tisti del, ki ga predstavljajo neformalne mreže.

Poleg družine, ki je po navadi tisti del neformalne oporne mreže, na katerega se stari ljudje najprej obrnejo po pomoč in predstavlja tudi dobršen del njihove socialne mreže, so zanje zelo pomembni stiki s sosedi, ki pogosto nastopajo tudi v vlogi neformalnih oskrbovalcev. (Filipovič Hrast et. al. 2014: 31) Posebej pomembni so sosedje za tiste, ki živijo v skupnosti, njihovi ožji družinski člani pa živijo oddaljeno. Kadar star človek nima drugih družinskih virov opore, so lahko sosedje primarni vir pomoči. (Filipovič et. al. 2005: 205–209) Sosedje so eni ključnih delov omrežij socialne opore v večini tipov le-te.

Omrežje starih ljudi sosedje pomembno dopolnjujejo. Zanje je značilno, da je osnova odnosa geografska bližina, od sosedov pa se v odnosu pričakuje da so na razpolago in da nudijo skrb, nadzor in pomoč v nujnih primerih ali pa redno, če star človek nima pomoči svojcev. Včasih ta odnos preide v prijateljstvo in takrat se pričakovanja povečajo. Kadar sosedi ne morejo več zagotavljati tolikšne skrbi, kot bi jo star človek želel ali so preobremenjeni s skrbjo za druge, lahko pride do razpada odnosa. Okoliščine, ki lahko vplivajo na način odnosa, so starost in osebne značilnosti tako sosedov, kot starega človeka. (Filipovič et. al. 2005: 209)

Ločimo lahko štiri tipe odnosov med starim človekom in nekom, ki z njim ni sorodstveno povezan (Barker 2002: 162–164)³:

- Površinski odnos – odnos temelji na druženju in pomoči pri manjših neosebnih instrumentalnih nalogah.
- Zamejen odnos – odnos je nekoliko bolj emocionalen, kot pri prvem tipu.
- Zavezan odnos – odnos temelji na različnih materialnih izmenjavah in instrumentalni pomoči, dlje traja in je bolj intimen.
- Vključevalni odnos – največje trajanje in intimnost. Vključuje osebno skrb.

³ Prevod tipov odnosov po Filipovič et. al. 2005: 210.

Filipovič (et. al. 2005: 218) iz analize raziskav na tem področju povzema, »[...] da je vloga sosedov predvsem instrumentalna, to je praktična pomoč pri opravljanju različnih opravil, npr. gospodinjskih. Poleg tega je vloga sosedov precejšnja tudi pri druženju. Manjša je pri bolj osebnih ali pomembnejših stvareh, kot so osebni pogovori, finančna pomoč.«

Raziskava (Filipovič Hrast 2009: 169–182) kaže, da se je pojmovanje medsosedske pomoči in opore z leti spremenilo. Sosedje sicer ostajajo pomemben vir opore predvsem v kriznih situacijah, vendar pa ljudje občutijo odtujenost in zmanjšano zaupanje v nasprotju s značilnostmi tovrstnega podpornega omrežja v preteklosti.

Hlebec (et. al. 2012: 125) glede na izsledke raziskave opozarja na neizkoriščen potencial pri medgeneracijskem povezovanju in solidarnosti pri sosedskih vezeh, ki bi ga morali spodbuditi z aktivnim delovanjem v skupnosti na področju medgeneracijskega sodelovanja.

1.2.2 Osamljenost

Stare ljudi pogosto povezujemo z osamljenostjo. Šiplič in Kadiš (2002: 297) pravita, da so razlogi za osamljenost lahko odsotnost njihovih vrstnikov, ki jih je z leti vedno manj, umikanje v zasebne prostore ali pa neorientiranost v današnjem svetu.

Pečjak (1998: 80) opisuje osamljenost kot enega od hujših problemov vdovstva, saj se ovdoveli ljudje ne soočajo le z izgubo partnerja, ampak tudi prijateljev in znancev, ki naj bi se ovdovelih oseb izogibali. Avtor pripisuje veliko vlogo pri skrbi za družabno življenje ovdovelih oseb različnim organizacijam.

»[...] [D]ružba osamljenost neposredno povezuje s staranjem.« (Mali 2008: 183) Mali (*ibid.*) pravi, da se to v zadnjem času spreminja in se osamljenost prepoznava kot eno temeljnih čustev, ki je prisotno v vseh življenjskih obdobjih. Glede na to, da je človek med drugim tudi socialno bitje, je občutek osamljenosti v starosti pogosto povezan z izgubo najbližjih ljudi.

Osamljenost lahko pomeni prostorsko ali družbeno izolacijo, vendar pa posameznik zaradi lastnih čustvenih stanj lahko občuti osamljenost, četudi ni prostorsko izoliran. Velja lahko tudi obratno, da posameznik, čeprav je prostorsko izoliran, ne doživlja osamljenosti. (Westin 1970 v Hojnik Zupanc 1999: 32) Kadar prihaja do osamljenosti kljub prostorski neizoliranosti, »[...] gre za omejen nadzor starega človeka nad svojo življenjsko situacijo zaradi slabšega zdravstvenega stanja in omejene fizične mobilnosti.« (Hojnik Zupanc 1999:

33) Hojnik Zupanc (1999) pravi, da je potrebno v takem primeru aktivirati mrežo za pomoč staremu človeku v njegovem ožjem bivalnem okolju, kakor tudi ustrezno emocionalno oporo s pomočjo socialnih služb in neformalne mreže starega človeka.

1.3 Staranje na podeželju

Ne glede na to, da kazalci kažejo, da je staranje v svetu predvsem »podeželsko staranje«, je raziskovanja in zanimanja na tem področju malo. (Wenger v Filipovič Hrast et. al. 2014: 70) Razlogi za to so povezani z idealizirano podobo o kmečkem življenju, s tem pa odnosov med generacijami in s tem povezano skrbjo za stare ljudi. (Filipovič Hrast et. al. 2014: 70)

Iz raziskave, ki jo opisuje Dragoš (2000) v svojem članku, je razvidno da imajo stari ljudje na podeželju nižjo izobrazbo in prihodke, kot ljudje v istem starostnem obdobju na urbanih območjih, prav tako imajo tudi manjši socialni kapital na področju prijateljskih omrežij. Na drugi strani imajo stari ljudje iz ruralnih podeželskih območji večji socialni kapital na področju družinskih vezi. (Bond, Corner 2004: 23) Za stare ljudi na podeželju je značilno, da imajo slabše zdravstveno stanje, kot njihovi vrstniki v urbanih okoljih, slabše pogoje za bivanje, manj možnosti za javni in osebni prevoz, pa tudi manj možnosti dostopa do zdravstvenih storitev. (Nagode et. al. 2006: 816) Medtem ko se stari ljudje v mestnih okoljih hitreje odločijo za institucionalno oskrbo, kadar jo potrebujejo, pa stari ljudje v vaških okoljih institucij ne omenjajo. (Hojnik Zupanc 1999: 143)

Po drugi svetovni vojni se je začel proces praznjenja kmečkih področjih, ko so se mlade generacije množično odseljevale v mesta. (Hojnik Zupanc 1999: 72) Glede na to, da se stari ljudje na podeželju izrazito bolj zanašajo na družinska podporna omrežja, to zanje lahko pomeni osamljenost in izolacijo, saj niso tako mobilni in imajo manjše prihodke. (L. Johnson 2005: 39) Zaradi selitve njihove družine v mesto lahko ostanejo stari ljudje v ruralnih območjih brez močne socialne mreže, ki bi jim lahko zagotavljala pomoč in oporo. Stari ljudje na podeželju so tako lahko dvojno prikrajšani; zaradi pomanjkanja ponudbe storitev in zaradi osamljenosti ter izolacije. (Lynch 2014: 29)

Mali in Ovčar (2010) opisujeta specifična tveganja, ki so jim izpostavljeni stari ljudje, ki živijo v ruralnih območjih. Izpostavita, da so zaradi posledic zakonov, ki so urejali prihodke kmetov, izrazito bolj dovzetni za tveganja na finančnem področju, hkrati pa so območja, kjer živijo, slabo pokrita s socialnovarstvenimi storitvami. Z raziskavo sta pokazali, da je zanje poleg omenjenih specifičnih tveganj značilna še izrazito bogata socialna mreža tako tistih, ki živijo v skupnosti, kot tudi tistih, ki živijo v institucijah. V njihovih socialnih mrežah so poleg prevladujočih družinskih članov pogosto prisotni tudi sosede, na katere so se v preteklosti zanašali pri kmečkih opravilih.

1.4 Vloga družine pri skrbi za starega človeka

Hojnik Zupanc (1999: 138) naslavlja družino kot temeljno obliko neformalne pomoči starim ljudem. Močna vloga družine pri zagotavljanju skrbi za stare ljudi prevladuje predvsem v državah srednje in vzhodne Evrope, kar izhaja iz pogostih večgeneracijskih gospodinjstev oziroma bližine bivanja. (Filipovič Hrast et. al. 2014: 29)

Svojci so lahko »[...] pomembni pomočniki starim družinskim članom tako v emocionalnem kot tudi instrumentalnem smislu, hkrati pa tudi posredniki med strokovnimi službami in starejšimi sorodniki.« (Hojnik Zupanc 1999: 138)

»Kot kažejo [...] raziskave, družina večinoma nastopa kot prvi pomočnik v kritičnih okoliščinah. Tvorijo najtrdnjši socialni kontekst človekovega osebnega prostora (Hojnik 1989). V tem okviru star človek najbolj uveljavlja svojo povezanost v okolju in občutek biti potreben, ki je v starosti zelo pomemben.« (Hojnik Zupanc 1999: 144)

Craven (et. al. v Hojnik Zupanc 1999: 139) navaja tri metode obravnave družine:

- Tradicionalistična obravnava – družina je temeljna enota v družbi, spremembe obstoječih družinskih oblik pa so vprašljive. Pomoč odvisnim družinskim članom temelji na dolžnosti žensk za pomoč, ne pa na posameznikovi pravici do le-te.
- Socialistična obravnava – zaradi socialnih stisk družine so ogrožene tudi funkcije le-te, zaradi česar se je potrebno zavzemati za večjo podporo družini za pomoč odvisnim članom, s strani države.
- Feministična obravnava – obstajajo ovire za individualizacijo predvsem žensk znotraj družine zaradi tradicionalnega tipa družine.

Hojnik Zupanc (*ibid.*) dodaja še en teoretični pristop pri umeščanju družine:

- Postmodernistični pristop – za razliko od tradicionalističnega načina obravnave družine postavlja kot osnovno družbeno enoto v ospredje posameznika in ne družine.

V tradicionalnem pogledu na odnose med generacijami »[č]lane razširjene družine povezujejo prostorska bližina, socialno poreklo, hierarhični odnosi po načelu materialne in intelektualne moči in družinska solidarnost, ki se izraža v medsebojni pomoči, socializaciji in nadzoru.« (Hojnik Zupanc 1999: 53) Tak sistem se kaže posledično v hierarhičnih odnosih med generacijami in materialni, socialni in funkcionalni odvisnosti starih ljudi od ostalih članov družine. (Hojnik Zupanc 1999: 54)

Prav zaradi samoumevnosti družinske oskrbe se ji v preteklosti ni posvečalo veliko pozornosti, vendar moramo zaradi sprememb v družbi v današnjem času dati dodaten poudarek tudi družinski oskrbi. (Hvalič Touzery 2009: 109)

V sklopu procesov kot so modernizacija in urbanizacija, se je postopoma spreminjala vloga starih ljudi v njej. Skozi te procese se je spremenila tudi prej nekako samoumevna skrb za stare ljudi znotraj tradicionalne družine, zaradi česar se je skrb za stare ljudi v neki meri prenesla iz družine na institucije. (Mali 2008: 21–31)

Danes za družinske oskrbovalce definiramo osebe, »[...] ki so krvno ali sorodstveno povezane z osebo, ki jo oskrbujejo. Brezplačno jim nudijo paleto različnih storitev (skupno poimenovane družinska oskrba); od nege pa do pomoči pri ohranjanju socialnih stikov in gospodinjske pomoči. Ločimo med primarnimi in sekundarnimi družinskimi oskrbovalci. Primarni so tisti, ki nosijo glavno odgovornost za oskrbo osebe in le-to tudi v večji meri nudijo sami, sekundarni pa tisti, ki pri oskrbovanju pomagajo primarnemu oskrbovalcu.« (Hvalič Touzery 2009: 109)

V današnjem času ne moremo več govoriti o samoumevnosti in brezpogojnosti emocionalne in druge opore starim ljudem znotraj družine, saj so se tradicionalne družbene norme iz preteklosti, ko je bila solidarnost samoumevna znotraj krvnih vezi, spremenile in družba bolj temelji na individualnosti in svobodni volji. (Šadl, Hlebec 2009: 252) Mandič (2009: 139) opozarja na veliko vlogo odgovornosti za skrb med generacijami v družbi, da bi ta sploh obstala.

Kljub opisanim spremembam življenjskih vzorcev, Hvalič Touzery (2009: 110–111) navaja, da v Sloveniji precej več oskrbe in nege starih ljudi opravijo družinski člani, kot pa institucije. Oskrbovalci so običajno otroci starih ljudi, v manjšem delu pa še zakonci in snahe. Razlogi za družinsko oskrbovanje so v čustvenih vezeh, občutku dolžnosti in moralne odgovornosti in pa postopen prehod v oskrbovanje, saj se pomoč običajno začne z manjšimi uslugami, nadaljuje pa v oskrbovanje.

Hvalič Touzery (2009) v svojem prispevku izpostavlja vprašanje spolne delitve dela. Raziskava avtorice, pa tudi mnoge druge, namreč kažejo, da med družinskimi oskrbovalci v Sloveniji močno prevladujejo ženske. Za Evropsko unijo velja, da je to kar dve tretjini družinske oskrbe starih ljudi. (Hvalič Touzery 2006: 29) Med ženskami, ki nudijo oskrbo starim družinskim članom prevladujejo hčere. (Hvalič Touzery 2006: 31)

Craven (et. al. v Hojnik Zupanc 1999) navaja, da je pomoč družinskim članom, ki je naloga predvsem žensk srednje generacije, značilna za tradicionalistično obravnavo družine. Ženske družinske oskrbovalke so v glavnem srednjih let, ki so poleg skrbi za odrasčajoče otroke, tudi delovno aktivne. To dejstvo ni zanemarljivo, saj se morajo ženske tako pogosto odločati med skrbjo za ožjo družino, službo in odgovornostjo za skrb za starega družinskega člana. (Hvalič Touzery 2006: 29)

Tako za Evropo, kot tudi za samo Slovenijo je značilen omenjeni trend prevladovanja ženskih družinskih oskrbovalk. To velja predvsem za negovalni del oskrbe starih ljudi, medtem ko je za nudenje pomoči v obliki težjih fizičnih opravil značilno, da to pomoč nudijo moški sorodniki ali sosedje. (Svetičič v Hvalič Touzery 2006: 31)

Ne glede na izrazit pomen ženskih družinskih oskrbovalk, Hvalič Touzery (2006) poudarja tudi pomembno vlogo drugih družinskih članov. Avtorica po Keith (1995 v Beckham 1996) povzema tri modele družinskega negovanja:

- Primarni oskrbovalec – za nego starega človeka je odgovorna predvsem ena oseba.
- Partnerski sistem – dva družinska člana (potomca) si delita enako stopnjo avtoritete in enakomerno skrbita za starega človeka.
- Skupinski sistem – med seboj se organizira več družinskih članov (potomcev) in si enakomerno razdelijo odgovornost za negovanje.

Hvalič Touzery opozarja tudi na manjšanje števila družinskih oskrbovalk iz naslednjih razlogov:

- »V pomoč ostarelim družinskim članom so večinoma ženske, ki so pogosto razpete med lastno družino, delo in ostarele starše. Koliko časa bodo še zmogle opravljati to trojno funkcijo?
- Le manjši delež je partnerjev in odraslih otrok, ki bi lahko sprejeli in opravljali vlogo družinskega negovalca.
- Poznejše poroke, manjša rodnost, višja povprečna starost ob rojstvu prvega otroka.
- Slovenska socialna politika trenutno ne vključuje nobenih ukrepov, s katerimi bi pomagali neformalnim oskrbovalkam oz. oskrbovalcem. Ne omogoča jim potrebne socialne varnosti, finančne pomoči oziroma bolj fleksibilnega zaposlovanja.«
(Hvalič Touzery 2006: 32)

Da bi družine tudi v prihodnje zmogle oskrbo starih družinskih članov, potrebujejo pomoč. Potrebno je sodelovanje med formalnimi in neformalnimi oskrbovalci, ter bolj spodbudna

državna politika na tem področju. Hvalič Touzery (2006) opozarja na pomen dostopnosti informacij za družinske oskrbovalce, ustrezen ekonomski položaj ter prepoznavanje preobremenjenosti družinskih oskrbovalcev.

Strategija varstva starejših do leta 2010 – solidarnost, sožitje in kakovostno staranje prebivalstva daje poudarek medgeneracijskemu sodelovanju in sicer na način, da se pomaga družini, v kateri je star človek, da se jo usposablja in da je potrebno izboljšati pogoje za enakomernejšo porazdelitev skrbi za stare ljudi v družini med vse družinske člane.

Na kakšen način socialni delavci sodelujemo z družinami ob srečevanju s pojavom starosti v družini podrobneje opisujem v poglavju *1.6 Socialno delo in stari ljudje*.

1.5 Medgeneracijsko sodelovanje

Zaradi naraščanja števila starih ljudi je eno glavnih vprašanj 21. stoletja prav vzpostavljanje medgeneracijskega sožitja in solidarnosti. Zaradi sodobnega načina življenja, ki v ospredje postavlja storilnost in zaslužek, se večja prepad med generacijami in manjša pomen socialnih odnosov. Posledično se manjša tudi pomen vloge starih ljudi v družbi in v ožji družini. Vendar pa človek ostaja socialno bitje in potrebuje druženje z drugimi ljudmi, navsezadnje pa človek na stara leta potrebuje tudi neko obliko skrbi. Sicer je pri nas že razvitih veliko programov in storitev, ki spadajo v formalno obliko pomoči starim ljudem, vendar je potrebno tudi v okviru teh programov graditi na medgeneracijskem sodelovanju. Tu so še neformalne oblike pomoči, kot na primer s strani družine, ki pa prav tako potrebuje usposabljanje in izobraževanje za kvalitetno pomoč staremu človeku v družini. (Mali 2009: 243–256)

Spremembe v deležu starih in mladih v družbi lahko razumemo ne le kot grožnja za družbo, ampak tudi kot možnost za nove oblike sožitja in solidarnosti. (Mali 2013: 57) To lahko razlagamo tako kot širše medgeneracijsko sožitje v družbi, kot tudi na ravni družine. Pomembno je uskladiti potrebe vseh generacij v neki družini, ter s pomočjo virov moči, ki jih ima vsak od članov, mobilizirati tudi moč drugih.

»[...] [M]noge raziskave ugotavljajo velik pomen medsebojne pomoči med generacijami.« (Hojnik Zupanc 1999: 141) Star človek je po besedah Hojnik Zupanc (*ibid.*) usmerjen predvsem v interakcijo s partnerjem in otroci, vendar prav v tem okviru lahko dobi oporo, ki nanj pozitivno vpliva, tako na njegovo funkcioniranje, kot tudi na njegovo psihično počutje, zdravje in doživljanje stresa.

»Medgeneracijski odnosi temeljijo na vzajemni pomoči. Ki je lahko v recipročnem ravnovesju ali pa se nagiba v smer ene ali druge generacije, odvisno od življenjske situacije.« (Hojnik Zupanc 1999: 142)

1.5.1 Medgeneracijska solidarnost

Medgeneracijska solidarnost označuje socialno povezanost med generacijami (Bengtson in Oyama v Hlebec et. al. 2012: 7), »[n]anaša [pa] se na odnose med ljudmi in na preiskovanje vezi, ki povezujejo posameznike s skupinami in skupine med seboj. Solidarnost se navezuje na pozitivne vidike povezovanja med ljudmi (toplina, naklonjenost, privlačnost, interakcija, nudenje pomoči, ko je potrebna).« (*ibid.*)

Generacije in medgeneracijsko povezanost lahko razumemo kot na splošno generacije v družbi, torej mlade, stare in srednjih let, lahko pa kot odnose med generacijami znotraj družine, znotraj družinskih članov, ki pripadajo različnim generacijam. Medgeneracijsko solidarnost lahko torej opazujemo na več nivojih družbe: mikro, mezo in makro nivoju. Nivoje težko opazujemo vsakega zase, saj med seboj sovplivajo. (Hlebec et. al. 2010: 7–13)

»Makro nivo opazovanja medgeneracijske solidarnosti je (javni) sistemski nivo in se povezuje z delovanjem sistemov blaginje na ravni države.« (Hlebec et. al. 2010: 7) Avtorice kot primer navajajo pokojninski sistem, kjer po sistemu medgeneracijske solidarnosti finančni transferji prihajajo od delovno aktivnih k neaktivnim, hkrati pa se predpostavlja, da bodo tudi delovno aktivni nekoč neaktivni in prav tako prejeli finančne transferje od takrat delovno aktivnih.

Ko govorimo o mezo ravni medgeneracijske solidarnosti, govorimo o skupnostnem vidiku le-te. »Skupnost je [...] prostor zagotavljanja različnega nabora storitev starejšim, ki so (lahko) oblikovane v smeri podpiranja medgeneracijske solidarnosti. Te storitve so storitve dolgotrajne oskrbe, različnih podpornih služb v skupnosti [...] ter informacijskih, izobraževalnih in drugih centrov ter programov, lociranih v skupnosti.« (Hlebec et. al. 2010: 13) Prav pri skupnostnem vidiku medgeneracijske solidarnosti ima ključno vlogo socialno delo, saj lahko socialni delavci »[...] delujejo kot koordinatorji, ki pomagajo pri pridobivanju pomoči družini za skrb starejšega člana.« (Mali 2010 v Hlebec et. al. 2010: 14) Pomemben faktor opazovanja medgeneracijske solidarnosti v skupnosti je nevladni sektor, saj v tem okviru delujejo društva in organizacije, ki stare ljudi vključujejo na mnoge načine. Poleg bolj formalnih oblik govorimo na mezo ravni tudi o medsosedskih odnosih, ki jih podrobneje opisujem v poglavju *1.2.1 Vloga sosedov v socialnih omrežjih starih ljudi*.

»Mikro nivo medgeneracijske solidarnosti običajno zajema odnose med generacijami v okviru ene družine, kjer se opazuje odnos med odraslimi otroki in njihovimi starši.« (Hlebec et. al. 2010: 15) Podrobneje ta nivo opisujem v naslednjem poglavju *1.5.2 Medgeneracijska solidarnost v družini*.

1.5.2 Medgeneracijska solidarnost v družini

Po teoriji Bengtsona in njegovih sodelavcev (v Hlebec et. al. 2010: 15–18) je medgeneracijska solidarnost v družini opisana kot večnivojski, večrazsežnostni koncept, ki ga sestavljajo naslednje razsežnosti odnosa med starši in otrokom:

- Emocionalna solidarnost – naklonjenost, emocionalna povezanost in vrsta pozitivnih čustev o družinskih članih,
- Povezanost/interakcijska solidarnost – povezanost, pogostost interakcij med člani
- Konsenzualna razsežnost – konsenz oziroma podobnost v vrednotah in prepričanjih med družinskimi člani,
- Funkcionalna solidarnost – stopnja pomoči, izmenjave in delitve virov,
- Normativna solidarnost – jakost zavezanosti družinskim normam in vlogam,
- Strukturna solidarnost – struktura priložnosti, da se medgeneracijske izmenjave vzdržujejo, ki so odvisne od tipa, števila in geografske bližine družinskih članov.

Na podlagi razsežnosti odnosa med starši in otrokom sta Silverstein in Bengtson (1997) (v Hlebec et. al. 2010: 17) oblikovala naslednje tipe odnosov med generacijami:

- Tesno povezani odnosi – za ta tip odnosov je značilna močna medgeneracijska solidarnost pri vseh prej omenjenih razsežnostih odnosa med starši in otrokom. Najbolj je značilen za tradicionalne razširjene družine.
- Izolirani odnosi – značilnost tega tipa odnosov je, da na nobeni od razsežnosti odnosa ni močne solidarnosti, zaradi česar se predpostavlja odsotnost le-te. Najbolj značilen je za izolirane razširjene družine.
- Družabni odnosi – zaradi različno intenzivne solidarnosti na posameznih razsežnostih odnosa, je to mešani tip. Značilna je predvsem funkcionalna delitev virov, čeprav so prisotne tudi ostale razsežnosti. Najbolj značilen je za spremenjene razširjene družine.
- Intimni in oddaljeni odnosi – prav tako kot prejšnji, je tudi to mešani tip. Zanj je značilno, da je solidarnost različno intenzivna na različnih razsežnostih odnosa. Predvsem je značilna močna emocionalna solidarnost in konsenz glede vrednot in prepričanj.
- Odnos dolžnosti – značilnost tega tipa je povprečna raven funkcionalne solidarnosti in pogosta praktična pomoč in strukturna solidarnost, manj pa je emocionalne in konsenzualne solidarnosti.

Szydlík (2008) (v Hlebec et. al. 2010: 18) loči štiri dejavnike, ki vplivajo na medgeneracijsko solidarnost:

- Struktura priložnosti – medgeneracijska solidarnost je odvisna od priložnosti oziroma virov zanjo. Na večjo emocionalno solidarnost recimo pozitivno vpliva geografska bližina.

- Struktura potreb – družinski transferji so odvisni od recimo finančnih, zdravstvenih in emocionalnih potreb.
- Družinska struktura – na družinsko solidarnost vpliva sestava družine in zgodovina družjenja. Raziskave so pokazale, da nanjo vpliva spol tako otrok kot staršev, kot tudi zgodovina družine.
- Kulturno-kontekstualne strukture – medgeneracijska solidarnost je odvisna tudi od razmer na javnem, državnem področju.

V medgeneracijskih odnosih prihaja tudi do konfliktnih situacij. Prav zaradi kritik, ki jih je Bangtson prejel na račun neupoštevanja tega vidika pri teoriji razsežnosti medgeneracijskih odnosov, je kasneje model dopolnil in upošteval tudi negativne vidike solidarnosti med generacijami. (Hlebec et. al. 2010: 17–22)

Szydlík (2008) (v Hlebec et. al. 2010: 21) meni, da se medgeneracijski odnosi odvijajo na kontinuumu med solidarnostjo in konflikti. Konflikte deli na konstruktivne in destruktivne, ter na redke, občasne in redne. Na konflikte v odnosih med generacijami vplivajo različni dejavniki, tako kot tudi konflikti vplivajo na različne situacije v medgeneracijskih odnosih.

Novejši modeli poskušajo družinske in medgeneracijske odnose opisovati s pomočjo modela ambivalence. V omenjenem modelu gre za »[...] stalno sociološko in psihološko nasprotje in iskanje ravnotežja med solidarnostjo in konfliktom v vsakodnevnem življenju.« (Hlebec et. al. 2010: 22) Lüscher (2002) (v Hlebec et. al. 2010: 23) opredeljuje ambivalenco kot: »[...] polarizirane simultane (sočasne) emocije, misli, odnose in strukture, ki so pomembni za vzpostavljanje posameznikove ali kolektivne identitete in ki so začasno ali celo za stalno (permanentno) neusklajene oziroma nepomirljive [...]«. (*ibid.*) Avtor loči med osebno razsežnostjo, ki izhaja iz posameznika in strukturno razsežnostjo, ki izhaja iz družine. Pri tem se mora posameznik na različne načine soočati z ambivalentnostjo. Avtor loči naslednje načine odzivov na ambivalentnost v odnosih med starši in odraslimi otroki:

- Solidarnost – obe generaciji sta pripravljene za vzajemno pomoč.
- Emancipacija – v odnosu dejanja podpirajo emocionalno navezanost, hkrati pa pripravljenost na institucionalno spremembo.
- Atomizacija – družina se fragmentira in sledi predvsem konfliktno ločevanje, pri čemer se še vedno zavedajo medgeneracijskih vezi.
- Ujetništvo – s pomočjo sklicevanja na medgeneracijske vezi se vzpostavlja zahteve družinskih članov med sabo. Odnosi postanejo podrejeni oziroma nadrejeni, moč pa se vzpostavlja na podlagi moralnih obvez.

Konflikti v medgeneracijski solidarnosti pa niso značilni le za mikro nivo družbe, ampak tudi za makro in mezo nivo. (Hlebec et. al. 2010: 24)

Kot sem omenila že v začetku poglavja o medgeneracijskem povezovanju, je medgeneracijska pomoč recipročna in ne poteka le v eni smeri, torej samo od mlajše generacije k starejši, ampak tudi obratno. Vemo, da »[...] starejše generacije pomagajo svojim odraslim otrokom tudi kasneje, npr. pri denarju, stanovanju, varstvu otrok in drugem, mlajše in srednje generacije pa pomagajo ostarelim staršem [...]«. (Mandič 2009: 139)

Hojnik Zupanc (1999: 141–144) pravi, da je vzorec družinske povezanosti odvisen od življenjskega stila družine skozi njeno zgodovino. V družinah, kjer razvijejo vzorec družinske povezanosti in medsebojne pomoči, se ta nadaljuje tudi v starosti, tisti posamezniki, ki pa so življenje živeli bolj samostojno in avtonomno, želijo to samostojnost ohraniti tudi v starosti, zaradi česar se prej odločajo za formalno pomoč, kot pa pomoč znotraj družine.

1.6 Socialno delo in stari ljudje

Glede na to, da starost posega in vpliva na vse ravni človekovega življenja, se z njo ukvarjajo različne stroke. Ena od njih je socialno delo. Milošević Arnold (2000: 253) razlikuje tri modele prakse socialnega dela, ki se med seboj ločijo po tem, na kakšen način socialno delo vpliva na delo s starimi ljudmi:

- Primarni model prakse – socialno delo je nosilna stroka na določenem področju.
- Sekundarni model prakse – socialno delo deluje na področju, kjer je nosilna neka druga stroka.
- Partnerski model prakse – socialno delo je enakopravno v deljenju nosilnosti z drugimi strokami, ki delujejo na določenem področju.

Mali (2008: 64) pravi, da »[...] potrebujejo [socialni delavci] za delo s starimi ljudmi znanja o procesu staranja, socialni politiki do starih ljudi, o različnih praktičnih pristopih in metodah.« Poleg tega »[p]otrebujejo tudi različne strokovne spretnosti, denimo sposobnost komuniciranja, sposobnost presojanja, sposobnost sodelovanja v multidisciplinarnih timih, povezovanja različnih generacij.« (*ibid.*) Prav zaradi specifičnih znanj, ki jih socialno delo ima in razvija pri delu s starimi ljudmi, prihaja do specializacije stroke socialnega dela s starimi ljudmi. (Mali 2013)

V socialnem delu s starimi ljudmi se opiramo na naslednja načela (Mali 2008: 70–76):

- Partnerstvo – uporabnik in socialni delavec enakovredno sodelujeta pri soustvarjanju rešitev, kjer socialni delavec verjame v moč in sposobnosti uporabnika.
- Perspektiva moči – socialni delavec se trudi za mobilizacijo moči uporabnika, da bi tako dosegel boljšo kakovost svojega življenja, pri tem se opira na leksikon moči.
- Zagovorništvo – namen je, da se poveča občutek moči posameznika tako, da se neka oseba ali skupina oseb zavzame za uresničevanje svojih potreb ali potreb nekoga drugega.
- Antidiskriminacijska usmeritev – usmerjenost socialnega dela proti predsodkom in negativnemu odnosu ter neustrezni obravnavi ljudi zaradi neke njihove značilnosti, na primer starosti.
- Skupine za samopomoč – so skupine, v katerih se ljudje zbirajo zaradi skupne potrebe ali stiske; pri skupinah starih ljudi za samopomoč gre za reševanje osebne osamljenosti, zato prispevajo k zmanjšanju socialne izolacije in medgeneracijske nepovezanosti.

- Socialne mreže – pomeni povezavo posameznika z ljudmi v lastnem okolju, lahko so formalne ali neformalne, s starostjo pa se socialne mreže spreminjajo.
- Skupnostna skrb – je kolektivno zasnovana in ima za cilj povečanje kvalitete življenja ljudi v skupnosti, kar je nasprotje od institucionalnega varstva, ki je pri nas najbolj razvito.

»Burack – Weiss in Brennan (1991) navajata metode dela s starimi ljudmi, in sicer metodo dela s posameznikom, z družino in skupnostno socialno delo.« (Mali 2013: 65) To lahko povežemo z mikro ravno, mezo ravno in makro ravno socialnega dela. Na mikro ravni, ki zajema raven posameznika, skupaj s starim človekom iščeta možnosti za povečanje sposobnosti, da bi se človek lahko sam spopadal s težavami, na mezo ravni, ki zajema raven skupnosti in institucij, staremu človeku in njegovi družini pomaga pri iskanju informacij ter pri izboljšanju interakcij med njimi samimi, na makro ravni pa ima socialno delo nalogo, da prispeva k boljšemu odnosu družbe do starosti. (Mali 2008: 64–65 in Mali 2013: 62) Socialno delo je nemogoče opravljati samo na eni ravni, saj le to povezuje več ravni bivanja človeka, hkrati pa je tudi interdisciplinarno. (Mali 2012: 128–129)

Tako kot se s staranjem sooči vsak posameznik, se zagotovo s staranjem v nekem obdobju sooča tudi vsaka družina. Čačinovič Vogrinčič (2006: 75–79) temu področju namenja posebno poglavje v knjigi *Socialno delo z družino*. Poudarja več tem, ki jih ima družina ob soočanju s starostjo znotraj nje. Te teme po njenih besedah družini omogočajo, da ubesedi staranje, kar omogoča boljše razumevanje in dogovarjanje.

Prva od tem je »[...] nerazrešljiva drama ločitve med starši in otroci in Stierlinova (1978) prisposoda popkovnice, ki nas povezuje iz roda v rod.« (Čačinovič Vogrinčič 2006: 76) Na nek način namreč otroci vse življenje ostajajo povezani s svojimi starši. Za družino je pomembno, da se osredotoča na prihodnost in se zaveda, da jo je ne glede na preteklost mogoče spremeniti tako, da so v njej vsi slišani in videni.

»Druga tema je ohranitev generacijskih razlik v konceptu T. Lidza (1971).« (Čačinovič Vogrinčič 2006: 76) Družina mora imeti določene značilnosti, s katerimi zadovolji osnovne potrebe človeka. Te značilnosti so pri srečevanju družine s starostjo specifične. Še vedno je pomembno, da starša med sabo ohranjata zavezniški odnos in upoštevata drug drugega tudi v odnosu do otrok. Posebej pomembno je to tudi pri ohranjanju generacijskih razlik v večgeneracijskih družinah, da srednja generacija ohranja zavezništvo na isti način. Starši naj namreč ne postanejo odvisni od otrok, prav tako naj jih njihovi odrasli otroci v njihovih

potrebah ne obravnavajo kot otroke. Tu je poudarek na ohranitvi generacijskih razlik v smislu spoštovanja do staršev in ohranjanju njihovega dostojanstva.

»Tretja je tema družine kot delovne skupine, kot jo definira W. R. Bion (1983).« (Čačinovič Vogrinčič 2006: 76) Družina vedno znova raziskuje in reorganizira vloge znotraj družine, tudi tako, da pomaga staremu človeku in mu omogoča dostojno življenje po njegovih željah, na način, ki je sprejemljiv za vse udeležene.

Socialno delo ima vlogo, da vzpostavi z družino delovni odnos, v katerem skupaj raziskujemo in oblikujemo, soustvarjamo rešitve, ki bojo omogočale staremu človeku in družini kakovostno življenje. Pri soustvarjanju rešitev se ne omejimo samo na možnosti institucionalne oskrbe in pomoči na domu, ampak poskušamo skupaj raziskovati iz perspektive moči za vse udeležene; za starega človeka in ostale družinske člane. (Čačinovič Vogrinčič 2000)

1.7 Potrebe starih ljudi

1.7.1 Potrebe

»Potrebe so tako političen, ideološki kot tudi praktičen in vsakdanji pojem.« (Flaker et. al. 2008: 9) Grebenc (2005) pravi, da se potrebe v današnjem času pogosto uporabi kot kategorije za določanje meje revščine in merjenje kakovosti storitev države blaginje, na podlagi zadovoljevanja potreb pa se utemeljujejo tudi programi modelov blaginje (Macarov 1995 v Grebenc 2005). Flaker (et. al. 2008: 13) in drugi pravijo, da so potrebe postale kriterij »[...] za merjenje družbenega razvoja in zadovoljstva posameznikov.«

Psiholog Maslow je potrebe razvrstil v hierarhično piramido. Na dnu piramide so fiziološke potrebe, ki so nekakšna osnova preživetja in morajo biti najprej zadovoljene, saj njihovo nezadovoljenost težko prenašamo. Sledijo jim tako imenovane višje potrebe. Na drugem mestu v piramidi so potrebe po varnosti, sledijo jim potrebe po ljubezni in naklonjenosti in potrebe po ugledu in spoštovanju. Na vrhu piramide so potrebe po samoaktualizaciji, torej po uresničevanju svojih ciljev in potencialov. Višje potrebe naj bi se razvile šele, ko so zadovoljene nižje. (Musek 1993: 135–136)

Ramovš (2004) opredeljuje različne razsežnosti človeka in s tem njegove potrebe:

- Biofizikalna ali telesna razsežnost – potrebe po rasti, zdravju, hrani, tekočini, toploti, gibanju, počitku, razmnoževanju ...,
- Psihična ali duševna razsežnost – potrebe po informacijah, užitku, varnosti, veljavi ...,
- Noogena ali duhovna razsežnost – potrebe po svobodi, odgovornosti in življenjski usmeritvi,
- Medčloveška družbena razsežnost – potrebe po temeljnih medčloveških odnosih in funkcionalnih razmerjih, po lastnem ugledu v družbi, po smotrni organizaciji družbe in redu v njej,
- Zgodovinsko kulturna ali razvojna razsežnost – potrebe po učenju, razgledanosti in napredovanju, po ustvarjalnosti in delovni uspešnosti, po predajanju svojih življenjskih spoznanj in izkušenj drugim ljudem,
- Eksistencialna ali bivanjska razsežnost – potrebe po doživljanju smisla trenutka, ali situacije v kateri se nahaja, ter svojega življenja kot celote.

Kot specifične potrebe v starosti Ramovš (2004: 727) omenja potrebo po preskrbljenosti, po ohranjanju telesne, duševne in delovne svežine, po osebem medčloveškem odnosu, po

predajanju življenjskih izkušenj in spoznanj mlajšim generacijam, po doživljanju smisla v starosti, po negi pri onemoglosti in po nesmrtnosti.

Ramovš (2004: 727) pravi, da so v starosti v ospredju predvsem medčloveško družbena razsežnost, zgodovinska kulturna razsežnost in eksistencialna razsežnost človeka, zaradi česar nastajajo nematerialne socialne potrebe, na katere je treba biti posebej pozoren v starosti:

- potreba po tesnem osebnem medčloveškem odnosu, kar preprečuje osamljenost,
- potreba po povezovanju generacij in predajanju življenjskih izkušenj,
- potreba po sprejemanju lastne starosti, kot posebnega obdobja v življenju, s posebnimi možnostmi, nalogami, težavami in rešitvami, vendar enako smiselno kot mladost.

Da bi lahko sledili potrebam starih ljudi, Ramovš (2004: 727) sklene s tremi načeli o potrebah v starosti:

- »Potrebe v starosti so smerokaz pri prizadevanju za kakovostno starost.
- Materialne potrebe so ena plat kakovostne starosti, nematerialne pa druga.
- V starosti so medčloveški odnosi enako pomembni kot materialna preskrbljenost.«
(*ibid.*)

1.7.2 Raziskovanje potreb in odgovorov nanje

Da moramo v socialnem delu zasledovati, raziskovati in poskušati zadovoljevati potrebe ljudi, še posebej tistih najbolj ranljivih skupin, nam zapovedujejo različni etični kodeksi. Z raziskovanjem in odzivanjem na potrebe ljudi jim omogočamo možnosti za izboljšanje njihovega življenja v skupnosti. Da bi razumeli in prepoznali potrebe posameznikov, moramo raziskovati njihovo vsakdanje življenje. (Grebenc 2014)

Grebenc je v svoji doktorski dizertaciji (2005) z raziskavo pokazala, »[...] da so življenjski slogi in dnevne rutine tiste, ki najbolj vplivajo na to, kako ljudje razumejo potrebe. Potrebe, o katerih se ljudje izrekajo, lahko združimo v posamezne skupine in področja, ki so povezana z običajnimi življenjskimi pogoji (zdravje, varnost, materialna neodvisnost, socialni stiki).« (Grebenc 2005: v)

Potrebe ljudi torej niso nekaj univerzalnega, za vse posameznike enake, ampak jih je potrebno še raziskati.

Grebenc (2005) opozarja na nevarnost določanja odgovorov na določene potrebe, ki predstavlja pozicijo moči. Tudi sami uporabniki opozarjajo na problem oblikovanja

odgovorov na potrebe po principu »od zgoraj navzdol«, kjer prihaja do univerzalnih ukrepov za potrebe uporabnikov, ki imajo neke povprečne potrebe. Namesto tega zahtevajo individualno oblikovane odgovore na njihove težave, da bi posameznikom izboljšali življenje tako, da bi imel vsak sam vpliv na lastno življenje. (Flaker et. al. 2008: 13–15)

V Sloveniji na tem področju že več desetletij nastaja zakon o dolgotrajni oskrbi, ki bi omogočil individualiziran način zadovoljevanja potreb ljudi. »Nova paradigma temelji na storitvah po meri, na storitvah, ki si jih uporabnik izbere in želi ter neposredno odgovarjajo njegovim potrebam. (Flaker et. al. 2008: 23)

Taka paradigma je povezana z enim glavnih vodil socialnega dela, torej načelom, da je vsak sam ekspert z lastnimi izkušnjami. »Sodobni koncepti socialnega dela izhajajo iz načela participacije ali vključenosti ljudi, to pomeni, da naj ljudje sodelujejo pri oblikovanju ustreznih, smiselnih odgovorov na svoje potrebe, želje, interese.« (Grebenc, Šabić 2013: 11) Grebenc in Šabić (2013) poudarjata pomen nenehnega stika z ljudmi v socialnem delu in s tem raziskovanja, ki nam omogoča upoštevanje konteksta uporabnika, pri čemer smo pozorni na njegov življenjski svet. Tako raziskovanje nam omogoča kvalitativno raziskovanje in z njim povezani etnografski pristopi in metode raziskovanja, kot so recimo »[...] intervjuvanje, opazovanje z udeležbo, študije življenjskih zgodb, ustnega izročila [...]«. (Grebenc, Šabić 2013: 13) Grebenc in Šabić (2013) pravita, da je le na podlagi pripovedi mogoče raziskati potrebe v skupnosti.

Da bi ljudem omogočili zadovoljevanje njihovih potreb, morajo biti zanje razvite dostopne storitve. Storitve predstavljajo formalno pomoč starim ljudem, ki lahko poteka tako v instituciji, kot tudi v skupnosti. Kadar govorimo o storitvah v skupnosti, se te razvijajo z namenom, da bi starim ljudem omogočili čim daljše in kakovostno bivanje v domačem okolju. (Filipovič Hrast et. al. 2014: 13)

Iechovich (2013) (v Filipovič Hrast et. al. 2014: 13) navaja kot ključne dele oskrbe starih ljudi v skupnosti socialno ter zdravstveno socialno oskrbo na domu, ki jo lahko imenujemo tudi patronaža, paliativna oskrba na domu, dnevne centre, začasno varstvo, društva za stare ljudi, ter razne druge programe in službe, ki so namenjeni tudi podpori družinskih oskrbovalcev.

O neformalnih oblikah pomoči starim ljudem v skupnosti sem govorila že v prejšnjih poglavjih. Med njimi je najbolj pogosta pomoč družine, sledi pa ji pomoč sosedov. Od

formalnih oblik pomoči starim ljudem v skupnosti pa je v Sloveniji najbolj razvita pomoč na domu. (Nagode 2009: 125)

Filipovič Hrast (et. al. 2014: 24–29) navaja, da oskrba na domu v Sloveniji ne povezuje med sabo zdravstvene in socialne oskrbe, ampak sta to dve različni ločeni storitvi. Poleg socialne oskrbe na domu in zdravstvene nege v skupnosti, torej patronaže, so v Sloveniji pomembne tudi druge storitve, ki pa se počasneje razvijajo. To so »[...] dnevni centri, začasno varstvo, bivanje v družini, ki ni izvorna družina starega človeka, rdeči gumb ali SOS telefon idr.« (Filipovič Hrast et. al. 2014: 22) Poleg institucionalne oskrbe nekatere storitve v skupnosti zagotavljajo tudi domovi za stare. (*ibid.*)

Oskrba starih ljudi v skupnosti je neposredno povezana s konceptom dolgotrajne oskrbe, ki jo Kane in Kane (2005) (v Filipovič Hrast et. al. 2014: 14) opredeljujeta »[...] kot pomoč, ki traja dalj časa in je namenjena ljudem, ki imajo težave zaradi invalidnosti. Dolgotrajna oskrba zajema osebno, zdravstveno in socialno pomoč.« Oskrba tako ni opredeljena na formalno ali neformalno, ampak gre za iskanje možnosti sodelovanja med eno in drugo, ter sodelovanja med različnimi strokami, da bi ljudem zagotovili čim kakovostnejše življenje. (Filipovič Hrast et. al. 2014:13–20)

2 PROBLEM

Za raziskovanje potreb starih ljudi v vaški skupnosti Pečine sem se odločila, ker se mi zdi to aktualna problematika v lastnem kraju.

Moja opažanja v domači vasi Pečine na Tolminskem so, da stari ljudje s podeželja ne želijo oditi v dom za stare zaradi potreb, ki jih imajo v starosti, ampak želijo ostati doma, hkrati pa opažam tudi pomanjkanje raznolikosti storitev, ki bi jim to omogočale. Da bi ugotovila, kakšne so njihove specifične potrebe in kako bi jih lahko zadovoljevali brez radikalnih sprememb, ki morda niso po željah posameznikov, sem se odločila, da najprej raziščem njihove potrebe in na kakšen način bi jih lahko zadovoljili.

Želela sem raziskati potrebe starih ljudi, kako so te že zadovoljene oz. bi želeli, da bi bile zadovoljene, in kaj lahko pri zadovoljevanju teh potreb in dvigovanju kakovosti življenja doprinese lokalna vaška skupnost morda tudi skozi medgeneracijsko sodelovanje in povezovanje.

Boljše poznavanje situacije v kraju Pečine in raziskovanje bi lahko doprineslo k temu, da bi se ljudje bolj povezali med sabo, naredili dobro za drug drugega, za sožitje generacij, ki bivajo v kraju. Po drugi strani pa bodo pridobljeni podatki tudi podlaga za uvajanje drugih vrst formalne pomoči za stare ljudi, ki bi sledila njihovim konkretnim potrebam in željam.

2.1 Raziskovalna vprašanja

Kako ljudje sprejemajo starost?

Kako poteka povezovanje generacij v skupnosti?

Na kakšen način so stari ljudje vključeni v vaško skupnost?

Kaj starim ljudem v tem obdobju življenja največ pomeni?

Kako so tvorjene socialne mreže starih ljudi?

Kakšne so bivalne razmere starih ljudi v vasi?

S kakšnimi aktivnostmi se ukvarjajo stari ljudje v vasi?

Pri katerih aktivnostih stari ljudje v vasi potrebujejo pomoč?

Kako mobilni so stari ljudje v vasi?

Katerih organiziranih aktivnosti se udeležujejo stari ljudje v vasi?

Kako zdravstveno stanje vpliva na dnevne aktivnosti starih ljudi v vasi?

Kako dostopne so zdravstvene in druge storitve za stare ljudi iz vasi?

Kakšni je dohodek starih ljudi v vasi in kako rešujejo finančne zagate?

S katerimi tveganji se srečujejo in katere situacije bi jim v prihodnosti lahko predstavljale tveganja?

Na kakšen način si želijo prejemati pomoč, ki jo potrebujejo oziroma jo bodo potrebovali?

2.2 Teme raziskovanja

Po zgledu matrice senzitivirajočih tem (glej Grebenc 2005 in Grebenc, Šabić 2013) sem pripravila matrico, ki je prilagojena mojim raziskovalnim temam.

Tabela 2.1: Matrica senzitivirajočih tem za raziskovanje potreb starih ljudi v vaški skupnosti Pečine

Značilnosti ciljne skupine	Socialne mreže	Stanovanje	Dnevne aktivnosti	Zdravje	Dohodek	Tveganja
Starost Spol Izobrazba	Socialni kapital	Oblika bivanja	Aktivnosti	Ocena zdravja	Prihodki	Vrste tveganj (zdravje, finance, institucionalizacija)
Stališča do starosti, zaznavanje v skupnosti	Komunikacijska sredstva	Prilagojenost prostorov	Mobilnost	Prehrana	Alternative za preživetje	Okoliščine tveganj
Število, razširjenost	Medgeneracijski odnosi	Potrebe	Organiziranost aktivnosti	Dostopnost do zdravstvenih storitev	Medgeneracijska pomoč	Preprečevanje tveganj
Vrednote	Prostor srečevanja	Želje	Želje	Želje	Želje	Formalna / neformalna pomoč
	Želje		Potrebe	Potrebe	Potrebe	Želje
	Potrebe					Potrebe

Glavne senzitivirajoče teme so: značilnosti ciljne skupine, socialne mreže, stanovanje, dnevne aktivnosti, zdravje, dohodek in tveganja.

3 METODOLOGIJA

3.1 Vrsta raziskave

Raziskava, ki sem jo opravila, je empirična oz. izkustvena. V empiričnih raziskavah zbiramo novo, neposredno izkustveno gradivo, ki nam pomaga pri preverjanju hipotez in znanstvenem dokazovanju. (Mesec 2009 : 84)

Moja raziskava je empirična, ker sem na novo in neposredno izkustveno gradivo iskala s pomočjo individualnega intervjuja s starim človekom.

Raziskava, ki sem jo opravila, je uporabna. V uporabnih raziskavah raziskujemo določeno temo za namen prakse. (Mesec 2009: 85)

Moja raziskava je uporabna, saj bom lahko s pomočjo dobljenih rezultatov pripomogla k zadovoljevanju potreb starih ljudi v vasi Pečine po njihovih željah.

Raziskava, ki sem jo opravila, je kvalitativna. V kvalitativnih raziskavah zbiramo besedne opise, ki se nanašajo na temo raziskovanja. (Mesec 2009 : 85)

Moja raziskava je kvalitativna, ker sem podatke zbirala s pomočjo intervjuja, te podatke pa sem kvalitativno obdelala s kodiranjem.

3.3 Raziskovalni instrument in viri podatkov

Matrica za raziskovanje potreb (glej Tabela 2.1) mi je služila kot okvir, znotraj katerega sem oblikovala več možnih vprašanj iz vseh glavnih področij. Pri vseh področjih sem povpraševala tudi po potrebah in željah posameznikov.

V prilogah (glej Priloga 1) prilagam vprašanja, ki sem jih oblikovala za vsako od glavnih področij. Vprašanja so se med samim intervjujem še razvijala. Zapisana so služila predvsem za orientacijo med intervjujem.

Pri pogovoru z dobro obveščenim informantom, ki sem ga dodala intervjujem s starimi ljudmi, sem prosto postavljala vprašanja, ki se nanašajo na glavne senzitivirajoče teme, ki sem jih zastavila za intervjuje s starimi ljudmi, in se navezujejo na delovanje društva.

Podatke sem zbirala po metodi delno standardiziranega odprtega intervjuja.

3.4 Populacija in vzorčenje

Populacija, ki sem jo raziskovala, je bila sestavljena iz ljudi, ki so 15. decembra 2016 živeli v vasi Pečine na Tolminskem in so bili starejši od 65 let.

Izbrala sem priročni vzorec šestih ljudi, ki živijo v vasi Pečine, so starejši od 65 let, živijo v različnih delih vasi in imajo različne potrebe v vsakdanjem življenju. Vzorec sem izbrala po principu snežne kepe.

Stvarna opredelitev populacije: Osebe starejše od 65 let s stalnim prebivališčem in dejanskim bivanjem v vasi Pečine.

Krajevna opredelitev populacije: Pečine.

Časovna opredelitev populacije: 15. december 2016.

Tabela 3.2: Prikaz vzorca raziskave

	Spol	Letnica rojstva
Sogovornik A	Ženska	1949
Sogovornik B	Ženska	1935
Sogovornik C	Ženska	1943
Sogovornik D	Moški	1943
Sogovornik E	Ženska	1939
Sogovornik F	Moški	1936

Intervjuje s starimi ljudmi sem dopolnila še s pogovorom z dobro obveščenim informantom, to je predsednikom Društva upokojencev Tolmin.

3.5 Zbiranje podatkov

Z zbiranjem podatkov sem začela 15. decembra 2016, ko sem opravila prvi intervju, končala pa 14. februarja 2017, ko sem opravila zadnjega. Opravila sem toliko intervjujev, da se mi je zdelo, da sem pridobila dovolj informacij in da nove informacije ne bi bistveno vplivale na rezultate raziskave. Vsakega od intervjuvancev sem prosila, da me je napotil k naslednjemu, za katerega je menil, da bi bil pripravljen sodelovati v raziskavi in bi mi lahko povedal kaj novega. Kandidate za intervju sem najprej poklicala in jih na kratko seznaniila z namenom, tematiko in potekom intervjuja. Preko telefonskega pogovora smo se dogovorili tudi za termin intervjuja. Vsi, ki sem jih poklicala, so se pozitivno odzvali. Vse intervjuje sem izvedla na domovih intervjuvancev. Pred začetkom intervjuja sem jih seznaniila z glavnimi temami, na katere se intervju navezuje, opozorila sem jih tudi, da jim na vprašanja, na katera ne bi želeli odgovarjati, ni potrebno odgovoriti. Intervjuvancem sem zagotovila, da je intervju anonimen. Na željo sogovornikov so ostali intervjuji shranjeni v mojem osebнем arhivu. Vse, ki so sodelovali, sem prosila za pisno soglasje, da prostovoljno sodelujejo v raziskavi in da se pogovor snema z namenom lažjega prepisa intervjuja za potrebe mojega diplomskega dela. Pisna soglasja za sodelovanje v raziskavi in privolitev za snemanje pogovora se nahajajo v mojem osebнем arhivu.

Intervju z dobro obveščenim informantom, predsednikom Društva upokojencev Tolmin, gospodom Stojanom Prezljem, sem opravila 16. februarja 2017. Da bom kontaktirala društvo upokojencev sem se odločila, ker sem želela spoznati čim širšo sliko. Predvidevala sem, da ima društvo širši pogled na situacijo, kot sem ga pridobila jaz s šestimi intervjuji. Kontaktirala sem jih preko Facebook strani, kjer se je takoj odzval predsednik društva. Dogovorila sva se za srečanje. Pogovora nisem snemala, ampak sem si podatke zapisovala.

3.6 Obdelava in analiza podatkov

Pridobljene podatke sem obdelala po postopku kvalitativne analize, pri čemer sem si pomagala z računalniškim programom Microsoft Word.

Intervjuje sem ob poslušanju zvočnih posnetkov prepisala v elektronsko obliko v programu Word, pri čemer sem narečne besede zapisovala v pravilni slovenščini, tiste, za katere se mi je zdelo, da ne najdem ustrezne besede, ki bi imela natanko isti pomen, pa sem pustila in dala v navednice. Intervjuje sem označila s črkami od A do F (npr.: INTERVJU A), intervju z predsednikom Društva upokojencev pa sem označila s kratico DU (INTERVJU DU).

V zapisih intervjujev sem nato določila relevantne izjave in jih označila s črko intervjuja in zaporedno številko izjave (npr.: A 1; DU 1).

Nato sem nadaljevala z odprtim kodiranjem, pri čemer sem v tabelo vstavila vse izjave posameznega intervjuja in jim določila pripadajoči pojem, kategorijo in nadkategorijo. Pri nekaterih izjavah je bilo nadkategorij več. Pojmom, ki so imeli podobno vsebino, sem pripisala enako kategorijo. Nadkategorije sem v zadnjem stolpcu tabele nato povezala še v teme. Glede na to, da sem orientacijska vprašanja za intervjuje sestavljala po matrici senzitivirajočih pojmov, kjer sem določila sedem osnovnih tem, sem tudi pri kodiranju izjave razvrščala po teh temah (glej poglavje 2.2, Tabela 2.1).

Nadaljevala sem z osnim kodiranjem, kjer sem prej določene teme, nadkategorije in kategorije uredila ter pojmom pripisala številke izjav iz intervjujev.

Pogovor s predsednikom Društva upokojencev sem kodirala na isti način, le da sem ga kodirala posebej, teme pa sem določila glede na strukturo pogovora, ki je bila drugačna kot pri pogovorih s starimi ljudmi. Nekatere kategorije, ki sem jih določila, se povezujejo s kategorijami izjav iz intervjujev s starimi ljudmi in sem tako z njimi dopolnila ugotovitve iz analize intervjujev s starimi ljudmi iz vasi Pečine.

Na željo intervjuvancev so intervjuji shranjeni v mojem osebni arhivu, zaradi česar kot primer obdelave pridobljenih podatkov prilagam primer odprtega kodiranja le enega intervjuja (glej Priloga 2) in celotno osno kodiranje intervjujev (glej Priloga 3). Prilagam celoten pogovor s predsednikom Društva upokojencev Tolmin (glej Priloga 4).

4 REZULTATI

4.1 Značilnosti ciljne skupine

4.1.1 Osebna izkaznica kraja

Vas Pečine leži na Šentviški Planoti, ki je del Občine Tolmin. Poleg Pečin ležijo na Šentviški Planoti še tri večje vasi, to so Ponikve, Prapetno Brdo in Šentviška Gora in nekaj manjših, to so Bukovski Vrh, Gorski Vrh, Daber, Polje in Zakraj. Pečine so po podatkih Statističnega urada Slovenije leta 2016 šteje 149 prebivalcev, od katerih je bilo 33,6 % krajanov starejših od 65 let, kar je več kot leta 2011, ko je bilo starejših od 65 let 22,8 % krajanov, vas pa je tistega leta štela 158 prebivalcev. (SURS - Pečine⁴)

4.1.2 Kratek biografski oris sogovornikov

Tabela 4.1: Biografski oris sogovornikov

	Formalna izobrazba	Neformalna izobrazba in delo	Formalna zaposlitev
Sogovornik A	Hodila je v osnovno šolo.	Delala je na kmetiji. Dodatno se ni izobraževala.	Delala je v tovarni in se upokojila leta 2004.
Sogovornik B	Hodila je v osnovno šolo, sedem razredov na Pečinah. Pouk je potek najprej v italijanščini, nato pa v slovenščini.	Služila je na večjih kmetijah v vasi. Žela je pšenico in plela plevel.	/
Sogovornik C	Hodila je v osnovno šolo na Pečinah.	Dodatno se ni izobraževala.	/
Sogovornik D	Hodil je v osnovno šolo na Pečinah.	Bil je dober učenec, vendar kot edini moški potomec določen za prevzem kmetije.	/
Sogovornik E	Naredila je sedem razredov na Pečinah. Pouk je potekal v neki stari hiši. Učil jih je en učitelj, na koncu pa učiteljica.	Po končanem šolanju je delala doma na posestvu. Ni bilo navade, da bi šli naprej v šolo. Na nadaljnje šolanje jih niso pripravljali in ni bilo možnosti za to.	/
Sogovornik F	Hodil je v italijansko šolo na Pečinah. Vpisali so ga leta 1942, ko je bil star 6 let. V	/	/

⁴ Podatki so dostopni na spletni strani Statističnega urada Slovenije tako, da se označi kraj, leto in kazalce, ki nas zanimajo. http://pxweb.stat.si/pxweb/Dialog/varval.asp?ma=05C5004S&ti=&path=../Database/Dem_soc/05_prebivalstvo/10_stevilo_preb/25_05C50_prebivalstvo_naselja/&lang=2 (Ogledano 24. 5. 2016)

	šolo je hodil dva meseca, ker je bil učitelj potem vpoklican v vojsko. Leta 1946 je bila ponovno vzpostavljena šola in vpeljana spričevala. Brati in pisati ga je naučila mama.		
--	---	--	--

Pogovarjala sem se tudi z dobro obveščenim informantom, predsednikom Društva upokojencev Tolmin. Društvo ima okrog 1100 članov, ki so različno aktivni. Manj aktivni pa tudi manj mobilni so predvsem starejši od 80 let. Te člane obiskujejo enkrat do dvakrat letno prostovoljci iz društva. Društvo se financira pretežno iz članarine, majhen del pa prispeva Občina Tolmin (*»Večino, okrog 90 procentov razpoložljivih financ, predstavlja članarina (10 €), ki jo plačujejo člani. (- DU 27) Nekaj denarja potem da tudi Občina Tolmin. (- DU 28)«*). Srečujejo se s finančnimi težavami, zaradi česar članom ne morejo omogočiti vsega, kar bi želeli (*»Poudariti je potrebno, da glede na skromna sredstva večina dejavnosti temelji na prostovoljstvu. (- DU 29) Če bi društvo imelo več denarja, bi lahko veliko več nudili našim članom. (- DU 30) Volja in ideje za nadgradnjo ponudbe so in tudi ljudje so pripravljeni sodelovati, (- DU 31) vendar se na koncu vse zatakne pri sredstvih. (- DU 32)«*). Društvo bi potrebovalo več finančne podpore s strani občine (*»[...] vendar bi bilo potrebno zagotoviti več denarja iz občinskega proračuna, ki bi bil namenjen dvigovanju kakovosti življenja starih ljudi v občini. (- DU 52)«*). Na Občini Tolmin so v zadnjem času ustanovili odbor, ki se zavzema za pridobitev naziva *starejšim prijazna občina* (*»V okviru tega se še posebej posvečamo reševanju prej omenjenega problema mobilnosti predvsem skozi pridobivanje sredstev, da bi lahko realizirali ideje in zadovoljili potrebe naših članov. (- DU 54)«*).

4.1.3 Stališče do starosti

Sogovorniki so se strinjali, da se je življenje starih spremenilo od preteklosti do zdaj. Pogled na stare ljudi je bil včasih drugačen (*»Mislim, da je res bilo drugače včasih.« (- A 8)*). Na nek način so bili bolj odvisni od svojih družinskih članov (*»Takrat smo jih imeli pa doma.« (- B 12)*) in odločitev drugih (*»Pokojnin ni bilo, zato so bili odvisni od svojih družin.« (- E 15)*), zaradi česar je bilo ponekod bolje, ponekod pa slabše poskrbljeno zanje (E 16). Ko je gospodar pisal oporoko je včasih posebej določil tudi skrb za ljudi, ki so živeli v hiši do

njegove smrti (*»Včasih je bilo tudi tako, da je gospodar pred smrtjo zapisal, kako je treba po smrti skrbeti za ljudi, ki so do tedaj živeli v hiši, da jih ne bi spodili iz hiše. (- F 11) Na primer je napisal: »Marička ima do smrti kamr'co na vrhu stopnic. Vsak dan mora dobiti pol litra mleka za priboljšek. Po svojih močeh mora delati in toploto mora imeti pri peči.« (- F 12) To so potem prebrali na zapuščinski razpravi in se je bilo potrebno tega držati. (- F 13)«*).

Za tiste, ki niso imeli nikogar ni nihče posej poskrbel (E 18). Sogovornica se spominja naslednjega: *»Tisti, ki niso imeli nikogar, da bi zanje skrbel (brezdomci), so hodili okrog, ležali po kakšnih 'štalah' v listju in tam so tudi umrli.« (- E 17)*, sogovornik pa navaja: *»Stari ljudje so bili po vojni podpirani s socialno pomočjo. (- F 8) Pred tem so prosili od hiše do hiše (- F 9) [...]«*.

Da je za stare ljudi zdaj bolje poskrbljeno, se po mnenju sogovornikov kaže s tem, da imajo stari ljudje možnost bivati v domovih za stare (*»Mislim, da bolje gledajo danes, ko so domovi za stare, da ko človek obnemore, da gre lahko tja.« (- B 11)*) Pokojnine včasih niso bile tako samoumevne, kot so danes, zaradi česar je danes življenje za stare lažje (*»Danes je vsega na pretek, vse je bolje. (- F 17) Tudi za stare je danes lažje, ker imamo vsi pokojnine. (- F 18) V vsaki hiši je vsaj ena pokojnina. (- F 19)«*).

Večina sogovornikov je povedala, da je pogled na starost danes pozitiven (A 7) in da nanje druge generacije gledajo s spoštovanjem (B 8).

Spremenili so se odnosi med mlado in staro generacijo tako, da ni več veliko sodelovanja (*»Zdaj ima seveda vsak svojo pamet, mladi in stari. (- A 9) Jaz mislim, da sodelovanja, kakor je bilo včasih, ko so bili v eni hiši od otrok, do staršev, tet in stricev in starih staršev, si danes ne moremo več predstavljati. Mislim ... lahko še, ampak bolj redko.« (- A 10)*). V posamičnih primerih sogovorniki omenjajo, da je temu kriv drugačen tempo življenja (*»Mislim, da zato, ker morajo ljudje iti po svoje, morajo na delo, si služiti kruh. Ko pridejo domov, so bolj za svojo družino, da je tisto 'porihtano'. Dodatna obremenitev je verjetno preveč naporna.« (- A 11)* in nerazumevanje med generacijami (*»Do danes se pogled na stare ni veliko spremenil, (- F 14) ker mladi ne razumejo, kaj vse so morali stari narediti, kako so garali, kaj vse so dali skozi. (- F 15) Stari znamo ceniti mir, kruh, svobodo. (- F 16)«*).

4.1.4 Zaznavanje povezovanja generacij v skupnosti

Danes se veliko govori o medgeneracijskem povezovanju, a je realizacija le-tega zaradi različnih dejavnikov vprašljiva (*»Čeprav govorijo, kako bi se morali povezovati med*

generacijami, da bi morali spet začeti biti v sozvočju, da bi mladi skrbeli za starše, tako kot starši za otroke, da bi jim vračali ... to je vse lepo in prav, vendar kakšne so možnosti za to? To je pa drugo vprašanje verjetno. (- A 12)«).

Povezovanja med generacijami je danes manj kot včasih (»Danes ni nekega povezovanja. (- C 15)«). Včasih je bila medgeneracijska pomoč nekaj bolj samoumevnega (»Včasih je bilo tako, da so si zelo pomagali eden drugemu, ne glede na to, ali so bili mladi ali stari. (- C 16) Zdaj tega ni več toliko, ljudi je manj in so tudi v službah, vse sorte. (- C 17)«).

V preteklosti je bil odnos do otrok drugačen, kot je danes (»Takrat so bili otroci bolj številka, nobene pozornosti posebne ni bilo. Ko so prišli obiski, je oče pokazal samo prst in smo vsi otroci izginili. (- D 10)«).

Predsednik Društva upokojencev Tolmin je povedal, da je v Tolminu zaživel večgeneracijski center, kjer potekajo različne aktivnosti tudi za stare (»V sklopu večgeneracijskega centra smo mi kot društvo zadolženi predvsem, da člane informiramo o aktivnostih v centru, (- DU 56) skrbimo za prisotnost (- DU 57) ter predlagamo vsebine, (- DU 58) ki pa so izvedene in financirane v okviru projekta večgeneracijskega centra. (- DU 59)«).

4.1.5 Število in razširjenost starih ljudi v vasi

Sogovorniki so pripovedovali o tem, kako se je spreminjalo število starih ljudi v vasi od preteklosti do zdaj (»Včasih je bilo populacije veliko. Družine so imele tudi po deset otrok. Je bilo mladih več in je bilo tudi starih več. (- A 13) Vsega je bilo več. Res je tudi, da je otrok veliko umrlo, mladi so veliko umirali, pa tudi stari so veliko prej umrli. (- A 14) «). Danes je starih ljudi več zaradi daljše življenjske dobe in praznjenja vasi (»Zdaj je pol prazno. (- B 14)«; »Zdaj jih je več, ker ljudje več časa živijo. (- C 25)«).

4.1.6 Zaznavanje starosti

Vidno zaznavanje starosti se je spremenilo iz preteklosti do danes (»Še na videz recimo, še ko sem bila jaz otrok, so bile ženske pri petdesetih ali pa da ne govorimo še naprej, stare videti. (- A 15)«; »Ampak ko je recimo en gospod iz vasi umrl pri 57, smo rekli takrat kako je star, zdaj pa ni več tako. (- B 15)«; »Navada je bila, da smo se punce zgodaj poročile, že okrog dvajsetih, če ne so kmalu rekli ljudje, da je ženska že stara. (- E 9)«).

Sogovorniki na različne načine sprejemajo svojo starost. Nekateri se ne počutijo stari (»Drugače se še danes ne počutim ne vem kako stara. (- E 21)«) ali pa o tem ne razmišljajo veliko, ker se zamotijo z drugimi stvarmi, na primer delom ali drugimi življenjskimi

preizkušnjami (*»Nisem takšen človek, da bi razmišljala toliko. Zelo se zamotim z delom in nimam časa razmišljati o tem, da sem stara. (- C 14)«; »Jaz nisem vedel, koliko sem star. Leta so šla hitro. (- F 21) V življenju je bilo veliko preizkušenj, zaradi katerih nisem imel časa razmišljati o starosti. (- F 22)«).*

Pokazatelj starosti je zdravstveno stanje (*»Miselno se ne počutim staro, samo ko me noga boli ali kaj drugega, pa ko ne morem več toliko, pa vem, da se staram. (- A 16)«; »Jaz, če sem zdrava, niti mislim ne, da sem toliko stara. (- C 13) «).*

Nekatere sogovornike so na to, da se starajo, opozorili različni dogodki v življenju, ki jim pomenijo neke mejnike (*»Najbolj mi je bilo težko, ko je zadnja hči šla od doma, ko sem spoznala, da ne bo nobene doma na mojo starost. (- E 20)«; »Ko sem imel v zadnjem času več zdravstvenih težav, sem začel razmišljati tudi o tem (- F 23) in se zavedel, da jih imam že osemdeset, kar mi predstavlja večjo skrb, tudi breme, da je že neka temna senca tudi prisotna, kar vpliva tudi name. (- F 24) Ko začneš tako premlevati in ko ne moreš več delati, takrat občutiš, da si star. (- F 25)«).*

4.2 Socialne mreže

4.2.1 Vključevanje v vaško skupnost

4.2.1.1 Srečevanje s sovaščani

Nekatere sogovornice postavljajo na prvo mesto najbolj pogostih stikov s sovaščani druženje v okviru verskih dejavnosti (*»Grem k sveti maši (- A 17) in pojem v cerkvenem zboru. (- A 17a)«; »Edino v cerkev, k maši grem. (- B 17) Edino tam grem, da se vidimo in kaj poklepetamo. (- B 18) Ampak ni časa, ker vsak hiti na svoj konec. (- B 19)«; »Drugače so res glavna srečanja pri maši, takrat srečaš največ ljudi. (- E 45)«), za obiskovanje le-teh pa je včasih ovira zdravstveno stanje (*»Če se dobimo pri cerkvi, čeprav tudi jaz zaradi zdravja zadnje čase nisem veliko hodila k maši. (- C 35)«).**

Ostale stike s sovaščani opisujejo na različne načine (*»Jaz sem včasih šla tudi v druge hiše ali pa ko pride kdo mimo, se vedno ustavijo in govorimo. (- C 24)«; »To je bilo vedno zelo dobro in tudi še vedno sem zelo vključen. (- F 26)«).* Sogovornica opisuje srečevanje s sovaščani v obliki pogovorov o vsakodnevnih stvareh (*»Grem edino k sosеду, da pogledam, kako sta. (- A 20) Drugače v druge hiše ne grem brez opravka. K njima grem, ker sta že toliko starejša, da se mi ne zdi prav, da ne bi vedela, kako sta. Drugače pa ne hodim. Če se srečam s kom, se že pogovorimo, vsakodnevne stvari. Da bi se družili pa ne. (- A 21)«).* Srečevanje s sovaščani se dogaja tudi ob različnih organiziranih dogodkih, ki pa jih ni veliko

(»Prav veliko ni. (- E 42) Dvakrat na leto imamo stari srečanje pri cerkvi, (- E 43) pa če kaj tukaj v vasi pripravijo ali v kakšni sosednji vasi. (- E 44)«)

4.2.1.2 Odnosi s sovaščani

Odnose s sovaščani v večini vrednotijo kot pozitivne (»Jaz sem z vsemi, nimam težav s tem. (- C 22)«; »Sem zadovoljna s svojo družbo. (- E 26)«). Posebej omenjeni so bili dobri med sosedski odnosi (»Tu s sosedi smo bili zelo prijatelji. (- B 9)«). Ženske iz vasi se same organizirajo za druženje (»Zdaj je v vasi tudi več žensk, ki so morda osamljene in če katera reče, da bi kam šle, sem takoj za. (- E 25)«).

4.2.1.3 Načini in pogostost druženja

Način in pogostost druženja se je od preteklosti do danes spremenil (»Danes ljudje ne stopijo več tako skupaj kot včasih. (- D 15)«; »Ko smo bili bolj mladi smo se, zdaj pa ne. (- A 19)«; »Včasih tudi če je bila veselica, smo vsi šli. (- D 16)«). Nekateri ocenjujejo, da je druženja danes manj in da se na splošno ne dogaja veliko v vasi (»Po vasi se malo družimo. (- A 18)«; »Nič se ne vključujem, saj ni nič. (- B 16)«). Na druženje vpliva tudi razvoj tehnologije (»Mladi so pa bolj okupirani z tehnologijo. Danes so ljudje odvisni tudi od tehnologije. (- D 18)«). Le nekateri so bolj aktivni izven svojega kraja (»Sicer sem veliko bolj kot v naši vasi aktiven na različnih koncih, predvsem na literarnem področju in zgodovinskem. (- F 27)«).

Na pogostost druženja z sovaščani je pri nekaterih vplivala smrt partnerja (»Dokler je bil še mož, nisem iskala veliko družbe. Sva bila bolj midva skupaj. (- E 23) Zdaj, ko njega ni, se je pa to zelo spremenilo. Grem povsod, kjer se kaj dogaja. (- E 24)«).

Dejavniki, ki vplivajo na manj druženja v vasi so različni (»So pa različni dejavniki, ki onemogočajo, da se toliko družimo kot včasih (zdravje, oddaljenost, drugo). (- C 23)«). Primanjkujejo prostor za druženje (»Še odkar ni več dvorane ... (- A 22)«) in čas za druženje (»Za druženje in take stvari bi morali imeti pa več časa, kot ga imamo zdaj. (- A 39)«). Na splošno ni dovolj srečanj v vasi (»Ni dosti srečanj v vasi. (- E 46)«). Problem mobilnosti vidijo sogovorniki na dva različna načina. Nekateri pravijo, da drugje na Šentviški Planoti so prireditve, vendar je težava v prevozu (»Včeraj, ko je bila prireditev na Gori (sosednja vas), sem želela iti, ampak on (mož) ni več tako dober šofer. (- B 21)«), nekateri pa izpostavljajo problem povečane mobilnosti pri mladih, zaradi česar se družijo izven svojega kraja (»Zdaj je pa tako ... če ti tukaj ne odgovarja, si za eno uro z avtom že v Novi Gorici ali bilo kje. (- D 17)«).

V mladosti so sodelovali pri pripravi dogodkov (*»Ko smo bili mladi, smo tudi kaj pripravljali. (- A 23) Zdaj pa ni več. (- A 24)«*).

4.2.2 Vrednote

Med stvarmi, ki trenutno največ pomenijo mojim sogovornikom, je na prvem mestu zdravje. Na prvo mesto ga postavlja večina sogovornikov (*»Zdravje. Zdravje, da bi lahko podelala to kmetijo še kaj časa. (- A 25)«; »Na prvem mestu je zdravje. (- D 23)«; »Za moja leta je najbolj pomembno zdravje (- E 29) [...]«*).

Kot je razvidno že iz izjav o pomenu zdravja, ki nekaterim veliko pomeni predvsem za to, da bi lahko še delali, jim veliko pomeni tudi delo in občutek, da še zmorejo postoriti določena opravila (*»Ne da bi videla svet ali kaj takega, ampak to da sem doma, da mi delo teče, da imam dober občutek, ker še zmorem, tako. (- A 26)«; »Saj res ne vem, kaj bom, ampak jaz brez dela ne morem biti. (- B 28)«*).

Med pomembnejšimi se sogovornikom zdijo tudi zadostna finančna sredstva za preživetje (*»Potem pa da imaš dovolj, da lahko greš naprej. Jaz ne mislim, da bi moral ne vem kaj imeti, ampak toliko, da imaš, da gre tako primerno naprej, življenju primerno. (- C 27)«; »[...] in da imaš dovolj financ, da ti ni treba nič skrbeti. (- E 30)«*).

Poleg že omenjenih vrednot, sogovornikom veliko pomenijo tudi notranje vrednote, ki jim dajejo notranji mir (*»Najbolj pomembno je, da dobro delaš. (- F 30) Več kot dobrega v življenju narediš, več ti je potem v pomoč in uteho. (- F 31) Paziti je treba, da se ne dela krivic na katerem koli področju. (- F 32) Če lahko ustrežeš, daj, če ne, pa pusti pri miru. (- F 33) Moj oče je rekel: »Kar ti ne želiš, da bi kdo tebi delal, tudi ti ne delaj drugemu, pa boš lepo živel.« (- F 34)«*).

4.2.3 Pomembni ljudje v življenju

Ljudje, s katerimi imajo sogovorniki največ stikov in jim ti tudi nudijo pomoč, so v veliki meri sorodniki (*»Če je kaj takega, da ne moreva z možem rešiti, je to po mojem sestra. (- A 27)«; »S svojimi (B 29) [...]«; »Prav gotovo bližnji svojci. (- D 24)«; »Povezani smo tudi s sestrino družino, ker smo tudi v letih podobne starosti. (- C 29)«; »Drugače se več družimo veliko s sestrino družino, kakšno nedeljo, če gremo mi gor ali če pridejo oni dol. (- C 36)«*), predvsem njihovi otroci (*»Hčerke pridejo, zeti. (- B 31) Ta starejša je v pokoju in pridejo pogosto. (- B 32) In delajo tudi tako naprej zunaj njivo. (- B 33) Sin je še v službi in ne more tako pogosto. (- B 34) Njegova hči je šla v Maribor, ampak tudi ona pride večkrat. (- B 35)«*;

»Hčere in zeti (E 31), [...].«; »Kar se tiče svojcev, bi rekla, da sin in njegova družina, predvsem njegova žena. (- C 28)«; »Največ stikov imam s svojimi otroki (F 37), [...].«).

Od ostalih ljudi, ki so zanje pomembni oziroma imajo z njimi največ stikov, intervjuvanci naštevajo sosede (»[...] in pa s to sosedo, ki pride vsak dan, tudi dvakrat. (- B 30)«; »[...] ter sosedi, ki so vedno pripravljeni pomagati. (- E 33)«), socialno oskrbovalko (»Tukaj pride recimo socialna oskrbovalka vsak dan, ampak tisto je službeno (- C 11) [...].«), župnika (»Drugače pa spoštujemo tudi župnika. (- D 25)«), ljudi podobne starosti (»Tisti, ki so mojih let, smo vedno povezani. (- C 38)«) in ženske iz vasi, s katerimi skupaj kam grejo (»[...] pa tudi ženske iz vasi s katerimi skupaj kam gremo (- E 32), [...].«).

Iz preteklosti so bili za posameznike pomembni njihovi starši (»Iz preteklosti najbolj mama in oče, pa tudi drugi ljudje, ki so bili dobri do mene. (- F 35)«).

4.2.4 Pomoč

Pri nujenju fizične pomoči so vsi izpostavili pomoč svojih sorodnikov (»Še vedno tudi sestra in njen mož. (- A 28)«; »Kar si pa še pomagamo, si z moževim bratom in njegovo ženo in eno družino iz vasi. (- A 29)«; »Največkrat zet in hči. Onadva sta glavna in njun sin. (- B 38)«; »Največ nama pomaga hči. (- D 28)«; »Zdaj je ena hči za vse. (- F 39)«).

Ne glede na to, kako so posamezniki drugače dogovorjeni glede pomoči, je pripravljen pomagati kdorkoli, ki je v dani situaciji na voljo (»Če pa je kdo drug slučajno tukaj, da potrebujem kaj, pa pomaga kdo drug. (- F 40)«).

Glede pomoči med sovaščani se sogovorniki v večini zanašajo predvsem na pomoč sosedov (»Mož pa velikokrat, če potrebuje kaj v hlevu, gre k okoliškim sosedom, ki imajo tudi kmetije. (- A 30)«; »Na sosede se lahko vedno zanesem. Nihče mi ne odreče pomoči, če jo potrebujem. (- E 27)«). Na pomoč sovaščanov posamezniki računajo pri prevozu od maše (»Ne vem, saj ne vem, a potrebujeva kaj. Če naju kdaj kdo pripelje od maše. (- B 39).

Med sogovorniki je bila izpostavljena razlika med bivanjem v strnjeni vasi ali pa na obrobju, samotnejših kmetijah, kjer na medsosedsko pomoč ne računajo toliko (»Takojšnja pomoč med krajani je bolj v vasi. (- D 21) Midva z vasjo kar se tega tiče nisva zelo povezana. (- D 22)«). V primeru naravnih nesreč je pomoč zagotovljena, ne glede na oddaljenost od strnjenege dela vasi (»V slučaju nesreč smo ljudje med sabo še vedno složni, vsi pomagajo. (- D 31) Tudi nama so par let nazaj, ko nam je veter povzročil škodo. (- D 32)«).

Sogovorniki opažajo spremembe v nujenju pomoči drug drugemu od preteklosti do današnjega časa. Včasih je bila pomoč med sovaščani samoumevna, vedno so računali drug na drugega in za pomoč niso zahtevali plačila (*»To se je čisto spremenilo. Prej, ko ni bilo še telefonov, karkoli je bilo narobe, v hiši ali v hlevu, si se napravil in šel h komu in ta je sigurno prišel. (- C 18) In nismo gledali za nobeno plačilo. (- C 19) Ni bilo važno, koliko in kaj je kdo komu pomagal. To si naredil kot sosed sosedu, vaščan vaščanu. (- C 20)«; »Bližnje hiše, kjer so bili ljudje, smo si vedno pomagali in se obiskovali, šli na kavico. (- D 29)«). Posamezniki menijo, da se je spremembam, ki jih prinaša sodobni čas, težko prilagoditi (*»Tako smo delali. Tem spremembam se je težko prilagoditi. (- C 21)«*). Sogovornik je kot dejavnik, ki vpliva na spremembo navad pri medsebojni pomoči izpostavil praznjenje vasi, odhajanje ljudi iz vasi (*»Zdaj so vse najbližje hiše prazne. (- D 30)«*).*

Pomoč, ki jo posamezniki nudijo drugim, ni odvisna od tega, kateri generacij pripada tisti, ki pomoč potrebuje (*»Da sem jaz komu pomagala, se je tudi dostikrat zgodilo. (- C 33) Če kdo mene kaj prosi, bom vedno pomagala, pa ne glede na to ali je starejši ali mlajši od mene, ni važno. (- C 34) «*). Intervjuvanka pravi, da bi bila pripravljena pomagati komurkoli, če bi to bilo potrebno, ne skrbi pa je niti, da bi ji odrekel pomoč kdorkoli, ki bi ga zanjo prosila (*»Če bi bilo potrebno, bi tudi jaz komu pomagala. (- E 41)«; »Nimam skrbi, da bi mi kdo ne pomagal, če bi bilo treba. (- E 28)«*).

Medgeneracijska pomoč se dogaja predvsem med sorodniki, ožjimi družinskimi člani, kot so otroci, recimo tako da stari ljudje pomagajo njim (*»Njim (otrokom) midva pomagava, ne da bi šele midva njih prosila. (- D 79)«*) ali pa da mladi pomagajo starim ljudem (*»Enkrat sem zbolela in nisem mogla sama peljat avta. Takrat sem recimo poklicala najbližjo hčer, da mi je prišla pomagat. (- E 40)«; » (- F 28) Hči mi prinese kosilo, pa tudi v hlevu naredi, kar je treba, ker jaz ne morem več. (- F 29)«*).

4.2.5 Medgeneracijski odnosi

Posamezniki so iz preteklosti vajeni drugačnih praks druženja med generacijami kot sedaj (*»Pred toliko leti smo bili mi drugače vajeni. (- C 8) Eni smo bili celo tako, da smo raje imeli starejše ljudi. Jaz in moja sestra sva imeli skoraj raje starejše ljudi, ker so znali marsikaj povedati (- C 9), [...]«*).

Sogovorniki so opozorili na pomanjkanje druženja med generacijami (*»Recimo, ko smo šli na poroke. Drugače pa nimamo takih druženj. (- A 33)«; »Premalo se ljudje družijo, (- F 42) [...]«*) in na splošno povezanosti med generacijami (*»Družače drugi, še srednje*

generacije in nazaj je bolj tako, ni več tistega. (- C 7) So bolj po svoje. (- C 7a)«). Med sogovorniki obstaja skrb za povezovanje v prihodnosti, ko generacije, kot so zdaj starejši ljudje, ki so še vajeni povezovanja, ne bo več (*»Ne vem, kako bo, saj nas bo vedno le manj in ne vem kako bo. (- C 10)«*). Nekateri imajo razen s sorodniki redne stike z drugimi generacijami le z redkimi posamezniki (*»[...] drugače pa edino soseda, ki je recimo mlajša od mene in ona res gleda na to, da pride vsako leto vsaj parkrat. (- C 12)«*).

Spremembe, ki so krive za manj sodelovanja med generacijami, so povezane z modernizacijo in spremembo vrednot, ki jih ta prinaša (*»Kar jaz vidim, je to, da nova tehnologija odtuja ljudi (internet, telefon). (-F 41)«; »[...] preveč je zavladal materializem (- F 43), premalo pa je hvaležnosti. (- F 44)«*).

Medgeneracijski odnosi potekajo predvsem na relaciji med sorodniki, recimo na družinskih praznovanjih (*»Če so kakšna praznovanja družinska, so tam vedno mladi in stari. (- A 32)«*). Pri nekaterih poteka obiskovanje med generacijami v družini obojestransko, kar jim daje zadovoljstvo (*»Tudi sama grem kam. (- E 34) Sicer do Ljubljane že dolgo nisem šla, ker imam kokoši in čebele, ki jih ne morem kar pustiti. (- E 35) Drugače pa večkrat pridejo le drugi k meni. (- E 36) Tako da sem s svojo družino res zadovoljna. (- E 37)«*), medtem ko morda vsi stari ljudje nimajo tako dobro urejenih medgeneracijskih odnosov, kar se tiče obiskovanja (*»Marsikdaj razmišljam o tem, da nekateri ljudje nimajo te sreče in jim gre vse narobe. (- E 38)«*). Posamezniki so izpostavili, da je bila zanje boleča izkušnja ta, da nihče od otrok ne živi doma (*»[...] čeprav mi je hudo, da nihče ni ostal doma. (- F 38)«*).

Nekateri potrebe po več druženja nimajo, saj jim je bolj pomembno delo na kmetiji in vidijo kot pozitivno stran tega predvsem mir (*»Ne pogrešam prav nič. (- A 34)«; »Jaz imam vso zadoščenje v tem, da bova še kakšno leto 'furala naprej' to kmetijo in to je moja prioriteta. (- A 37) Če mi to uspeva vsako leto narediti, je to zadovoljstvo. (- A 38)«*). Nekateri so povedali, da vedo za ljudi, ki si več druženja želijo (*»Soseda večkrat reče, da pogreša, jaz pa ne. (- A 35) Potem ne bi bilo miru. (- A 36)«*). Sogovornica dopušča možnost potrebe po več druženja v prihodnosti (*»Potem, če bomo 'učakali', da bomo enkrat 'tam', da ne bo več toliko za delat. Lahko mi bo pa takrat bolj 'pašalo' tudi v družbo. (- A 40)«*). Nekateri so izpostavili, da bi se udeleževali druženj, če bi bila organizirana v vasi sami (*»Seveda bi se, če bi bilo kaj takega. (- B 20)«; »Če bi bilo tukaj (v vasi) bi pa šla. (- B 22)«; »Če bi bilo prav na Pečinah, bi gotovo šla. (- E 50)«*).

4.2.6 Komunikacijska in povezovalna sredstva

Intervjuvanci se z drugimi ljudmi povezujejo z obiskovanjem in preko telefonskih klicev (*»Z obiskovanjem in po telefonu. (- A 41)«; »Hči pride na obisk, se slišimo po telefonu. (- D 27)«*). Teme telefonskih pogovorov so vsakodnevne teme o zdravju, zdravstvenih pregledih in podobno (*»Kadar se kličemo se največkrat pogovarjamo o zdravju, o pregledih pri zdravniku. Take, vsakdanje stvari. (- C 31)«*). Sogovornica je povedala, da je z napredovanjem tehnologije le-ta nadomestila druga povezovalna sredstva (*»Zdaj ko je telefon, je nadomestilo vsa druga sredstva. (- A 42)«*). Povezovanja med sovaščani nekateri intervjuvanci ne zaznavajo (*»Se mi zdi, da je bolj vsak zase. Vsak se znajde po svoje. (- B 43)«; »Zdaj je vsak bolj le zase. (- D 14)«*). Sogovornica je povedala da povezovanje obstaja med tistimi, ki so že tako stalno povezani (*»Tisti, ki smo ves čas povezani, smo ves čas tako, ali po telefonu ali če se dobimo kje, kakorkoli že. (- C 6)«*). Posamezniki ne vidijo težav v povezovanju, kadar gre za družabne dogodke, ko lahko prisedeš h komurkoli, ki ga poznaš (*»Če je veselica prisedeš h komu, ki ga poznaš. (D 26)«*).

Iz preteklosti se spominjajo večje preprostosti odnosov, večje povezanosti in tudi dejavnosti s katerimi so se ukvarjali (*»Takrat je bilo vse bolj preprosto. (- D 6) Bili smo bolj povezani med sabo. (- D 8) Smo prepevali in se veselili prav na druge načine, ker ni bilo drugih možnosti. Smo se drugače zabavali. (- D 9)«; »So bili pa bolj povezani. (- D 11) Ni bilo služb in smo se ukvarjali z lesom, kmetijstvom. Kasneje so redki hodili v tovarne. (- D 12) Smo se redko dobili, ampak smo se znali drugače poveseliti. (- D 13)«*).

4.3 Stanovanje

Vsi sogovorniki bivajo v hiši, trije sobivajo z možem ali ženo, ena sogovornica s hčerko in sinom, dva sogovornika pa živita sama.

4.3.1 Prilagojenost prostorov

Nekateri sogovorniki nimajo posebej prilagojenih prostorov in tega niti ne potrebujejo (*»Za zdaj je že v redu. (- A 45)«; »Niti ne preveč. (- E 53)«; »Tako da nimamo preveč prilagojeno. (- E 61)«; »Za dva človeka zaenkrat ni posebnih potreb. (- D 40)«*).

Nekateri sogovorniki so povedali, da so pred kratkim prenovili kuhinjo, centralno kurjavo in podobno (*»Ko sem jaz prišla sem, je bila tukaj črna kuhinja. So saje tekle, da si moral dežnik imeti. (- B 51) Potem smo pa počasi. (- B 52) Nazadnje smo obnavljali 2003, ko smo dali centralno, obnovili kuhinjo ... (- B 53)«; »Vse je zelo na veliko. (- E 54) Imam veliko*

izbo in kuhinjo, (- E 55) ki sva jo mozem pred nekaj leti obnovila. (- E 56)«), pri tem pa so jim pomagali otroci (»Ja ja, otroci so pomagali. (- B 58)«).

Sogovorniki so mi zelo podrobno opisali svoje bivalne razmere. Nekateri so povedali, kako so si prilagodili stanovanje, da lahko bivajo v njem (»[...] sobe imava na vrhu. (- B 54) Ampak gor hodim samo jaz, on (mož) pa je tu spodaj, ker ne more po stopnicah. (- B 55) Prej sem jaz ležala tukaj po bolezni. (- B 56) Je notri kavč in postelja. (- B 57)«; »Ko je bil mož bolan, je ležal zgoraj v sobi. (- E 57) Gor imava tudi stranišče (- E 58) in po stopnicah ni več mogel, zato me je prosil, da bi mu hrano nosila gor. (- E 59) Imel je tudi hojco, da je šel lahko do stranišča. (- E 60)«; »Tu (jedilnica) imam pripravljeno posteljnino. (- F 47) Lahko bi spal v stari izbi, ampak bi moral tam posebej peč kuriti, (- F 48) tako da si zvečer posteljem tukaj v jedilnici na peči, kjer je toplo. (- F 49) Iz štedilnika gre toplota in lahko vključim, da gre sem ali pa gor. (- F 50) Televizijo sem si tudi prinesel sem. (- F 51) Po stopnicah pa ne morem. Težko. Zato sem si tako uredil. (- F 52)«) oziroma zaradi česa njihovo stanovanje služi njihovim potrebam (»Za nas tri je dovolj prostora. (- C 41) Tu ni problema, ker ni stopnic. (- C 43) Spalnice in stranišče je v istem nadstropju kot kuhinja, dnevna soba in vhod. (- C 44)«; »Zaenkrat pa ni problema in grem brez težav po stopnicah. (- E 65)«; »Čez dan se zadržujeva večinoma tu spodaj, (- D 37) spiva pa na vrhu. (- D 38) Gor imava tudi stranišče. (- D 39)«; »Glavno je, da ne zebe. (D 41)«).

Vidijo tudi možnosti za prilagoditev v primeru nefunkcionalnosti prostorov (»Če bi bil še kdo, pa bi morali kaj preurediti. (- C 42)«; »So pa določene stvari tudi spodaj in če si zelo slab, lahko ne moreš dol, recimo v skrinjo ali pa oprat cunje, ker je pralni stroj spodaj. (- C 45) Bi pa se dalo to popraviti v primeru, da bi prišlo do te situacije. (- C 46).«; »Ko ne bom mogla po stopnicah, bo verjetno treba kaj preurediti. (- E 64)«).

Nekatere skrbi, kako bo v prihodnosti, vendar bi se v primeru nefunkcionalnosti prostorov odločili za odhod od doma (»Kdaj pa razmišljam, če bova težko, kje bova? Kako bova hodila gor in dol? Lahko da bova lahko hodila, lahko pa ne. (- A 46) Potem nastane problem, ker to stanovanje ni ne vem kako veliko. Je dovolj veliko za naju, ampak da bi lahko v tem nadstropju še kakšno 'kamro' naredil, to pa ni. Da bova kaj spreminjala, to ne bova. (- A 47) Saj se nikoli ne ve, kaj bo. Lahko se tudi ne bova morala tukaj starati. Če se bova starala. Lahko ne bova sposobna, da bova tukaj. Ne spodaj ne zgoraj, ne nikoder ne. Da bova morala le kam oditi. (- A 48)«).

4.4 Dnevne aktivnosti

4.4.1 Aktivnosti

Nekateri sogovorniki so izpostavili, da vstajajo zgodaj (*»Vstanem ob pol sedmih. (- B 60)«; »Zjutraj vstanem ob šestih, včasih še kaj prej. (- C 47)«*).

Večina mojih sogovornikov se še vedno ukvarja s kmetijstvom, kar jim predstavlja tudi velik del običajnih dnevnih aktivnosti (*»Če ni moža grem tudi v hlev, se včasih zgodi ali zvečer ali opoldne ali zjutraj. (- A 49)«; »[...] grabljenje sena (- A 54)«; »Jaz imam dopoldne dosti dela. (- B 59)«; »V štalo grem, kjer imamo zajce in kokoši. (- B 25)«; »[...] potem nesem kokošim (- B 62), nesem zajcem (- B 63) [...]«; »Potem ob štirih pa spet kokošim in zajcem nesem jest (B 68) [...]«; »[...] ali ko je delo zunaj, grem ven za kakšni dve tri urice. (- C 51)«; »Potem grem spet ven kaj naredit. (- C 54)«; »Čez leto, kadar je bolj dolg dan, pa gremo potem še vedno ven, ali grabit ali v vrt, ker drugače ne moreš ker pobere to delo veliko časa. (- C 56)«; »[...] potem je treba v hlevu opraviti delo, (- D 44) žena opravi pri kokoših. (- D 45) Če je vreme lepo sva cel dan zunaj. (- D 46)«; »Je vedno dovolj dela. Imava dvanajst glav govedi, par kokoši, mačka in psa. (- D 48)«*).

Ena sogovornica predvideva v prihodnosti opuščanje kmetijstva, če bo to potrebno (*»Verjetno, da ko ne bova mogla več z možem obdelovati kmetije, da bova morala to opustiti. (- A 57)«*).

Med pomembnejšimi opravili so pri sogovornikih tudi vsakdanja gospodinjska opravila, ki zajemajo pripravo hrane (*»[...] potem pripravim zajtrk in potem ko on (mož) pride ven, je že vse tukaj na mizi. (- B 64)«; »Potem tja do osmih traja zajtrk (- C 48) in vse sorte stvari, ker moramo poskrbeti za zdravila tudi vsi in res pride osma ura preden to končamo. (- C 49)«; »Zjutraj je najprej kava, (- D 42) zajtrk, (- D 43) [...]«; »Vsak dan je obvezno kuhati (- A 50) [...]«; »Potem pa za kosilo ali pa kakšno drugo stvar. (- B 65)«; »Potem pridem noter in moram skrbeti za kosilo. (- C 52)«; »Edino opoldne prideva oba noter, ko skuhava. (- D 47)«; »[...] potem pa kaj za večerjo (- B 69) [...]«; »Noter pridem ob kakšnih šestih, ko začnem spet gledat kaj bo za večerjo. (- C 55)«*), skrb za ogrevanje (*»[...] pozimi kuriti (- A 51) [...]«; »Pozimi največ kurim (- E 66), [...]«*), čiščenje in pranje (*»[...] pucati (- A 52), [...]«; »Potem dam kakšne cunje prati (- C 50) [...]«*) ter razna zunanja opravila in opravila na vrtu in v polju (*»[...] tudi če ne vsak dan, potem pa če govorimo na splošno je poleti njiva (- A 53), [...]«; »[...] vrt (- A 55), rože (- A 56)«; »Drugače ... 'plest' ne morem*

več, ven pa rada grem in tu po hiši rada naredim kar je za naredit. (- B 24)«; »Letos smo imeli veliko fižola in sem ves čas 'bžgala' (B 27) [...].«).

Nekateri sogovorniki si vzamejo čas tudi za sprostitev oziroma za aktivnosti, ki niso direktno povezane z delom, na primer sprehodi, obiski, branje, gledanje televizije ali počitek. (*»[...] pa ven grem tudi. (- B 66)«; »[...] potem je pa televizija. (- B 70)«; »[...] berem. (- E 68) Letos sem prebrala že okrog deset knjig, (- E 69) pa še časopis pride vsak dan. (- E 70) Televizije ne odprem cel dan, ampak šele zvečer. (- E 71)«; »Popoldne imam malokdaj čas, da bi se ulegla. (- C 53)«; »Večinoma pregledujem razne zapise, svoje in od drugih. (- F 53)«; »Malo gledam televizijo, (- F 60) pride kdo na obisk, (- F 61) ali pa tudi sam kam grem, ker so mi zdaj podaljšali izpit za avto. (- F 62)«).*

Sogovornica je izpostavila, kako si je določila en dan v tednu za sprostitev, ko si je vzela čas zase, recimo po moževi smrti, da ne bi bila osamljena (*»Včasih sem si tudi določila en dan v tednu, da sem na ta dan šla malo ven, na sprehod ali kam na obisk, ker je to dobro zame tudi po moževi smrti recimo. (- C 57) Če bi se med štiri stene zaprla, ne bi bilo dobro. (- C 58) Če je sin v hlevu, je po svoje in jaz počnem kaj drugega, potem nimaš družbe. (- C 59) In zato sem si določila en dan in sem vnaprej razmišljala o tem dnevu in sem se ga veselila kot neko svetlo točko. (- C 60) Na to svetlo točko sem gledala kot na nekaj, kar imam tudi zase. (- C 61)*

Med sogovorniki velja mnenje, da jim ni dolgčas, saj se sami zamotijo (*»Nič mi ni dolgčas. (- E 72) Ves čas se z nečim motim. (- E 73)«; »Zelo hitro mi gre čas naprej. (- F 55) Malo tu, malo tam. (- F 56)«).*

4.4.2 Pomoč pri dnevnih aktivnostih

Nekateri so izrecno povedali, da pomoči ne potrebujejo, saj jim zdravje še služi (*»Zaenkrat še ne potrebujeva veliko pomoči. Se sama 'porihtava'. (- B 84)«; »Če ti zdravje služi, potem imaš lahko zadovoljstvo. Midva trenutno nimava nobenih težav, ker nama zdravje obema dobro služi. (- D 63)«; »Nimam kakšnih posebnih težav. (- E 85)«).*

Posamezniki so povedali, da so že potrebovali oziroma potrebujejo pomoč pozimi pri kurjenju (*»Ko sem bila res slaba nisem mogla niti drv dvignit, da bi podkurila v štedilnik. (- C 71)«; »Zdaj, ko nisem več tako slaba, pa lahko sama naredim vse, razen kakšnih težjih stvari, kot je na primer dovoz drv, to naredi sin. (- C 73)«).*

Kadar potrebujejo pomoč oziroma bi jo potrebovali, bi jim jo zagotovili svojci (*»Takrat mi je pomagala tudi hči ali pa sin. (- C 72)«; »Če bi imela kakšne težave bi mi pomagali svojci. (- E 87)«; »Drva mi hči pripravi, (F 58) [...]«*).

Na medgeneracijsko pomoč znotraj vasi posamezniki ne računajo (*»Kje boš iskal pomoč? Moja generacija bo stara, tako kot jaz ne bo mogla. Mladi so pa ... (- A 58)«*).

4.4.3 Mobilnost

Štirje sogovorniki imajo lasten avto in se vozijo sami, ena sogovornica pa sicer ne vozi sama, a vozi njen mož. Ena od sogovornic nima lastnega prevoza, vendar se, v kolikor razdalja ni predolga, na pot odpravi včasih tudi sama peš.

Nekateri so kar se tiče mobilnosti povsem samostojni (*»Mi ni problema, grem tudi do Nove Gorice, (- F 64) ker me nič ne moti, tudi če vozim ponoči ali če je slabo vreme. (- F 65)«*).

Tisti, ki lastnega prevoza nimajo ali pa kljub temu, da ga imajo, niso sigurni v vožnji na daljše razdalje, za prevoz prosijo druge. Pomoč pri prevozu jim nudijo svojci (*»Zet bi prišel iskati. (- B 72) Tudi če morava iti bolj daleč od Tolmina naju peljejo. (- B 73)«; »Pelje me sin, (- C 62) včasih gremo tudi peš kje v bližini, (- C 63) če ne pa tudi sinova žena. (- C 64)«; »Tudi do Nove Gorice sem šla po navadi sama, vendar zdaj ne več. (- E 75)«*).

S predsednikom Društva upokojencev sva se o problemu mobilnosti članov pogovarjala predvsem v povezavi z udeležbo na njihovih aktivnostih. Društvo se pri organizaciji srečuje s težavo slabe mobilnosti članov v smislu slabe pokritosti občine z javnimi prevozi in potrebe po zagotavljanju obnovitvenih tečajev vožnje za starejše voznike (*»Slaba mobilnost ljudi je ena od težav, ki ji želimo tudi v prihodnje posvetiti več pozornosti. (- DU 43) Težava je v tem, da je pokritost z javnimi prevozi zelo slaba, (- DU 44) mnogi stari ljudje nimajo vozniškega izpita (- DU 45) ali pa se ne počutijo sigurne v svojo vožnjo, zaradi česar bi potrebovali obnovitvene tečaje, ki si jih marsikdo ne more privoščiti. (- DU 46)«*). Za reševanje težav z mobilnostjo članov imajo nekaj predlogov, katerih izvedba je odvisna od dostopnosti finančnih sredstev. (*»Tudi te tečaje bi lahko zagotovili, če bi imeli sredstva za pokrivanje materialnih stroškov. (- DU 47) Sicer se trudimo z organizacijo dogodkov tudi v oddaljenih krajih, vendar je težava, da je prisotnost na teh dogodkih zelo nizka. (- DU 48) Zaradi tega bi si želeli, da bi pridobili sredstva, s katerimi bi lahko organizirali prevoz iz oddaljenih krajev do Tolmina v času aktivnosti (- DU 49) ali pa mrežo prostovoljcev, ki bi bili pripravljeni v zameno za povrnitev stroškov povezanih s prevozom voziti stare ljudi (kot taxi, Prostofer). (- DU 50)«*).

4.4.4 Organizirane aktivnosti

4.4.4.1 Vrste organiziranih aktivnosti

Na podlagi pogovorov z intervjuvanci je nastal kratek pregled vseh aktivnosti, za katere vedo, da obstajajo v bližini, večina pa se jih udeležuje vsaj kakšne od njih.

Enkrat letno je na Šentviški Planoti organizirano srečanje starih Šentviške Planote, ki ga vsako leto gosti ena od vasi, organizira ga Karitas, udeleženci pa se tam družijo ob hrani in pijači (*»Imamo sicer srečanje starih iz vseh treh vasi, vsako leto ena vas naredi. (- B 45) Letos je bilo na Pečinah, smo imeli kar pri cerkvi. (- B 46) To organizira Karitas. (- B 47) Takrat kaj pojemo, kaj popijemo, se pogovarjamo. Družimo se. (- B 48)«*).

V sosednji vasi, na Prapetnem Brdu poteka program za stare, katerega organizator je Center za socialno delo Tolmin, ki nudi različne aktivnosti (delavnice, meritve, jemanje krvi in predavanja (*»[...] v sosednjo vas grem, če so kakšne delavnice, (- E 81) [...]«*; *»Enkrat so bile meritve, je bila patronažna in je jemala kri. (- B 76) Drugače imajo pa predavanja. (- B 77) Prideta dve. Pridejo iz CSD-ja. (- B 78)«*; *»Šla sva na Prapetno kadar se je merilo krvni tlak in sladkor. (- D 57)«*; *»Jaz sem recimo letos hodila na predavanja v sosednjo vas in smo vse sorte tam počeli (ustvarjalne delavnice, zdravstveni pregledi). (- E 11)«*). Aktivnosti se jim zdijo zanimive, vendar je zaradi stopnic do prostora, kjer se dogajajo, dostopnost zanje težja (*»[...] ampak so tam stopnice in je tako težko iti. (- B 75)«*; *»Je zanimivo. (- B 79)«*).

Župnija organizira enkrat do dvakrat letno romanje ali planinski izlet (*»Žena gre enkrat do dvakrat na leto (- D 53) v sklopu Cerkve (- D 54) na kakšen planinski izlet ali na romanje, (- D 55) [...]«*; *»[...] in pa če župnik kaj organizira (romanje). (- E 83)«*).

Posamezniki so še povedali, da se enkrat letno v sklopu združenja kmetov udeležijo zakuske ob koncu leta (*»[...] mi pa imamo s kmeti konec leta izlet in zakusko. (- D 56)«*), da je nekje na Šentviški Planoti organizirana tudi telovadba, nihče pa ni rekel, da bi se telovadbe udeleževal (*»Saj imajo vse sorte. Tudi telovadbo. (- D 58) Samo midva ne hodiva. (- D 59)«*), da so včlanjeni v planinsko društvo, v sklopu katerega se redno vsak mesec enkrat udeležijo planinskega izleta, pa tudi silvestrske večerje ob koncu leta (*»Drugače sem se vpisala v zvezo planincev (- E 47) in gremo vsak mesec nekam na pohod. (- E 48) V sklopu planincev smo imeli tudi silvestrovo večerjo. (- E 49)«*), da so člani zveze borcev (*»Sva v zvezi borcev, (- D 51) [...]«*; *»Največ se udeležujem stvari v okviru Zveze borcev (- F 66) [...]«*) in se udeležujejo tudi izletov, ki jih organizirajo (*»Grem tudi na izlete, ki jih organizira borčevska*

zveza. (- F 68)«) in da so posebej aktivni na literarnem področju in se udeležujejo aktivnosti na to temo tudi v drugih oddaljenejših krajih v Posočju (»[...] in pa glede literarnih aktivnosti. (- F 67)«; »Rad grem tudi kadar Knjižnica v Tolminu organizira različne dogodke, (- D 69) ali pa v muzeju v Tolminu in v Kobaridu. (- F 70)«).

V pogovoru s predsednikom Društva upokojencev Tolmin je bilo povedano, da društvo organizira različne aktivnosti za svoje člane (»Društvo organizira razne aktivnosti, (- DU 8) ki so tudi razvidne iz priložene zloženke (izleti (- DU 9), letovanja (- DU 10), predavanja (- DU 11), delavnice (- DU 12), športne aktivnosti (- DU 13), turnirje v šahu, pikadu in balinanju (- DU 14), piknik (- DU 15), tekmovanje v kartanju (- DU 16), praznovanja različnih praznikov (- DU 17), planinske izlete - DU 18), ročna dela (- DU 19), sodelovanje z večgeneracijskim centrom (- DU 20), izobraževanja (- DU 21), kulturne dejavnosti (- DU 22) ...).«). V pogovorih s starimi ljudmi je le ena sogovornica omenila, da se udeležuje planinskih pohodov v sklopu Planinske zveze. Nihče od intervjuvancev ni omenil, da bi se udeleževal drugih aktivnosti, ki jih organizira Društvo upokojencev Tolmin.

Društvo upokojencev Tolmin aktivno sodeluje s Planinskim društvom, ter zamejskimi društvi iz Italije (»V največji meri sodelujemo s planinskim društvom, s katerim v sodelovanju pripravljamo planinske izlete za člane, ki so vedno zelo obiskani. (- DU 60)«). Manj aktivno pa je sodelovanje z Domom upokojencev Tolmin (»Sodelovanje z Domom upokojencev v Tolminu je nekoliko manjše, saj je opazen prepad med institucijo in našim skupnostno naravnanim delovanjem. (- DU 62)«). V preteklosti so organizirali aktivnosti v dnevnem centru za stare v Tolminu (»[...] so jih vodile prostovoljke in prostovoljci. (- DU 64)«), kasneje je organizacijo aktivnosti prevzel CSD Tolmin, s čimer je projekt bolje financiran, aktivnosti pa so se razširile še na druge kraje v okolici Tolmina, tudi na Prapetno Brdo na Šentviški Planoti (»Občina je potem ustanovila program Aktivna starost – sožitje generacij, (- DU 65) ki je voden iz CSD Tolmin, kjer so zaposlene socialne delavke, ki delajo na tem projektu. (- DU 66) Na ta način je projekt bolje financiran in razširil se je še po drugih krajih v okolici Tolmina. (- DU 67)«).

4.4.4.2 Udeležba na organiziranih aktivnostih

Več sogovornikov je povedalo, da se organiziranih aktivnosti ne udeležujejo (»Nič ne hodim. (- A 60) Saj organizirajo tudi v sosednji vasi 'na mlekarini'. (- A 61) Pride po pošti oglas, (- A 62) da so kakšne delavnice, meritve, samo jaz nisem še nikoli šla. (- A 63) Me to ne zanima. (- A 64)«; »Nič kaj veliko. (- D 50)«; »Da bi se prav redno udeleževala ne, ker imam tudi

veliko dela in se s tem zamotim. (- C 65) *Recimo na srečanje starejših s Šentviške Planote sem si letos zelo želela iti, ker je bilo na Pečinah, ampak se je po spletu okoliščin zgodilo tako, da potem nisem šla.* (- C 66)«; »[...] pa tudi veliko ponudbe je, vendar ne greva nikamor. (- D 52)«, ali pa se jih malo udeležujejo, čeprav le-te obstajajo (»Jaz (mož) sem šel ene dvakrat na Prapetno Brdo (delavnice v sosednji vasi), (- B 74) [...].«).

4.4.5 Potrebe in želje

Večina intervjuvancev je izjavilo, da si dodatnih organiziranih aktivnosti ne želi (»Kot sem že rekla imam sama veliko dela in tudi veliko stika z ljudmi (- C 67), verjetno pa je za tiste, ki so bolj osamljeni, pomembno da se kaj dogaja. (- C 68) *Zame je res dovolj če grem parkrat na leto na kakšno prireditev.* (- C 69) *Trenutno si ne želim nič več, kot kar je že organizirano.* (- C 70)«; »Tudi če bi bilo v kraju, ne vem če bi šla. (- D 60)«; »Tako da se veliko zanimivega dogaja in niti ne utegnem obiskati vseh stvari, ki me zanimajo. (- F 71)«).

Posamezniki so povedali, da si želijo več organiziranih aktivnosti (»*To bi bilo v redu, če bi se.* (- B 44)«). Nekateri bi se udeležili, če bi bila organizirana veselica z zanimivim programom (»*Če bi bila veselica, bi šla.* (- D 61) *Bi moralo biti res zanimivo.* (- D 62)«). Posamezniki si želijo, da bi se v vasi ohranjalo spomin na vojne čase in zgodovino vasi (»*Želim si, da bi oživel kurirsko postajo, karavlo.* (- F 72) *Želel bi si, da bi se ta tradicija peljala naprej in bi se ohranjalo spomin.* (- F 73)«).

Kljub temu, da si več organiziranih aktivnosti ne želijo, je bilo nekajkrat tudi pri drugih temah že omenjeno, da v vasi primanjkuje dvorana za druženje ter da se v drugih okoliških vaseh dogaja več kot v vasi Pečine (»*Če bi bila dvorana, bi lahko bilo več.* (- B 82) *V drugih vaseh je velikokrat kaj, tukaj pa ni.* (- B 83)«). Pri analizi teme o socialnih mrežah (glej poglavje 4.2 Socialne mreže) je bilo iz strani sogovornikov sicer večkrat omenjeno, da bi si želeli organiziranih aktivnosti, če bi le-te potekale v kraju in da v vasi primanjkuje medgeneracijskega povezovanja in druženja.

Včasih organiziranih aktivnosti ni bilo in so se ukvarjali z ročnimi deli (»*Včasih tega ni bilo.* (- E 12) *Včasih smo doma delali ročna dela (pletli, klekljali, šivali).* (- E 13)«).

Društvo upokojencev Tolmin po besedah njihovega predsednika aktivnosti prilagaja željam ljudi (»*Dejavnosti prilagajamo glede na potrebe in želje ljudi.* (- DU 23) *Po odzivu se vidi, ali ljudem stvari ugajajo ali ne.* (- DU 24) *Pri organizaciji dogodkov se zanašamo tudi na pretekle izkušnje* (- DU 25) *ter predloge ljudi, ki so naši člani.* (- DU 26)«).

Društvo se srečuje s težavami pri organizaciji aktivnosti zaradi pomanjkanja sredstev za najem ustreznih prostorov (*»V najemu imamo majhno stanovanje, kjer je sedež društva, (- DU 34) vendar je to veliko premajhno, da bi v njem izvajali aktivnosti za večje število članov. (- DU 35)«; »Pogosto uporabljamo prostore Rdečega križa, (- DU 41) vendar niso primerni za izvajanje vseh vrst aktivnosti (na primer pikado). (- DU 42)«*). Želijo si večjih prostorov, za katere ne bi bilo potrebno plačevati najemnine (*»Želeli bi si, da bi nam občina omogočila večje prostore, za katere ne bi bilo potrebno plačevati najemnine, (- DU 39) kar bi omogočilo večjo pestrost in lažjo izvedbo dogodkov. (- DU 40)«*).

4.5 Zdravje

4.5.1 Ocena zdravja

Bolj podrobno so mi svoje zdravstveno stanje predstavili le posamezniki, ki so povedali, da trenutno ocenjujejo svoje zdravje kot dobro. Povedali so tudi, da k zdravniku sploh ne hodijo, ali pa hodijo zelo redko in pod prisilo (*»Jaz upam, da sem še toliko zdrava, razen to, da me noga boli že dosti let. (- A 65) Drugače mislim da sem zdrava. Če bi šla k zdravniku, bi lahko tudi kaj dobili, vendar ne grem k zdravniku. (- A 66) Jaz se počutim v redu. (- A 67)«; »Se moram pohvaliti, da je, tako kot je. Lahko bi bilo slabše. (- B 85) Sva imela oba zdravstvene težave, ampak je šlo dobro naprej. (- B 86)«; »Drugače jaz nisem bila pri zdravniku ... ne vem, kaj je že bilo. So me le prisilili, da sem šla. (- B 88)«; »Zaenkrat sem zdrava. (- E 88); »[...] vendar že dolgo nisem bila pri zdravniku. (- E 94)«*).

4.5.2 Vpliv zdravstvenega stanja na vsakodnevne aktivnosti

Sogovorniki so morali svoje življenje prilagoditi zdravstvenim težavam z jemanjem zdravil, počitkom, opuščanjem nenujnih opravil in pogostim obiskovanjem zdravnika (*»Kdaj mislim, da moram tudi malo počivat. Ampak to samo, kadar je res hudo. (- A 68) Takrat vzamem pa eno tableto in grem naprej. (- A 69)«; »V zadnjem času sem zaradi zdravja recimo naredila tiste stvari, ki so nujne, drugo sem pa tudi opustila, ampak težko. (- C 74) Vsak dan jemljem zdravila, brez katerih ne morem (- C 75) in tudi veliko pregledov imam. (- C 76)«; »Najbolj me zadnje čase skrbi v zvezi z zdravjem. (- F 74) Hodim redno na preglede in kontrole tako, kot mi zdravnik reče. (- F 75)«; »Jemati moram 8 ali 9 tablet na dan, pa tudi injekcije sem imel. (- F 77)«*).

4.5.3 Skrb za svoje zdravje

Večina sogovornikov skrbi za svoje zdravje z zdravo prehrano in dovolj gibanja ter merjenjem pritiska (*»To imam pa zelo skrb. (- C 81) Gledam, da grem na zrak in tudi glede*

prehrane že več časa bolj gledam, ker sem imela težave z želodcem. (- C 82) Ne smem z nobeno stvarjo pretiravati, tako da tisto poskrbim. (- C 83)«; »Dobro je, da je preventiva. Če zboliš, je že prepozno. (- D 64) Midva pojeva vsak dan veliko vitaminov, jabolka, limone. (- D 65)«; »Za zdravje skrbim s hojo. Če je le lepo vreme grem vsak dan hodit. (- E 89) Pogosto si merim tudi pritisk (E 90) in zaradi visokega holesterola gledam tudi pri hrani. (- E 91) Jem manj maščobe in več zelenjave, hčere mi pogosto prinesejo tudi ribe. (- E 92)«; »Malo se moram paziti. (- F 76)«).

4.5.4 Dostopnost do zdravstvenih storitev

Z vidika mobilnosti se zdijo sogovornikom dobro dostopne zdravstvene storitve, saj imajo tako ali drugače urejen prevoz (*»Dostopne so, saj imam avto in lahko peljem, samo k zdravniku ne grem. (- A 70)«; »Zaenkrat še pelje mož. (- B 87)«; »Je dostopno, ker je v redu cesta in imava tudi lasten prevoz. (- B 89)«*). Povedali so tudi, da za tiste, ki lastnega prevoza nimajo, obstajajo druge možnosti, kot je na primer prihod zdravnika na dom, prevoz z reševalnim vozilom ali pomoč sosedov (*»Mislim, da tudi tisti, ki sam ne more, lahko pride do zdravnika. Za vsakega se najde rešitev. Saj pride tudi rešilec, če nima nikogar, ali pa ga pelje kakšen sosed. (- A 71)«; »Če ne bi morala pa poklicati. Pridejo tudi na dom. (- B 90)«; »Ampak drugače smo vedno rešili, recimo tudi, da so me sosedi peljali k zdravniku ali v bolnico. (- C 79)«*). Posamezniki bi bili tudi sama pripravljeni nuditi prevoz komu, ki bi ga potreboval (*»Do zdaj še nisem. (- A 72) Včasih mislim, da tu pri sosedu, se bo lahko tudi zgodilo, da ga bojo potrebovali. Zaenkrat pa nisem še nikogar nikamor peljala. Bi bila pa pripravljena. (- A 73)«*). Čeprav se jim zdijo zdravstvene storitve dostopne, bi se jim zdelo v redu tudi, če bi bile dostopne bližje kot so sedaj (*»Bi pa bilo dobro, če bi bile zdravstvene storitve še bližje, kot so. Ampak tudi zdaj ni slabo. (- C 80)«*).

Pri dostopnosti zdravstvenih storitev z vidika zdravstvenega sistema imajo intervjuvanci različne izkušnje in mnenja. Večina je pozitivnih (*»Za naju v redu. (- D 66) Redko rabiva, takrat se naročiva, ti da uro in greva. (- D 67)«; »Jaz sem vedno vse dobila takoj, (- E 93) [...]«; »Dobro. (- F 78) Že dvakrat so mi rešili življenje (- F 79) in jim zaupam in sem jim zelo hvaležen. (- F 80) Zdravstvo nudi vse usluge (recimo kopanje v bolnici). (- F 81) Po eno gospo v vasi je prišel helikopter, kar se mi zdi kot neka varovalka tudi zame, da me ni strah. (- F 82) Vesel sem, da ni pomembno, koliko je človek star, mu pomagajo, pridejo tudi s helikopterjem. (- F 83)«*), nekaj pa negativnih predvsem na račun čakalnih dob (*»Na nekaterih sem že bila, na nekatere pa še čakam, saj so čakalne dobe zelo dolge, pa tudi sistem je včasih čuden. (- C 77)«; »Zdaj pravijo, da je treba kar veliko čakati. (- E 95)«*).

4.5.5 Prehrana

Večina intervjuvancev nabavlja živila in pripravlja hrano sama (*»Kuham sama, pa tudi živila nabavljam sama. (- A 74)«; »Kuham sama. (- E 96) Živila kupujem, kadar grem v Tolmin. (- E 97)«; »Grev v Tolmin in nabaviva živila. (- D 68)«; »*). Enemu od sogovornikov hrano pripravlja hči in jo pripravljeno dostavi na dom, ostala živila pa nabavlja sam (*»Za hrano sem jaz za kuhanje bolj slabo. (- F 84) Pol življenja sem preživel od mleka. (- F 85) Zjutraj se mleka in kruha najem. (- F 86) Kosilo pa mi prinese hči. Ona zna res dobro kuhati. (- F 87) Zvečer pojem, če še kaj ostane od kosila (- F 88) ali pa pojem kakšen piškot. (- F 89) Živila nabavljam v Tolminu, ker grem že tako ali tako velikokrat in to naredim 's potjo'. (- F 90) Nismo vajeni, da moraš vsak dan posebej iti v trgovino. (- F 91) Glede povrtnin pa hči poskrbi, da imamo domače. (- F 92)«*).

V vas prihaja več potujočih trgovin. Nekateri nabavljajo živila v potujočih trgovinah (*»Pride trgovina dvakrat na teden. (- B 91) V vasi prideta še dve trgovini potujoči, ampak ne do naše hiše. (- B 92) Mleko je recimo ista cena. Ta, ki hodi tukaj, je najbolj poceni. Nimajo višjih cen kakor v trgovini. (- B 93)«*), večina pa ne ali samo kar je nujno, saj se jim zdiyo nakupi v potujoči trgovini dražji od nakupov v Tolminu (*»Nekaj malega nabavim v potujoči trgovini, ki pride do hiše, ampak zelo malo. (- C 84)«; »V trgovini, ki pride v vas, bolj malo kupim, ker je bolj drago. (E 98) Vzamem le tisto, kar res nujno potrebujem. (- E 99)«*).

Nekaterim pri dostavi živil iz Tolmina nudijo pomoč sorodniki ali socialna oskrbovalka (*»Nekaj pripelje sin, ko gre v Tolmin, vmes pa še sinova žena. (- C 85) Včasih pripelje tudi socialna oskrbovalka kaj. (- C 86)«*).

Le posamezniki pravijo, da v vasi ni potrebe po tem, da bi imeli trgovino, saj za to skrbijo potujoče trgovine, potrebovali pa bi gostilno ali kaj podobnega, kjer bi lahko dobili topel obrok (*»Trgovine z živili tukaj ne potrebujemo. (- A 75) Rabili bi gostilno, da bi imeli kuhan obrok, ko ne bomo mogli več kuhat, da bi lahko šli tja. (- A 76) Trgovina pride za silo potujoča, pa tudi kruh pripeljejo. (- A 77) Tisto je poskrbljeno. Za kuhane obroke pa ni nič poskrbljeno. (- A 78)«*).

4.6 Dohodek

4.6.1 Prihodki

Vsi sogovorniki imajo svojo pokojnino, nekateri pa imajo tudi prihodke od kmetijstva. Pokojnine so nizke (*»So le nizke pokojnine. (- B 96)«; »Imam pokojnino, ki sicer ni zelo visoka, (- C 87) [...]«*), vendar so vajeni skromnega načina življenja že iz preteklosti (*»[...]«*).

ampak mi to ne predstavlja težave, ker sem bila včasih navajena še na manj in je bilo veliko težje. (- C 88)«; »Je bilo včasih slabše. (- D 70)«).

Svoj denar porabljajo za tekoče stroške (*»[...] zdaj pa je tako, da imam kar precej stroškov. (- E 103)«*), posamezniki si stroške delijo z družinskimi člani in lahko s svojim denarjem prispevajo tudi za obnavljanje hiše (*»Jaz še veliko stvari uredim s svojim denarjem tudi glede urejanja hiše, obnavljanja. (- C 89) Določene stvari poskrbim jaz, določene pa sin. (- C 90)«*).

Nihče od sogovornikov se zaenkrat ne boji, da s svojimi prihodki ne bi mogel preživeti (*»Dohodka je za naju dovolj, ker nisva zelo zahtevna. (- D 69)«; »Imam pa zaenkrat dovolj sredstev, da lahko preživim. (- E 104)«; »Tudi zdaj mi ni treba preveč stiskati z denarjem, ker doma še veliko sam naredim, (- F 96) hrano pa mi zagotavlja hči, ki kljub mojim ponudbam, noče nič v zameno. (- F 97)«*).

4.6.2 Tveganje za izgubo dela dohodka

V starosti lahko ostanejo brez dela dohodka tisti, ki se ukvarjajo s kmetijstvom in jim to tudi predstavlja vir preživetja (*»Dokler lahko delava, nama ni sile. Če ne bi mogla več za kmetijo skrbeti, pride že drugače. (A 80)«*). Lažje shajajo tisti, kjer sta dva in imata tako tudi dve pokojnini (*»Dokler bova oba skupaj, bo že šlo. Če pa pride en sam, bo dohodka malo. (- A 81)«; »Dokler sva oba, gre. (- B 95)«; »Veliko bolje je bilo prej, ko sva bila oba z možem. (- E 101) Prej sva lahko še kaj 'prišparala', (- E 102) [...]«*).

4.6.3 Alternative za preživetje

V primeru, da njihov dohodek ne bi več zadostoval za preživetje in kritje njihovih potreb, bi morali sogovorniki zmanjšati porabo sredstev na drugi področjih (*»Če bi jaz ostala sama, bi zelo omejila. (- A 82) Lačna ne bi bila, bi se morala pa zelo potruditi, da bi lahko s tem preživela. (- A 83) Ne vem, če bi sploh lahko imela avto s tistim denarjem. (- A 84) In nič ne bi smela imeti dela s hišo. (- A 85)«; »Če bi skromno živel, pa bi zadostovalo. (- D 71)«*), vendar nekaterih stroškov ni mogoče zmanjšati (*»Težko, ker so položnice. (- B 97)«*). Rešitve vidijo tudi v doma pridelani hrani (*»Nekaj že doma pridelamo, da ni treba vsega kupiti, drugače če moraš pa prav vse kupiti pa ne vem kako bi živeli. (- B 98)«; »Nekaj bi morali doma pridelati. (- D 72)«*) in finančni pomoči otrok (*»Hčere bi pomagale. (- B 99)«; »Če sama ne bi mogla več opravljati dela na kmetiji, bi morala prositi otroke, da nama pomagajo. (- D 73)«; »Sigurno bi mi pomagali svojci, otroci. (- F 98); »Dokler je sin dober, že gre kako in dokler je on zdrav. (- C 91) Če bi se to spremenilo, bi pa morali iskati druge*

rešitve. (- C 92)«; »Pomagati bi mi morale hčere. (- E 105) Če bom morala v dom, bodo le one tiste, ki bodo mogle prispevati zame. (- E 106)«).

4.7 Tveganja

4.7.1 Vrste tveganj

4.7.1.1 Star človek kot breme

Sogovorniki se v starosti bojijo odvisnosti od drugih in s tem biti breme nekomu, ki bi moral zanje skrbeti (»Če pridem enkrat na tisto stopnjo, da bo moral nekdo za mene skrbeti, bo moral za to biti plačan recimo. Bolj bi se bala, če bi bila nekomu breme. (- A 86)«; »Težko je prositi za pomoč otroke, ker imajo veliko svojega. (- D 78)«; »Najbolj strah me je odvisnosti od drugih. (- F 99) Ne da ne bi preživel, ampak da bi predstavljal breme sebi in drugim. (- F 100) Ne morem si predstavljati, da bi me moral nekdo streči od vseh strani. (- F 101)«).

Posamezniki bi se tveganju izognili tako, da bi bil tisti, ki bi zanje skrbel, za to plačan (»Jaz bom ena izmed tistih, za katerega bodo morali skrbeti v eni obliki, ali v domu ali pomoč na domu. Na nek način bo moralo biti, vendar to ne bo zastonj. (- A 87)«).

4.7.1.2 Dom za stare

Sogovorniki postavljajo možnost bivanja v domu za stare med zadnje, ki bi jih izbrali kot odgovor na svoje potrebe (»Zadnja možnost bi bila dom. (- A 89)«; »Če bi bila pa sama in bi bilo kaj narobe, bi pa izbrala dom. (- C 97)«; »Če drugače ne bi šlo, bi šla tudi v dom. (- D 77)«).

Dokler je mogoče, bi radi živeli doma (»Jaz bi bila rada doma čim več časa in da če bi kaj potrebovala, da bi mi kdo domov prinesel. To je moja želja. (- A 88)«; »Odvisno, kaj bi prišlo. Če bi potrebovala manj pomoči, bi izbrala pomoč na domu, recimo tudi za ostale. (- C 96)«; »Jaz bi raje živel doma, kot v domu za stare. (- F 107)«).

Med sogovorniki je splošno mnenje o domovih za stare sicer dobro (»Jaz mislim, da je v redu. (- B 103)«; »Dom se mi ne zdi nič slabega. (- C 98) Bila sem tudi večkrat na obisku v domu v Tolminu in v Podbrdu in sem opazila, da sta veliko bolj urejena, kot sta bila in tudi ljudje so rekli, da so zadovoljni. (- C 99) Noter je kot v hotelu, zunaj pa izgleda kot kakšen navaden blok. Ko sem bila tam, sem si mislila, da če prideš sem, se res nimaš kaj pritoževati. (- C 100)«; »Se mi zdi, da ni tako slabo. (- E 108) Veliko sem obiskovala sorodnico v domu in se mi je zdelo, da je zelo lepo poskrbljeno. (- E 109) Nekateri ne želijo oditi v dom, ampak jaz mislim, da če ne bi mogla poskrbeti zase, da bi šla. (- E 110)«; »Meni se zdi, da se ljudje

v domovih nimajo tako slabo. (- D 75) *So preskrbljeni in s hrano in s čistočo.* (- D 76)«; »*Imam dobro mnenje o domovih, ampak sam ne bi želel bivati tam.* (- F 102)«; »*Saj potem, ko je šel v dom, mu je bilo všeč, ker je imel toplo, vse čisto in vse poskrbljeno.* (- F 104)«, vendar kot negativen vidik navajajo ceno oskrbe v domu (»*Če imaš dovolj denarja.* (- B 104) *Mi ga ne bomo imeli dovolj. Oba skupaj nimava dovolj za enega.* (- B 105)«) in vidik svobode (»*Poznal sem nekoga, ki je moral iti v dom, pa se je tega zelo otepal. Svoboda je namreč veliko vredna.* (- F 103)«).

V primerjavi s preteklostjo, ko za stare ni bilo poskrbljeno, je dom za stare dobra rešitev (»*Spomnim se, da so včasih ljudje, za katere ni imel kdo skrbeti, umrli sami.* (- F 105) *Niso se imeli kje umiti, kaj jesti, pa še bali so se ga vsi.* (- F 106)«).

Tudi iz medijev prihajajo različne slike o domovih za stare (»*Čeprav kažejo po televiziji ene zelo pozitivne stvari, ene pa tudi zelo negativne.* (- A 90)«).

Posameznikom, kot prebivalcem podeželja, se zdi odhod v dom za stare manj ugodna rešitev saj okolje ni podobno tistemu, ki so ga vajeni vse življenje (»*Odvisno je, tudi kje živiš. Če živiš v enem bloku, med štirimi stenami, mislim, da si želiš v dom, ker je tam več družbe, mi pa imamo tako lepo tukaj, pa ni take želje.* (- A 91) *Človek misli, da če se bo vsaj malo lahko premikal, bo vsaj ven lahko šel.* (- A 92)

4.7.1.3 Zdravstvena tveganja

Kot najbolj pogosto omenjena tveganja pri sogovornikih so tveganja povezana z zdravjem oziroma bolje rečeno z boleznijo (»*Najbolj me je strah, da bi zbolela.* (- B 100)«; »*Če bi eden zbolel, bi bil problem. Zdravje je spet na prvem mestu in najbolj pomembno.* (- D 74)«). Pri zdravstvenih tveganjih se posamezniki bojijo, da tudi sami ne bodo zmogli poskrbeti za druge (»*Mene najbolj skrbi, da meni zdravje ne bi služilo in ne bi mogla teh vsakdanjih stvari narediti zase in za druge okrog.* (- C 93) *Še bolj za tiste okrog mene.* (- C 94) *Ampak zato, da lahko skrbim za druge, moram biti jaz dobra.* (- C 95)«). Sogovornico je posebej strah kapi (»*Največje tveganje se mi zdi kakšna kap.* (- E 116) *Take hitre bolezni me je strah, ker lahko ne moreš nobenega poklicat, da bi ti prišel pomagat.* (- E 117)«).

Da bi preprečili večja tveganja, nekateri posebej skrbijo za to, da se jim izognejo; recimo z varovanjem pred padci v kopalnici (»*Se zelo pazim, ko grem po stopnicah in kadar grem v banjo vsakič rečem 'Hvala Bogu', da se mi ne spodrsne.* (- B 101) *Dam brisače okrog, da se mi ne drsi. Poleg imam tudi stol.* (- B 102)«) in merjenjem krvnega tlaka (»*Zato si pogosto merim pritisk, da bi videla prej, če bi bilo kaj narobe.* (- E 118)«).

4.7.2 Preprečevanje tveganj

S sogovorniki smo se pogovarjali o različnih rešitvah, ki bi preprečila tveganja, ki sem jih navedla v prejšnjem poglavju o vrstah tveganj.

Formalna pomoč, ki bi bila neinstitucionalizirana, bi bila pomoč na domu (*»Ena od njih je pomoč na domu. (- A 93)«; »Verjetno bi bilo bolje pomoč na domu. (- B 106)«*), ki je po mnenju sogovornikov cenejša kot dom za stare (*»Ne stane toliko kakor dom. (- B 107)«*). Nekateri bi, če bi bilo potrebno, koristili prinos kosila (*»Odločila bi se za prinos hrane, (- E 111) [...]«*). Sogovornik meni, da bi lahko obstajala neke vrste dežurna služba, vendar se mora ohraniti tudi skrbstveni odnos med generacijami v družini (*»Dobro bi bilo, da bi bila kakšna dežurna služba ali kaj podobnega. (- F 112) Vendar je pomembno, da ostane ta povezanost med družinskimi člani, med starimi in mladimi, da imajo skrb drug za drugega. (- F 113) Če se to prereže in nekdo drug skrbi recimo za stare ljudi in ne svojci, se starega človeka recimo hitro hoče kdo znebiti, 'dati iz grbe', se odtuji. (- F 114)«*).

Formalna pomoč bi lahko bila tudi institucionalizirana, če bi za posameznike plačevali oskrbo drugi (*»Z najino pokojnino ne moreš nikamor. Edino če bi drugi plačevali za nama, če bi šla v dom. (- B 108)«*). Več sogovornikov bi se z institucionalizirano pomočjo strinjalo v primeru, da bi bil dom za stare dostopen v vasi ali bližnji okolici, na Šentviški Planoti (*»Če tudi to ne bi zadostovalo, bi bilo dobro, da bi imeli na Šentviški Planoti dom. (- A 94)«; »Če bi bila midva že tako slaba, bi bilo dobro, da bi bilo tudi na Pečinah kaj. (- D 81)«*).

Na Pečinah obstaja objekt, ki bi bil lahko namenjen za oskrbo starih ljudi s Šentviške Planote in je bil v preteklosti že tema pogovorov o tem (*»Saj smo se ga veselili, ampak potem s tistega ni bilo nič. (- A 95)«; »Problem je, ker imamo na Pečinah objekt, ki bi bil uporaben tudi za kakšno tako stvar, (- D 84) ampak je potrebno investirati še veliko denarja. (- D 85)«*).

Sogovornikom je izmed neinstitucionaliziranih oblik pomoči najbolj poznana pomoč na domu. Nekateri v vasi jo že imajo (*»Poznam pomoč na domu, (- F 108) ker poznam, da imajo tudi nekateri v vasi. (- F 109) Jaz pravim, da je prav, da imajo, da se jim olajša življenje. (- F 110)«*). Kot slabost pomoči na domu posamezniki navajajo njen obseg, ki je premajhen, če človek potrebuje nekoliko več pomoči (*»[...] drugače se mi zdi pa da je časovno premalo poskrbljeno pri pomoči na domu. Če potrebuješ pomoč, je tisti dve uri veliko premalo. (- E 112)«*).

Pomoč lahko stari ljudje dobijo tudi od Karitasa, morda tudi od Rdečega Križa, v obliki paketov s hrano in obiskovanja (*»Mislim, da jih je nekaj v Karitasu. Ena gospa hodi okrog starejših ljudi iz Karitasa. (- A 97) Ne vem, ali ima tudi Rdeči križ kaj organizirano. (- A 98)«; »Iz Karitasa hodijo na obisk h starejšim, ampak tu k nam še ni treba. (- B 110) Iz Karitasa dajo tudi pakete s hrano, če kdo potrebuje. (- B 111)«).*

Dobrodošlo bi se jim zdelo, da bi bilo dostopno več oblik pomoči (*»Če bi bilo še kaj, bi bilo dobro. (- B 112)«).*

Med oblikami pomoči, ki obstajajo, a na Pečinah in v okolici niso dostopne, sogovorniki poznajo še dnevni center, ki se jim zdi pozitivna oblika pomoči (*»Sem slišala, da so nekje zdaj odprli center, da pripeljejo tja take z demenco in imajo tudi postelje. To je verjetno samo čez dan. Je prav na novo ustanovljeno. (- B 113)«; »Aha, to sem že slišala (dnevni center). (- A 99) Tudi to je ena oblika. In da je tam recimo poskrbljeno še za hrano, vendar bi moralo biti blizu. To bi bilo pozitivno. (- A 100)«)* in pa medgeneracijski center, ki je bil po njihovih besedah že načrtovan v kraju, a ideja ni bila realizirana (*»Enkrat so že popisovali po hišah, kakšno je naše mnenje o tem, (- E 113) da bi ustanovili nek medgeneracijski center tukaj, ampak potem iz tistega ni bilo nič. (- E 114) Po mojem mnenju so zdaj namesto tistega v sosednji vasi organizirane delavnice, ki jih tudi sama obiskujem enkrat tedensko. (- E 115)«).*

Da bi tudi starim ljudem lahko zagotovili oskrbo po njihovih željah posamezniki menijo, da bi bilo potrebno na državni ravni zagotoviti več denarja za socialo (*»Morali bi dati več denarja za socialo, če ga je dovolj za vse ostalo. (- F 111)«).*

4.8 Odgovori na raziskovalna vprašanja

Kljub temu, da smo s sogovorniki veliko govorili o preteklosti, o tem kakšno je bilo življenje starih včasih, se ob pregledu raziskovalnih vprašanj osredotočam predvsem na to, kako je danes s temami, ki so me zanimale. Kjer se mi je zdelo, da je primerjava med preteklostjo in sedanjim časom smiselna, sem jo vključila v tekst.

4.8.1 Kako ljudje sprejemajo starost?

Večina sogovornikov je povedala, da je pogled na starost pozitiven in da drugi ljudje nanje gledajo s spoštovanjem. To se kaže tudi skozi skrbjo za stare ljudi na državni ravni, kjer je poskrbljeno za stare ljudi s pokojninami in dostopnostjo domov za stare.

Čeprav je bilo včasih več povezovanja in medsebojne skrbi tudi med generacijami, je tega danes manj, ker je postal tempo življenja drugačen. Posamezniki menijo, da med generacijami ni zadostnega razumevanja.

Lastno dojemanje in sprejemanje starosti sogovornikov je pri večini tako, da se ne počutijo stare in o tem niti toliko ne razmišljajo. Vsi so še dokaj aktivni in se zamotijo z delom in kmetijami. O staranju nekateri niso imeli časa razmišljati zaradi drugih življenjskih preizkušenj. Na starost jih opomni zdravstvene težave, ki jih prej niso imeli in pa mejniki v življenju, kot je odhod otrok od doma in spoznanje, da na stara leta ne bo nihče ostal doma pri starših. Opomin na to, da so v zadnjem delu življenja, je tudi ta, da ne zmorejo več opraviti vsega dela, kot so to zmogli v preteklosti.

4.8.2 Kako poteka povezovanje generacij v skupnosti?

V današnjem času se veliko govori o povezovanju in sodelovanju generacij, vendar se zdi to preveč idealizirano in je realizacija takega povezovanja vprašljiva. V preteklosti je bilo povezovanje med generacijami nekaj bolj samoumevnega, kot je to danes.

V Tolminu se je pred kratkim ustanovil večgeneracijski center, kjer potekajo različne aktivnosti tudi za starejše. V pogovoru nisem izvedela, ali se aktivnosti udeležujejo tudi ljudje iz okoliških krajev, kot so Pečine.

4.8.3 Na kakšen način so stari ljudje vključeni v vaško skupnost?

Med najbolj pogostimi kraji srečevanja je cerkev, prisostvovanje pri maši in drugih aktivnostih povezanih z mašo. Takrat sogovorniki srečajo največ sovaščanov. Bolj povezani so samo s sosedi. Srečevanje s sovaščani se dogaja tudi ob različnih organiziranih dogodkih, ki jih ni veliko. V vasi se ne dogaja veliko, kar vpliva tudi na pogostost druženja krajanov. Na prakse druženja vpliva tudi razvoj tehnologije, ki je okupirala mlade.

Nekateri posamezniki so bolj kot na Pečinah aktivni izven lastnega kraja, sogovornica pa opaža, da se je začela bolj vključevati v družbo po moževi smrti. Z drugimi ženskami iz vasi se organizirajo in skupaj kam grejo.

Na malo druženja v vasi s strani starih ljudi vpliva slabše zdravstveno stanje, pri nekaterih pa tudi pomanjkanje prostega časa, saj imajo doma veliko dela. Na splošno je v vasi malo organiziranega druženja. V drugih vaseh na Šentviški Planoti je tega več, vendar je težava v prevozu. Težavo vidijo tudi v vse večji mobilnosti mladih, saj lahko grejo z avtom kamorkoli, kar vpliva na druženje izven vasi, v bolj oddaljenih krajih.

Nekateri nimajo potrebe po več druženja in povezovanja v vasi, medtem ko bi si drugi to želeli, če bi bilo druženje dejansko organizirano v lastnem kraju.

4.8.4 Kaj starim ljudem v tem obdobju življenja največ pomeni?

Na prvem mestu je zdravje, kar jim omogoča nadaljnje delo. Občutek, da še zmorejo sami postoriti določena opravila, jim veliko pomeni. Pomembna so jim tudi finančna sredstva, da lahko skromno, a dostojno živijo v starosti. Med pomembnimi vrednotami so tudi notranje vrednote, kot so dobra dela in izogibanje krivicam.

4.8.5 Kako so tvorjene socialne mreže starih ljudi ?

Največji del socialnih mrež sogovornikov tvorijo svojci, največ njihovi otroci.

Poleg svojcev so pomemben člen socialnih mrež tudi sosedi. Za nekatere sogovornike predstavljajo pogoste socialne stike še stiki s socialno oskrbovalko, z župnikom, z drugimi ljudmi podobne starosti in z ženskami iz vasi, s katerimi se skupaj organizirajo, da kam grejo.

Prav ti pomembni ljudje v njihovem življenju jim najbolj pogosto nudijo tudi pomoč. Najbolj se zanašajo na pomoč sorodnikov, med sovaščani pa na pomoč sosedov. Pri pomoči med sovaščani je odvisno, kje oz. v katerem delu vasi sogovorniki bivajo. Tisti, ki bivajo bolj na samem, ne računajo toliko na medsosedsko pomoč, izpostavljajo pa močno povezanost ljudi ob morebitnih naravnih nesrečah.

Včasih so bili sogovorniki bolj vajeni pomoči med sovaščani in se težko prilagajajo spremembam, ki jih prinaša današnji čas. Na pogostost medsebojne pomoči vpliva tudi praznjenje vasi. Vedno manj ljudi namreč živi v vasi.

Medgeneracijsko povezovanje in pomoč se dogaja predvsem znotraj družine, kjer mladi pomagajo starim in jih obiskujejo, pa tudi obratno. Po mnenju sogovornikov je na splošno premalo druženja in povezovanja med različnimi generacijami, na kar vplivata tudi nova tehnologija in materializem, ter pomanjkanje vrednot, kot je hvaležnost.

Z drugimi ljudmi se sogovorniki povezujejo z obiskovanjem in preko telefona.

4.8.6 Kakšne so bivalne razmere starih ljudi v vasi?

Intervjuvanci bivajo v hišah. Nekateri živijo sami, nekateri pa sobivajo bodisi z možem ali ženo bodisi s hčerjo in sinom.

Prostorov večinoma nimajo posebej prilagojenih in nekateri tega zaenkrat niti ne potrebujejo. Obnavljanje prostorov je pri nekaterih potekalo v sklopu rednega obnavljanja

hiše. Večina ima hiše postavljene tako, da imajo bivalne prostore spodaj, spalne prostore pa v zgornjem nadstropju. Tisti, ki ne morejo več po stopnicah, so si uredili spanje v okviru bivalnih prostorov, nekateri pa imajo hišo postavljeno tako, da imajo vse prostore, razen prostora za pranje in prostora za zamrzovanje živil, v istem nadstropju. Tisti, ki do zdaj še niso prilagajali bivalnih razmer svojim potrebam, menijo, da bi bilo to možno storiti v prihodnosti, če bi bilo potrebno. Le posamezniki bi se v primeru nefunkcionalnosti prostorov raje preselili drugam.

4.8.7 S kakšnimi aktivnostmi se ukvarjajo stari ljudje v vasi?

Večina sogovornikov se še vedno ukvarja s kmetijstvom. Nekateri imajo nekoliko večje kmetije, drugi manjše. Nekateri menijo, da bo potrebno v prihodnosti razmišljati o opuščanju kmetijstva, če nekoč ne bodo več zmogli dela na kmetiji.

Med ostalimi pomembnimi opravili sogovornikov so gospodinjska dela, kot so pripravljanje hrane, skrb za ogrevanje, saj večinoma kurijo na drva, čiščenje in pranje, ter razna dela zunaj, kot so delo na vrtu in v polju.

Poleg aktivnosti povezanih z delom si nekateri vzamejo čas tudi za sprehode, obiske, branje, gledanje televizije, sprostitev in počitek. Nihče ni omenil, da bi se počutil osamljenega, sta pa dva povedala, da jima ni dolgčas in se sama zamotita z različnimi aktivnostmi.

4.8.8 Pri katerih aktivnostih stari ljudje v vasi potrebujejo pomoč?

Nekateri sogovorniki pomoči še ne potrebujejo, saj pravijo, da jim zdravje še dobro služi. Nekateri potrebujejo pomoč pozimi pri kurjenju. Večina jih namreč svoje hiše ogreva s kurjenjem na drva.

Kadar potrebujejo pomoč ali pa če bi jo potrebovali, bi se najprej obrnili na svojce. Na pomoč znotraj vasi ne računajo toliko.

4.8.9 Kako mobilni so stari ljudje v vasi?

Večina sogovornikov se prevaža samih, drugi pa imajo organizirano pomoč od svojcev. Tisti, ki lastnega prevoza nimajo, za prevoz prosijo svoje sorodnike.

Problem mobilnosti starih ljudi zaznava tudi Društvo upokojencev Tolmin, ki vidi težavo v slabi pokritosti občine z javnimi prevozi, pa tudi potrebo po cenovno dostopnih obnovitvenih tečajih vožnje. Rešitve vidijo v zagotavljanju sredstev za pokrivanje materialnih stroškov obnovitvenih tečajev vožnje, ter stroškov povezanih z vzpostavitvijo sistema taksija za starejše, kot je to nekje v Sloveniji že ustaljena praksa. Udeležba na dogodkih po manjših

kraji, ki so oddaljeni od Tolmina, je nizka, zaradi česar se organizacija ne obrestuje. S takim načinom prevoza bi lahko omogočili ljudem iz oddaljenih krajev udeležbo na organiziranih aktivnostih v Tolminu.

Glede na to, da so nekateri intervjuvanci posebej poudarili, da bi se organiziranih aktivnosti udeleževali, če bi bile organizirane v njihovem kraju, se mi zdi, da tudi možnost uporabe takega načina prevoza do organiziranih aktivnosti v Tolminu ne bi bila močno korišćena.

4.8.10 Katerih organiziranih aktivnosti se udeležujejo stari ljudje v vasi?

Enkrat letno organizira Karitas srećanje starih Šentviške Planote. To srećanje poteka vsako leto v drugi vasi, zato je vsakih nekaj let tudi na Pećinah. Srećanja so namenjena druženju ob hrani in pijaći. Udeležuje se ga več sogovornikov, s katerimi sem se pogovarjala.

Razen tega srećanja se na Pećinah ne dogaja nič, kar bi bilo namenjeno starim ljudem, zato se tisti, ki so zainteresirani in imajo možnost, aktivnosti udeležujejo v sosednjih vaseh in tudi v drugih večjih krajih.

Trije od sogovornikov se udeležujejo ali pa so se vsaj parkrat udeležili aktivnosti v sklopu programa, ki ga izvaja CSD Tolmin na Prapetnem Brdu, to je v sosednji vasi. Program je namenjen starim ljudem, v sklopu le-tega pa pripravljajo različne delavnice, predavanja in preventivo v smislu meritev krvnega tlaka, jemanja krvi in podobno. Povedali so, da so aktivnosti zanimive, moti pa jih, da so do prostora, kjer se dogajajo, stopnice.

Većkrat so bila omenjena tudi romanja in izleti, ki jih enkrat do dvakrat letno organizira župnija.

Na Šentviški Planoti se menda izvaja tudi telovadba, vendar se je nihće od sogovornikov ne udeležuje.

Drugih aktivnosti na Šentviški Planoti ni. Se pa sogovorniki udeležujejo dogodkov tudi širše; v sklopu združenja kmetov se posamezniki udeležujejo zakuske ob koncu leta, nekateri so vćlanjeni v planinsko društvo, v sklopu katerega se mesećno udeležujejo pohodov, pa tudi silvestrske večerje ob koncu leta, nekateri so ćlani zveze borcev in se preko zveze udeležujejo tudi izletov, posamezniki se udeležujejo dogodkov tudi v drugih oddaljenejših krajih v Posoćju in sicer dogodkov, ki jih organizira Knjižnica Tolmin ali pa Tolminski ali Kobariski muzej.

Na splošno se več sogovornikov aktivnosti ne udeležuje in si tega trenutno niti ne Źeli. Nekateri si aktivnosti Źelijo. Udeležili bi se na primer veselice, če bi bil program res dober.

Kljub temu, da so izjavili, da si ne želijo več aktivnosti, so povedali, da na Pečinah primanjkuje dvorana za druženje in da se v drugih okoliških vaseh dogaja več kot v njihovi vasi.

Kljub temu, da Društvo upokojencev Tolmin ponuja široko paleto organiziranih aktivnosti (v Tolminu), le ena posameznica pravi, da se udeležuje planinskih izletov v sklopu Planinskega društva. Drugih aktivnosti, ki jih društvo organizira, se sogovorniki ne udeležujejo.

Po besedah predsednika društva so aktivnosti povezane z željami in potrebami ljudi. Pri organizaciji se zanašajo na pretekle izkušnje in predloge članov. Pri organizaciji aktivnosti imajo težave s pomanjkanjem finančnih sredstev, ki jim ne omogočajo izvajanja aktivnosti v takem obsegu kot bi si želeli.

V preteklosti je bilo društvo tisto, ki je organiziralo aktivnosti v dnevnem centru za stare ljudi v Tolminu. Kasneje je organizacijo prevzel CSD Tolmin s programom Aktivna starost – sožitje generacij, s čimer se je organizacija aktivnosti razširila tudi na odročnejše kraje, kot je Prapetno Brdo na Šentviški Planoti, kjer se raznih aktivnosti udeležujejo tudi nekateri intervjuvanci.

4.8.11 Kako zdravstveno stanje vpliva na dnevne aktivnosti starih ljudi v vasi?

Največ sogovornikov je povedalo, da morajo zaradi zdravstvenih težav dnevno jemati zdravila in več počivati. Nekateri so morali opustiti nenujna opravila, saj jih ne zmorejo več. Zaradi zdravstvenih težav so tudi pregledi pri zdravniku pogostejši.

Da bi ohranjali zdravje, jih večina skrbi za svoje zdravje z zdravo prehrano in rednim gibanjem. Sogovornica si redno meri tudi krvni tlak.

4.8.12 Kako dostopne so zdravstvene storitve za stare ljudi v vasi?

Glede na to, da ima večina sogovornikov lasten prevoz, tisti, ki ga nimajo, pa imajo glede tega dobro urejeno pomoč, se zdijo z vidika mobilnosti zdravstvene storitve dobro dostopne. Za tiste, ki nimajo lastnega ali drugače urejenega prevoza, so izpostavili možnost obiska zdravnika na domu, prevoza z reševalnim vozilom in pa pomoč sosedov pri prevozu. Menijo, da se lahko pri tem za vsakega najde rešitev. Posamezniki bi bili pripravljeni nuditi prevoz tudi drugim, če bi ga kdo potreboval.

Dostopnosti zdravstvenih storitev so se sogovorniki dotaknili tudi z druge plati. To je iz plati zdravstvenega sistema, s katerim imajo različne izkušnje. Večina jih je pozitivnih, zdravstvu

zaupajo in so hvaležni za usluge, ki jih nudijo. Največ negativnih izkušenj imajo s čakalnimi dobami, saj pravijo, da so dolge.

4.8.13 Kaj predstavlja dohodek starih ljudi v vasi in kako rešujejo finančne stiske, če jih imajo?

Vsi sogovorniki imajo pokojnino, nekateri pa tudi dohodek od kmetijstva. Pokojnine opisujejo kot nizke, vendar nihče od njih ni v strahu za preživetje. Pravijo, da so vajeni skromnega življenja, in da je danes, čeprav imajo še vedno malo, vseeno bolje kot v preteklosti, ko so imeli še manj. Nekateri si stroške delijo z drugimi člani družine in tako lahko s svojo pokojnino prispevajo tudi za popravila hiše.

Sogovorniki so izpostavili dve vrsti tveganja za izgubo dela dohodka. Prvo je izpad dohodka od kmetijstva zaradi nezmožnosti dela na kmetiji, drugo pa je smrt partnerja ali partnerke in s tem izpad ene od pokojnin. Sogovornica, ki je izkusila izgubo partnerja, je povedala, da po partnerjevi smrti težje shaja samo s svojo pokojnino in ne more nič več privarčevati, saj stroški ostajajo približno enaki.

Če bi prišlo do izgube dela dohodka in preostali dohodek ne bi več zadoščal za preživetje, bi sogovorniki zmanjšali porabo sredstev na drugih področjih, kjer bi brez vlaganj še vedno lahko preživeli, nekateri pa bi se zanašali tudi na več doma pridelane hrane. Večina bi se jih v finančni stiski obrnila po pomoč na svoje otroke.

4.8.14 S katerimi tveganji se srečujejo stari ljudje v vasi in katere situacije bi jim v prihodnosti lahko predstavljala tveganja?

Iz pogovorov s starimi ljudmi iz vasi Pečine sem izluščila tri sklope tveganj, ki so jih izpostavili sogovorniki. Ta tveganja so:

- star človek kot breme,
- dom za stare in
- zdravstvena tveganja.

Večina sogovornikov se v starosti boji odvisnosti od drugih in s tem občutka biti komu breme. Rešitev posamezniki vidijo v tem, da bi zanje v primeru odvisnosti skrbel nekdo, ki bi bil plačan in bi to opravljal kot svojo službo.

Čeprav je bilo iz večine pogovorov razvidno, da si v dom ne želijo oziroma postavljajo to možnost med zadnjo, je mnenje o domovih za stare na splošno dobro. Pri pozitivnih mnenjih je prevladovalo predvsem prepričanje, da je v domovih poskrbljeno za hrano, čistočo in

toploto. Kot negativna vidika bivanja v domu za stare so sogovorniki navedli ceno oskrbe in vidik svobode.

Najbolj pogosta tveganja v starosti se sogovornikom zdijo zdravstvena tveganja. Skrbi jih, da ne bodo mogli več delati in skrbeti za druge. Posameznike je posebej strah kapi, saj jo opisujejo kot hitro bolezen in jih skrbi, da ne bi mogli nikogar poklicati na pomoč. Da bi zmanjšali tveganje, si redno merijo krvni tlak. Da bi se zavarovali pred padci, so posamezniki posebej previdni v kopalnici.

4.8.15 Na kakšen način si želijo prejemati pomoč, ki jo potrebujejo oziroma jo bodo potrebovali?

Pomoč, ki bi jim omogočala več časa življenje v domačem okolju, bi lahko bila pomoč na domu, ki jo sogovornica smatra kot cenejšo od doma za stare, ki bi si ga lahko privoščila, le če bi zanjo plačevali drugi. Kot slabo stran pomoči na domu, je sogovornica izpostavila časovni obseg, ki je za človeka, ki potrebuje nekoliko več podpore in pomoči, prekratek.

Poleg pomoči na domu bi pomoč lahko nudila tudi neke vrste dežurna služba, vendar se zdi sogovorniku pomembno, da se ohrani tudi medgeneracijska skrb za stare ljudi znotraj družine.

Za institucionalizirano pomoč bi se nekaj sogovornikov odločilo, če bi bil dom za stare ali podobna institucija lociran na Pečinah ali v kakšnem drugem kraju na Šentviški planoti. Sogovorniki so povedali, da na Pečinah obstaja delno obnovljen objekt, ki bi bil primeren za izvajanje take dejavnosti, vendar je potrebno vanj še veliko investirati.

Poleg tega je sogovornikom poznana tudi pomoč Karitasa ali Rdečega križa v obliki paketov s hrano in obiskovanje starih ljudi.

Dobrodošlo bi se jim zdelo, če bi bilo dostopno več oblik pomoči. Poznajo namreč še druge oblike, ki na Pečinah ali okolici trenutno niso dostopne. Med njimi je recimo dnevni center ali pa medgeneracijski center, ki je bil v preteklosti po njihovih besedah že načrtovan v kraju, vendar do realizacije ni prišlo.

Poleg same izvedbe pomoči menijo, da bi moralo biti na splošno več denarja zagotovljenega za socialo in s tem za storitve tudi za stare ljudi.

5 RAZPRAVA

Raziskava, ki sem jo opravila, kaže, da je sodobni čas prinesel boljšo formalno oskrbo za stare ljudi, kot so jo imeli včasih. Sogovorniki so to na ta način ovrednotili predvsem zaradi skrbi države za stare ljudi. Danes je dobro razvita institucionalna oskrba, zagotovljene pa so tudi pokojnine oziroma nek minimalen znesek za preživetje. Da število domov za stare v Sloveniji postopno narašča, kažejo tudi podatki Statističnega urada Republike Slovenije⁵.

Poleg javne skrbi za stare ljudi sogovorniki pozitivno vrednotijo tudi pogled družbe nanje. Večina jih je povedala, da je pogled na starost danes pozitiven in da druge generacije do starih ljudi gojijo spoštovanje. So pa se spremenili odnosi med generacijami na način, da ni več toliko povezanosti, kot jo je bilo včasih. Poleg tega, da se ljudje držijo vsak zase in da imajo mlajše generacije veliko svojih opravkov, je po njihovem mnenju med generacijami premalo razumevanja. Valenčak (2013: 147) povzema, da imajo starejši ljudje na podeželju pogosto občutek odtujenosti in da se vsak drži zase, kar je zelo podobno odgovorom mojih sogovornikov. V raziskavi, ki je opisana v knjigi *Staranje v Sloveniji* (Ramovš et. al. 2013), Ksenija Ramovš (2013: 78–80) pravi, da med ljudmi, ki so starejši od 50 let, prevladuje stališče, da starejši in mlajši drug drugega enako dobro razumejo, pri čemer je nekoliko odstopanj pri odgovorih med obema spoloma. Do razlike v rezultatih je verjetno prišlo zaradi tega, ker je moj vzorec majhen, hkrati pa je samo eden od sogovornikov izrazil mnenje o tem. Da bi to trditev zagotovo lahko potrdila ali ovrgla, bi morala imeti v svoji raziskavi večji vzorec oziroma bi moralo več sogovornikov povedati svoje mnenje o razumevanju med generacijami.

Povezovanje med generacijami je danes na nek način idealizirano, vendar je vprašljivo, če je realizacija možna. Jože Ramovš (2013: 27) meni, da je eden od slovenskih in evropskih demografskih problemov tudi ta, da so »[m]lada, srednja in tretja generacija [...] v današnjem načinu življenja med seboj premalo povezane, da bi se dovolj poznale, doživljale medsebojno dopolnjevanje in na tej osnovi razvijale medgeneracijsko solidarnost [...]«.

⁵ (Vertot ur. 2007: 25) Graf v knjižici prikazuje postopno naraščanje števila domov za stare od leta 1995 naprej, ko je bilo v Sloveniji nekaj manj kot 50 domov za stare, do leta 2006, ko jih je bilo nekaj manj kot 70. Domovi za stare so v Sloveniji predvsem javni socialnovarstveni zavodi, povečuje pa se tudi število zasebnih domov za stare.

Sogovorniki so povedali, da je bila včasih ta povezanost bolj samoumevna, kot je danes. Na to vpliva drugačen tempo življenja, kot je veljal včasih.

Da bi se generacije med sabo bolj povezale, se ustanavljajo večgeneracijski centri, v katerih potekajo aktivnosti, kjer naj bi se srečevale različne ranljivejše skupine. Eden takih centrov je pred kratkim nastal tudi v Tolminu⁶. Z njim sodeluje tudi Društvo upokojencev Tolmin, ki predlaga vsebine, ki bi bile primerne za njihove člane, skrbi za informiranost in prisotnost na dejavnostih. Ker sem informacijo o večgeneracijskem centru pridobila po tem, ko sem izvedla večino intervjujev s starimi ljudmi na Pečinah, od intervjuvancev nisem pridobila informacij o tem, ali se udeležujejo aktivnosti, ki jih tam pripravljajo, in kakšno je njihovo zadovoljstvo z organiziranimi dejavnostmi v večgeneracijskem centru.

Včasih je na Pečinah bivalo več ljudi, zaradi česar je bilo verjetno posledično tudi starih ljudi več. Glede na današnjo populacijo Pečin sogovorniki menijo, da je starih ljudi več kot mladih, saj je zaznati praznjenje vasi, pa tudi življenjska doba se daljša⁷.

Sogovorniki, ki so sodelovali v intervjujih, zaznavajo svojo starost kot neko fizično oviro, saj se osebno ne počutijo stare. Na starost jih opominja predvsem zdravstveno stanje. Predvsem pa o starosti ne razmišljajo veliko, saj se jih še večina ukvarja s kmetijstvom in jim delo veliko pomeni. Na starost jih opozarjajo tudi različne življenjske preizkušnje. Večkrat omenjeni sta odhod otrok od doma in spoznanje, da nihče od otrok ne bo živel z njimi.

Potočnik (2013: 422) navaja, da mnoge raziskave potrjujejo, da so stari ljudje ena najbolj vernih generacij. Večina vernih se redno udeležuje tudi verskih obredov in prireditev, pri čemer se tisti starejši od 80 let največkrat ne udeležujejo verskih aktivnosti, kar je povezano z zdravstvenim stanjem. Nekateri sogovorniki v moji raziskavi so povedali, da zanje predstavlja glavni kraj srečevanja predvsem srečevanje ob in v cerkvi v času verskih

⁶Podatki o projektu Večgeneracijskega centra v Tolminu so dostopni na spletni strani <http://www.prc.si/programi-projekti/vecgeneracijski-center> (ogledano 15. 5. 2017).

⁷ Uradni podatki o povprečni starosti in indeksu staranja prebivalcev od leta 2011 do leta 2016 so na voljo na spletni strani <http://pxweb.stat.si/pxweb/Dialog/Saveshow.asp> (ogledano 16. 5. 2017).

Nazoren je predvsem grafični prikaz indeksa staranja, ki dokazuje, da se povprečna starost prebivalcev kraja Pečine med letoma 2011 in 2016 dviga http://pxweb.stat.si/pxweb/igraph/MakeGraph.asp?onpx=y&pxfile=05C5004S2017516163093.px&PLanguage=2&menu=y&gr_type=1 (ogledano 16. 5. 2017).

obredov. Po njihovih besedah prav takrat srečajo največ ljudi. Nekateri se maše ne morejo udeleževati tako pogosto zaradi zdravstvenih ovir.

Sogovorniki pričajo o različnih praksah srečevanja s sovaščani, med katerimi odnose vrednotijo kot dobre. Nekateri omenjajo srečevanje na redkih organiziranih dogodkih, večinoma pa gre za bežna srečanja in pogovore o vsakdanjih stvareh. Posebej izpostavljeni so bili dobri med sosedski odnosi. Omenjeno je bilo povezovanje med ženskami v vasi, ki so morda osamljene, tako, da se organizirajo in skupaj kam grejo. Sogovorniki so na splošno govorili o tem, da je druženja v vasi danes malo in se ne dogaja veliko, medtem ko je bilo v preteklosti druženja več. Podobno iz pogovorov s starimi ljudmi na podeželju ugotavlja tudi Valenčak (2013: 149), ki pravi, da v raziskavi »[...] [n]ajbolj izstopa podatek, da ljudje pogrešajo druženje[...] [ter], da jim manjkajo druženje, družabnost in družabni dogodki. [...] V preteklosti so se [namreč] na podeželju ljudje zbirali ob raznih kmečkih opravilih.« Kot dejavnike, ki vplivajo na manj druženja, so sogovorniki našteali primanjkovanje prostora, saj na Pečinah ni več dvorane za druženje, čas za druženje in težave z mobilnostjo. Poleg tega, da nekateri ne morejo na dogodke, kamor se je treba peljati, so omenili tudi problemski vidik velike mobilnosti, ki ljudem omogoča, da se udeležujejo dogodkov izven svojega kraja.

Tako kot zaključuje Starc (2013: 419), da je zdravje pri starih ljudeh med najpomembnejšimi vrednotami, sem v intervjujih ugotovila tudi jaz. Zdravje so sogovorniki največkrat opisali kot tisto, kar trenutno postavljajo na prvo mesto. Poleg zdravja sogovorniki visoko vrednotijo še delo in finančna sredstva za preživetje. Med višje vrednotenimi vrednotami so tudi notranje vrednote, kot so dobra dela in zavedanje, da nisi nikomur nič slabega storil.

Hlebec (2004: 111) ugotavlja, da so v socialnem omrežju starega človeka »[...] na prvem mestu člani družine, sledijo pa drugi sorodniki, nekateri prijatelji in sosedje.« Med najpomembnejšimi ljudmi v življenju mojih sogovornikov so sorodniki, predvsem otroci, s katerimi imajo tudi največ stikov. Od ostalih ljudi so navedli še sosede, osebe iz vasi podobne starosti in podobnih interesov, kar bi lahko podobno kot Hlebec (2004: 111) poimenovala kar prijatelji. Posamezniki so navedli še socialno oskrbovalko in župnika.

Tudi pri nudenju pomoči so na prvem mestu sorodniki tisti, na katere intervjuvanci najprej pomislijo, če potrebujejo pomoč. Rant (2013: 275–277) navaja, da so za stare ljudi pri

nudnju pomoči pri *osnovnih vsakodnevni opravilih*⁸ pomembne predvsem druge formalne službe in šele nato partner ali hči, pri *instrumentalnih vsakodnevni opravilih*⁹ pa pomoč najpogosteje nudi partner, nato hči, druge formalne službe in sin. Sama moram upoštevati, da so moji sogovorniki še vsi zelo samostojni in potrebujejo le malo pomoči za vsakodnevno življenje, zaradi česar jim zadostuje že pomoč sorodnikov, predvsem otrok.

»Sosedske vezi so [...] lahko pomemben vir opore za starejše v lokalni skupnosti.« (Hlebec et. al. 2012: 114) Od pomoči med sovaščani je pri sogovornikih najbolj pogosta prav medsosedska pomoč, ki je bolj vezana na pomoč pri fizičnih opravilih. Eden od zanimivih vidikov, ki so ga sogovorniki izpostavili, je odvisnost možnosti pomoči od tega, v katerem delu vasi sogovorniki bivajo. Tisti, ki so nekoliko odmaknjeni od strnjene delavasi, se ne zanašajo toliko na medsosedsko pomoč oziroma pomoč med sovaščani, razen kadar gre za naravne nesreče, kot se je že v preteklosti pokazalo, da so takrat ljudje zares složni. Danes je na splošno manj pomoči med sovaščani, kot jo je bilo včasih, ko je bila le-ta bolj samoumevna in brezpogojna.

Medgeneracijska solidarnost se »[n]anaša [...] na odnose med ljudmi in na preiskovanje vezi, ki povezujejo posameznike med skupinami in skupine med seboj.« (Hlebec et. al. 2012: 7) Lahko jo opazujemo na več nivojih. Kadar jo opazujemo na makro nivoju, je to na sistemskem nivoju države, na mezo nivoju na ravni skupnosti, na mikro nivoju pa so to odnosi med odraslimi otroki in njihovimi starši v določeni družini. (Hlebec et. al. 2012: 7–24) Pri sogovornikih je bilo poudarjeno, da zanje ni pomembno, koliko je nekdo star, da bi mu nudili pomoč, če jo potrebuje. Intervjuvanci včasih nudijo pomoč komu, ki jo potrebuje,

⁸ »Osnovna vsakodnevna opravila so osnovne naloge, ki se jih ljudje naučimo v zgodnjem otroštvu. Mednje po navadi prištevamo: osebno higieno [...], oblačenje [...], hranjenje [...], gibanje [...], ohranjanje kontinence [...], samostojno uporabo stranišča.« (Rant v Ramovš et. al. 2013: 271)

⁹ »Instrumentalna vsakodnevna opravila so kompleksne spretnosti in znanja, ki jih potrebujemo za uspešno samostojno življenje in se jih večinoma naučimo v obdobju adolescence. So manj bistvena za zdravje in blagostanje posameznika, kot vsakodnevna opravila, a so kljub temu pomembna, saj človeku zagotavljajo samostojnost in varno življenje v domačem okolju. Mednje po navadi štejemo: gospodinjska opravila [...], kuhanje in priprava hrane, nakupovanje [...], uporabo transportnih sredstev [...], upravljanje z denarjem [...], jemanje zdravil, kot je predpisano, uporabo telefona, interneta.« (Rant v Ramovš et. al. 2013: 271)

recimo tudi svojim otrokom, včasih pa pomoč nudijo drugi njim in to so najpogostejše njihovi otroci.

Včasih je bilo povezovanja med generacijami več, danes pa se ljudje na splošno malo družijo. Nekatere skrbi, kako bo v prihodnosti, ko bo generacije, kot so oni, vedno manj in bo lahko tudi druženja med generacijami še manj, če se te prakse ne bo negovalo. Problemizirajo predvsem pogosto uporabo tehnologije, kar odtuja ljudi ter prevlado materializma in primanjčevanje hvaležnosti. Nekateri si več druženja in tudi povezovanja med generacijami želijo, drugi pa ne. Posebej izpostavljeno je bilo, da bi se druženj udeleževali, če bi bila le-ta v vasi.

Povezovanje med ljudmi poteka pri sogovornikih preko telefona in z obiskovanjem. Povezovanja med sovaščani je, tako kot sem že prej ugotovila, malo. Kadar gre za razne družabne dogodke sogovorniki ne vidijo težav pri povezovanju, saj lahko prisedejo h komu, ki ga poznajo.

Hlebec (et. al. 2010: 32–33) navaja, da imajo običajno stari ljudje zaradi običajnega življenjskega poteka v starosti urejeno bivanje, saj so večinoma sami lastniki stanovanja. Vendar pa je zaradi različnih potreb v starosti potrebno razmišljati o prilagoditvah stanovanj, ki starim ljudem omogočajo bivanje v domačem okolju čim dlje. Uvajanje dolgotrajne oskrbe predvideva tudi financiranje prilagoditev bivalnih prostorov, kar bi starim ljudem omogočilo daljše bivanje doma. (Lipar 2013: 267) Vsi moji sogovorniki živijo v hiši, pri čemer nekateri živijo sami, drugi pa sobivajo z možem ali ženo ali s hčerjo in sinom. Večina jih svojih hiš do zdaj ni prilagajala, razen sprotnega obnavljanja. Nekateri imajo prostore v hiši že postavljene tako, da jim za običajno bivanje ni potrebno uporabljati stopnic, nekateri pa so si zaradi težav s premagovanjem stopnic spanje na različne načine uredili v spodnjih, bivalnih prostorih. Poleg prilagajanja prostorov si nekateri poslužujejo pripomočke, ki jim olajšajo bivanje.

Poleg dela na kmetijah sogovorniki med pomembnejšimi dnevnimi aktivnostmi navajajo vsakodnevna gospodinjska opravila povezana s pripravo obrokov in skrbjo za urejeno in čisto domovanje. Poleg dela si nekateri vzamejo čas za počitek in sprostitve. Nihče od sogovornikov, čeprav nekateri živijo sami, ni rekel, da bi se počutil osamljenega, saj se zamotijo z različnimi dejavnostmi. Nekateri potrebujejo pri določenih aktivnostih, recimo pri kurjenju, pomoč, ki jim jo zagotavljajo svojci. Na medgeneracijsko pomoč znotraj vasi se ne zanašajo zaradi že prej omenjenih obveznosti mlajše generacije.

Glede na to, da se večina sogovornikov še vedno ukvarja s kmetijstvom, jim tudi to predstavlja velik del dnevnih aktivnosti. Nekateri že razmišljajo o tem, da bodo morali v prihodnosti kmetijstvo opuščati zaradi sprememb, ki jih prinaša starost. Nekateri imajo poleg pokojnine kot vir zaslužka tudi dohodek od kmetijstva, ki bi v primeru opustitve dejavnosti prenehal. Izguba dela dohodka pomeni tveganje, saj so pokojnine nizke. Zaradi skromnega načina življenja, ki so ga vajeni že iz preteklosti, se zaenkrat ne bojijo za preživetje. Nekaterim tveganje predstavlja smrt enega od partnerjev, saj bi tako izgubili del dohodka. Hlebec (et. al. 2010: 28) navaja, da so prav enočlanska gospodinjstva najbolj dovzetna za revščino, posebej pa ženske. Sogovorniki vidijo rešitve ob izgubi dela dohodka v omejevanju porabe sredstev pri nenujnih stroških za osnovno preživetje, kot je na primer posedovanje avtomobila in pa pridelovanju hrane doma, vendar je to zopet pogojeno z zmožnostjo za delo.

Še ena od tem, o kateri sem se pogovarjala s starimi ljudmi v vasi Pečine, je mobilnost. Ramovš (2013: 294–296) pojasnjuje, da je mobilnost ena od ključnih elementov samostojnosti starega človeka. Ko vozi sam, ohranja samostojnost pri vsakodnevnih opravkih, ki se ne nahajajo v njegovi bližini, hkrati pa lahko ohranja socialno mrežo. Posebej pomemben se mi zdi ta vidik pri samostojnosti ljudi v ruralnem okolju, kot je vas Pečine. Od sogovornikov ima večina lasten avto in vozijo sami, nekatere pa prevažajo drugi ožji sogovorniki. Večini, ki ima lasten prevoz, težavo povzročajo daljše razdalje, pri čemer jim prevoz nudijo sorodniki.

S problematiko mobilnosti starih ljudi se ukvarja tudi Društvo upokojencev Tolmin, ki je v ta namen ustanovilo tudi odbor na Občini Tolmin, kjer si prizadevajo za pridobitev sredstev za razne oblike zagotavljanja boljše mobilnosti starih ljudi v občini. Kot izhaja iz raziskave, ki jo opisuje Valenčak (2013: 146), ljudje na podeželju poleg pomanjkanja druženja, infrastrukture in trgovin, pogrešajo tudi pokritost z javnimi prevozi. Z isto težavo se srečujejo stari ljudje v Občini Tolmin, saj so okoliški kraji slabo pokriti z javnimi prevozi, navaja predsednik Društva upokojencev Tolmin. Želeli bi si vzpostaviti mrežo prostovoljcev, ki bi nudili prevoz starim, ki nimajo možnosti lastnega prevoza. Prepoznavajo tudi potrebo po obnovitvenih tečajih vožnje, ki bi jih bili prav tako pripravljeni izvajati prostovoljci, vendar je za izvajanje obeh od idej potrebno pridobiti sredstva za kritje materialnih stroškov. V povečevanje mobilnosti članov se želijo usmerjati tudi za to, da bi ljudi iz okoliških krajev privabili na aktivnosti, ki se za stare ljudi dogajajo v Tolminu. Udeležba na aktivnostih, ki jih pripravljajo po manjših krajih, je namreč po besedah

predsednika društva slaba. Glede na pogovore z intervjuvanci iz vasi Pečine ugotavljam, da morda prevoz do aktivnosti v Tolminu ni tisto, kar bi si ljudje želeli. Omenjeno je namreč bilo, da bi si želeli več predvsem družabnih dogodkov, če bi se ti odvijali v njihovem kraju.

Edini organiziran dogodek, ki se na Pečinah dogaja izključno za stare, je vsakih nekaj let srečanje starih s Šentviške Planote, ki ga vsako leto organizira ena od vasi. Posebej za stare ljudi so organizirane aktivnosti v sklopu programa Aktivna starost – sožitje generacij, ki se pod vodstvom CSD Tolmin odvija v sosednji vasi, na Prapetnem brdu. Aktivnosti se zdijo tistim, ki so se jih kdaj že udeležili, zanimive, vendar težje dostopne zaradi stopnic, ki vodijo do prostora, kjer se aktivnosti odvijajo.

Kot ugotavlja Ramovš (2003), je župnija ena od osnovnih enot, ki skrbi tudi za medgeneracijsko povezanost. Kot eno od dejavnosti, ki jih izvaja župnija, omenja tudi romanje. Tudi moji sogovorniki so kot eno od oblik organiziranih aktivnosti, ki se jih udeležujejo, omenili romanja, ki jih župnija organizira enkrat do dvakrat letno.

Ostali intervjuvanci se udeležujejo ali pa vejo za različne aktivnosti, recimo združenje kmetov, ki pripravlja zakusko ob koncu leta in se je udeležuje eden od intervjuvancev, telovadba, ki se je ne udeležuje nihče od sogovornikov, vendar poteka nekje na Šentviški Planoti, planinski izleti enkrat mesečno, ki se jih nekateri udeležujejo, aktivnosti povezane z zvezo borcev, ter udejstvovanje na različnih literarnih in zgodovinskih dogodkih v Tolminu ali Kobaridu.

Kljub temu, da Društvo upokojencev organizira različne aktivnosti, ki po predsednikovih besedah sledijo željam in potrebam ljudi, razen sogovornice, ki se udeležuje planinskih izletov, nihče ni omenil udeleževanja na njihovih dogodkih. Ker sem intervju s predsednikom društva izvedla šele po tem, ko sem že opravila večino intervjujev s starimi ljudmi, nisem pridobila podatkov o tem ali so krajani sploh člani društva in o udeležbi na aktivnostih, zato ne morem ugotavljati, zakaj sem dobila tak rezultat.

Aktivnosti za stare, ki potekajo na Prapetnem Brdu in sem jih že omenila prej, so bile prej v domeni Društva upokojencev Tolmin, vendar so potekale le v Tolminu. Kasneje je organizacijo prevzel CSD Tolmin, financiranje programa pa Občina Tolmin. S tem so se aktivnosti razširile tudi na manjše kraje v občini in niso skoncentrirane samo v Tolminu.

Na tem mestu naj omenim težave Društva upokojencev Tolmin pri organizaciji aktivnosti iz finančnega vidika. Posledično se spopadajo tudi prostorskimi težavami, saj sredstev za

najem ustreznih prostorov nimajo. Ob večji finančni podpori društvu, bi imelo le-to možnost realizacije mnogih idej, ki jih imajo. Odbor, ki je v ta namen ustanovljen na Občini Tolmin, si prizadeva, da bi le-ta dobila naziv starejšim prijazne občine. Pečine so poleg mnogih drugih krajev v Občini Tolmin podeželska vas. Valenčak (2013: 132–134) opisuje cilje *starosti prijaznega podeželja*¹⁰, kar je prav tako pomembno, kot starosti prijazno mesto. To razumem kot pomemben poudarek, da se pri vzpostavljanju starejšim prijazne občine ne osredotočimo samo na večja mestna središča, ampak tudi na obrobne podeželske predele.

Večina intervjuvancev si organiziranih aktivnosti ne želi, pri pregledu praks druženja v vasi pa so intervjuvanci izrazili mnenje, da bi se aktivnosti udeležili, če bi bile organizirane v njihovem kraju. Intervjuvanci so nekajkrat izpostavili pomanjkanje prostora za druženje v kraju, pa tudi to, da se v sosednjih vaseh dogaja več kot na Pečinah. Sogovorniki so povedali, da bi moral biti program res zanimiv, da bi pritegnil njegovo udeležbo, udeležili pa bi se tudi veselice. Včasih so se veliko ukvarjali z ročnimi deli, medtem ko tega danes ni več veliko. To primerjavo bom kasneje vzela kot eno od možnosti za pripravo dogodka, ki bi pritegnil ljudi iz vasi k druženju.

Omenila sem že, da je zdravje ena najpomembnejših vrednot za stare ljudi. Večina sogovornikov ni izpostavila posebnih zdravstvenih težav, nekateri pa tudi ne obiskujejo zdravnika oziroma ga zelo poredko. Nekaterim sta jemanje zdravil in redni zdravstveni pregledi nekaj, s čimer so se mogli sprijazniti v vsakodnevnem življenju. Poleg rednega jemanja tablet, zdravstveno stanje vpliva tudi na to, da opuščajo dejavnosti, ki jih ne zmorejo več opravljati in da več počivajo. Za zdravje skrbijo z zdravo prehrano, redno telesno aktivnostjo in merjenjem pritiska.

Glede dostopnosti zdravstvenih storitev sogovorniki gledajo na to z dveh zornih kotov. Prvi je zorni kot mobilnosti, ki je predvsem za tiste, ki imajo lasten prevoz, zadovoljiv. Povedali so tudi, da se vedno najde rešitev tudi za tiste, ki prevoza nimajo. Na voljo so jim obisk

¹⁰ »Starosti prijazno podeželje ima iste cilje kot starosti prijazna mesta: s predpisi, prilagoditvami, storitvenimi službami in strukturo omogočiti ljudem aktivno in zdravo staranje. To obsega zlasti naslednje načine:

- prepoznavna širok spekter zmožnosti in virov med samo starejšo populacijo,
- ugotavlja značilne potrebe starejših ljudi in njihove izbire življenjskega sloga,
- ščiti najbolj ranljive starejše ljudi,
- spodbuja vključevanje starejših ljudi v družbo in sodelovanje v njej.« (Valenčak 2013: 133)

zdravnika na domu, prevoz z reševalnim vozilom, pa tudi pomoč sosedov v nujnih situacijah. Manj dostopne se jim zdijo zdravstvene storitve iz zornega kota čakalnih dob, ki so prevečkrat predolge, nekateri pa imajo tudi s čakalnimi dobami dobre izkušnje. Da dostopnost do zdravstvenih storitev v Sloveniji ni vedno zadovoljiva poudarja tudi Hlebec (et. al. 2010: 31), ki izpostavlja prav dolge čakalne dobe. Slednja omenja tudi slabo oceno kakovosti zdravstvene oskrbe, medtem ko so bili moji sogovorniki večinoma zadovoljni z oskrbo. Pri tem moram upoštevati, da sem imela napram omenjeni raziskavi veliko manjši vzorec in zaradi tega ne relevanten za posploševanje na raven Slovenije.

Skrb za prehrano večina intervjuvancev opravlja samostojno, tako nakupovanje kot pripravo obrokov, le posameznikom en topel obrok dnevno pripravlja in dostavlja hči. Nakupe je nekajkrat tedensko možno opraviti tudi v vasi, ko pridejo razne potujoče trgovine. Večina tam kupi le najnujnejše, saj so cene nekoliko višje, kot če nakupe opravijo v Tolminu. Tisti, ki lastnega prevoza v trgovino nimajo, jim pomoč nudijo sorodniki ali socialna oskrbovalka. Glede na raziskavo, ki jo opisuje Valenčak (2013: 138), stari ljudje pod najbolj neprijazno pri stavbah in zunaj stavbnih površinah na podeželju na prvo mesto postavljajo oddaljenost od trgovine. V nasprotju s to ugotovitvijo pa posamezniki v pogovorih navajajo, da trgovine v vasi ne potrebujejo, saj je to poskrbljeno s potujočo trgovino, potrebujejo pa možnost toplega obroka v vasi, kar bi tudi starim ljudem omogočilo dalj časa življenje v domačem okolju.

Najbolj pogosto omenjena tveganja v starosti so tveganja povezana z zdravjem, saj jim le-to omogoča delo na kmetijah in tudi skrb za druge. Posebej se bojijo kapi, ki je nepredvidljiva. Da bi se izognili večjim posledicam, si nekateri redno merijo pritisk, nekateri pa se posebej varujejo recimo pred padci v kopalnici.

Tveganje, ki je na nek način povezano tudi z zdravstvenimi tveganji, je strah pred odvisnostjo od drugih. Posamezniki so izpostavili tveganje, da bi nekomu predstavljali breme. Nekateri bi si zato želeli, da je tisti, ki zanje skrbi, za to tudi plačan, skrb opravlja službeno.

Glede na to, da možnost institucionalne skrbi sogovorniki v večini postavljajo pod zadnje možnosti v primeru potrebe po pomoči, je tudi odhod v dom za stare neke vrste tveganje. Odločitev o dohodu v dom bi bila pri nekaterih odvisna od količine pomoči, ki bi jo potrebovali za življenje v domačem okolju. Sicer je splošno mnenje o domovih za stare med sogovorniki dobro, saj so velikokrat obiskali koga v domu. Dobro se jim zdi poskrbljeno

predvsem za osnovne potrebe kot so hrana, čistoča in ogrevanje. Hlebec (et. al. 2010: 32) navaja, da je oskrba v domovih za stare ocenjena kar dobro, velik delež vprašanih pa ocenjuje domove za stare kot cenovno nedostopne. Tudi med mojimi sogovorniki je bilo izpostavljeno, da je za oskrbo v domu za stare potrebno imeti dovolj denarja in bi morali v nekaterih primerih zanje plačevati drugi. Pri negativnih vidikih domov za stare je bil omenjen tudi vidik svobode.

Kot prebivalcem podeželja se zdi sogovornikom odhod v dom za stare težka odločitev, saj so vajeni narave in kmečkega okolja. Drugače se jim zdi za tiste, ki stanujejo v blokih v mestu, kjer so lahko ljudje bolj pogosto osamljeni in jim odhod v dom za stare lahko pomeni večanje socialne mreže in stikov.

Da bi sogovorniki lažje sprejeli institucionalizirano formalno pomoč, bi moral biti dom za stare lociran na Pečinah ali kakšni drugi vasi na Šentviški Planoti. Iz pogovorov s sogovorniki sem izvedela, da je bila v preteklosti že v razpravi ideja o domu za stare ali večgeneracijskem centru prav na Pečinah, kjer obstaja na pol obnovljen objekt, ki bi bil primeren za investicijo v izvajanje take dejavnosti. Valenčak (2013: 144–145) opisuje raziskavo, kjer je bilo ugotovljeno, da stari ljudje na podeželju kot starosti prijazno na področju storitev skupnosti in zdravstvenih služb na prvo mesto postavljajo prisotnost doma upokojencev v domačem kraju ali v bližini.

Druga oblika formalne pomoči, ki se jim zdi dobrodošla, je pomoč na domu, ki jo smatrajo kot cenejšo od oskrbe v domu za stare, po drugi strani pa ima ta oblika pomoči slabo lastnost, saj ima omejen časovni obseg, ki je za ljudi, ki potrebujejo nekoliko več pomoči za samostojno življenje, premalo obsežen. »Posameznik ima pravico do 4 ur oskrbe ali 20 ur na teden.« (Hlebec et. al. 2010: 9) Poleg pomoči na domu bi po mnenju sogovornikov lahko obstajala neke vrste dežurna služba za pomoč starim ljudem, vendar je potrebno ostati pozoren na ohranjanje medgeneracijske skrbi za stare znotraj družine.

Pomoč v obliki paketov s hrano ali samo v obliki obiskovanja lahko sogovorniki dobijo od Karitasa ali Rdečega križa.

Nekaterim bi se zdelo dobrodošlo, da bi bilo na voljo še kaj drugega razen tega, kar je že na voljo. Med pozitivnimi oblikami skrbi so sogovorniki omenili dnevni center ali pa medgeneracijski center. Poleg konkretnih rešitev na ravni skupnosti pa so potrebne tudi sistemske rešitve v povezavi s povečevanjem zagotovljenega denarja za socialne storitve.

Po končani analizi vseh pridobljenih podatkov moram izpostaviti eno od pomembnih pomanjkljivosti moje naloge. Nekateri podatki bi lahko bili veliko bolj uporabni in reprezentativni, če bi intervju s predsednikom Društva upokojencev Tolmin naredila preden sem začela z intervjuvanjem starih ljudi. Na tak način bi lahko pridobljene informacije služile tudi društvu za orientacijo pri organizaciji aktivnosti in s tem ljudem, ki bi lahko povedali svoje potrebe in želje glede tega.

Večina dobljenih rezultatov je podobna rezultatom, ki so jih v podobnih okoljih že pridobili z drugimi raziskavami, na katere sem se sklicevala tudi v tej razpravi. To sta predvsem raziskava, ki je opisana v knjigi *Staranje v Sloveniji* (Ramovš et. al. 2013) in raziskava opisana v knjigi *Samo da bo denar in zdravje: življenje starih revnih ljudi* (Hlebec et. al. 2010). Na mestih, kjer rezultati odstopajo eden od drugega, te razlike pripisujem majhnosti vzorca, ki sem ga izbrala.

6 SKLEPI

- Skrb za stare je na državnem nivoju bolj urejena, kot je bila včasih. To dokazuje dostopnost domov za stare in zagotovljenost minimalnega dohodka.
- Pogled na stare ljudi na Pečinah je pozitiven in spoštljiv.
- Med generacijami ni toliko povezanosti kot včasih.
- Obstaja idealiziran pogled na povezovanje generacij, vendar se v praksi ne dogaja.
- Z namenom boljšega povezovanja generacij nastajajo večgeneracijski centri. Nastal je tudi v Tolminu, vendar sama nisem pridobila informacij o udeležbi in stopnji zadovoljstva s programom krajanov Pečin.
- V vasi Pečine biva več starih ljudi kot mladih. Da se prebivalstvo stara, dokazujejo tudi uradni statistični podatki.
- Stari ljudje se s sovaščani največ srečujejo pri verskih obredih. Na udeležbo pri letih vpliva njihovo zdravstveno stanje.
- Odnosi med sovaščani so dobri. Poleg vsakodnevnih srečanj se družijo ob redkih organiziranih srečanjih. Posebej izpostavljeni so dobri medsosedski odnosi in odnosi med ljudmi s podobnimi interesi.
- Druženja je danes v vasi malo. Na splošno se na Pečinah ne dogaja veliko, medtem ko se je v preteklosti dogajalo več, pa tudi v okoliških vaseh na Šentviški planoti se dogaja več.
- Na Pečinah se občuti primanjkljaj dvorane za druženje. Na manj druženja vpliva tudi pomanjkanje časa, slaba mobilnost nekaterih starih ljudi ter možnost udeležbe na dogodkih izven lastnega kraja za tiste, ki so dovolj mobilni.
- Najvišje mesto med vrednotami pripisujejo zdravju, sledijo delo, finančna sredstva za preživetje in notranje vrednote.
- Najpomembnejši člani socialnih mrež starih ljudi so sorodniki, predvsem njihovi otroci, za njimi so sosede, sledijo pa še ljudje podobne starosti in interesov, socialna oskrbovalka in župnik.
- Če potrebujejo pomoč, se najprej obrnejo na sorodnike. Pomoč med sosedi je vezana predvsem na pomoč pri fizičnih opravilih.
- Medsosedska pomoč je manj prisotna pri tistih, ki bivajo izven strnjenegega naselja vasi.
- Včasih je bilo pomoč med sovaščani več in bila je bolj samoumevna ter brezpogojna. Danes so ljudje složni predvsem ob pojavu naravnih nesreč.

- Nekateri si želijo več druženja in povezovanja, če bi se to dogajalo v njihovem kraju.
- Prilagajanja prostorov sogovorniki zaenkrat ne potrebujejo.
- Dnevno se ukvarjajo z delom na kmetiji in vsakodnevnimi gospodinjskimi opravili. Vzamejo si tudi čas za sprostitev in počitek. Ne počutijo se osamljeni.
- Obstajata dve vrsti tveganja za izgubo dela dohodka:
 - opuščanje kmetijstva in s tem izguba dohodka iz te dejavnosti,
 - smrt enega od partnerjev in s tem nastanek enočlanskega gospodinjstva, ki je posebej dovzetno za tveganje revščine.
- Stari ljudje so vajeni skromnega življenja iz preteklosti, zaradi česar se za preživetje ne bojijo. V primeru izgube dela dohodka menijo, da bi morali zmanjšati izdatke za nenujne dobrine (npr.: avto) in se opreti na domačo pridelavo hrane.
- Mobilnost je ključnega pomena za samostojnost starih ljudi, še posebej v ruralnih območjih. Krajanje Pečin vidi po poleg lastnega prevoza možnost prevoza za zdravstvene namene tudi z reševalnim vozilom, obisk zdravnika na domu in pomoč sosedov pri prevozu.
- Društvo upokojencev Tolmin želi pridobiti sredstva za pokritje materialnih stroškov izvajanja prostovoljskih programov izvedbe obnovitvenih tečajev vožnje in vzpostavitve mreže prostovoljcev za prevoz starih ljudi, ki nimajo lastnega prevoza.
- Društvo meni, da bi z večjo mobilnostjo starih ljudi iz okoliških krajev Tolmina, povečali udeležbo na njim namenjenim aktivnostim v Tolminu. To je vprašljivo, glede na to, da si ljudje želijo povezovanja v lastnem kraju.
- Edini organiziran dogodek izključno za stare, ki se dogaja na Pečinah, je srečanje starih Šentviške Planote, ki ga vsako leto gosti ena od vasi.
- Stari ljudje se udeležujejo romanj, ki jih organizira župnija enkrat do dvakrat letno, zakuske združenja kmetov ob koncu leta, planinskih izletov enkrat mesečno, aktivnosti povezanih z zvezo borcev ter literarnih in zgodovinskih dogodkov v Kobaridu in Tolminu.
- Društvo upokojencev organizira široko paleto aktivnosti v Tolminu. Od intervjuvancev se le ena udeležuje planinskih izletov. Udeležbe na drugih aktivnosti sogovorniki niso omenili. Glede na to, da sama nisem pridobila informacij o članstvu sogovornikov v društvu in udeležbi na aktivnostih društva, ne morem ugotavljati, zakaj sem dobila takšne rezultate.

- Aktivnosti programa Aktivna starost – sožitje generacij vodi CSD Tolmin, financira pa Občina Tolmin. Dogajajo se v Tolminu in več manjših krajih v okolici Tolmina; tudi na Prapetnem Brdu na Šentviški Planoti. Aktivnosti se zdijo tistim, ki so se jih že udeležili, zanimive, vendar za nekatere težko dostopne zaradi stopnic, ki vodijo v prostor izvajanja delavnic.
- Društvo upokojencev Tolmin si prizadeva, da bi Občina Tolmin pridobila naziv starejšim prijazne občine. Pomembno je, da se pri tem ne skoncentrirajo samo na večje mestne kraje, ampak poskušajo zagotoviti tudi starosti prijazno podeželje.
- Društvo upokojencev Tolmin bi za lažjo organizacijo aktivnosti po željah članov želelo pridobiti več finančnih sredstev. Težave imajo predvsem s pridobivanjem prostorov za izvajanje aktivnosti po dostopni ceni.
- Večina intervjuvancev je izjavila, da si organiziranih aktivnosti ne želi, vendar so pri drugih temah povedali, da bi se aktivnosti v smislu druženja in povezovanja udeleževali, če bi se dogajalo v njihovem kraju. Povedali so, da se v bližnjih krajih na Šentviški Planoti dogaja več in da Pečinam primanjkuje dvorana za druženje.
- Včasih so se veliko ukvarjali z ročnimi deli, danes pa tega ni več.
- Program, ki bi privabil udeležence, bi moral biti zanimiv (npr.: veselica).
- Zdravstveno stanje sogovornikov vpliva na vsakodnevne aktivnosti tako, da morajo več počivati, jemati zdravila, hoditi na redne preglede k zdravniku in opuščati nenujna opravila, ki jih ne zmorejo več opravljati.
- Za zdravje sogovorniki skrbijo z zdravo prehrano, rednim gibanjem in merjenjem krvnega tlaka.
- Dostopnost do zdravstvenih storitev je z vidika mobilnosti dobra tudi za tiste, ki nimajo lastnega prevoza. Manj dostopne so zdravstvene storitve z vidika čakalnih dob. Sogovorniki so z zdravstveno oskrbo večinoma zadovoljni.
- V vas prihaja več potujočih trgovin, ki imajo po mnenju večine višje cene kot običajne trgovine, zato tam nabavljajo le najnujnejše, ostalo pa nabavijo v Tolminu.
- V kraju ne potrebujemo toliko stalne trgovine, kot potrebujemo lokal, kjer bo možno dobiti topel obrok. To bi tudi starim ljudem omogočalo, da ostanejo v domačem okolju dalj časa.
- Največja tveganja za stare ljudi so povezana z zdravstvenimi težavami. Pred njimi se varujejo s preventivo.

- Tveganje jim predstavlja tudi to, da bi nekomu predstavljali breme ali bi bili od nekoga v celoti odvisni. Da bi preprečila to tveganje, bi sogovornica želela pomoč nekoga, ki je za to plačan.
- Tveganje jim predstavlja tudi odhod v dom za stare. To možnost postavljajo na zadnje mesto. Zanje bi se morali odločiti, če bi potrebovali veliko pomoči za življenje. Oskrba v domu za stare se jim zdi tudi cenovno nedostopna. Odhod v dom za stare vpliva tudi na svobodo ljudi.
- Za odhod v dom bi se lažje odločili, če bi se le-ta nahajal v domačem kraju ali v bližini, v podeželskem okolju.
- Pomoč na domu je dobrodošla oblika oskrbe, vendar je za nekoga, ki potrebuje nekoliko več oskrbe, dostopna v premajhnem časovnem obsegu.
- Sogovornik meni, da bi bila v skupnosti dobrodošla dežurna služba za pomoč starim ljudem, vendar je potrebno ohraniti tudi medgeneracijsko skrb znotraj družin.
- Pozitivne oblike skrbi, ki sicer v kraju ali bližnji okolici niso dostopne, so še dnevni center ali medgeneracijski center.
- Na sistemski ravni so potrebne spremembe v povezavi s količino zagotavljenega denarja s strani države za socialo.

7 PREDLOGI

7.1 Predlogi za praktično delovanje

- V vasi je potrebno obuditi druženje in povezovanje med generacijami tako, da se zagotovi prostor za druženje in vsebine, ki bi ljudi pritegnile. Aktivirati je potrebno vse generacije, da bi sodelovanje v kraju ponovno zaživel. Ob tem bi se lahko med sabo našlo več ljudi s podobnimi interesi, s čimer bi se odprle možnosti za nadaljnje sodelovanje.
- V okviru verskih aktivnosti je potrebno zagotoviti tudi več druženja in prostora za udejstvovanje starih ljudi, glede na to, da so to najbolj obiskane dejavnosti.
- Organizirati bi morali druženje, kjer bi generacije mladih stare učile uporabe tehnologije, ki je starim neznana, obratno pa bi njih učili recimo ročnih del, predajali zgodbe, ki bi drugače šle lahko v pozabo in podobno.
- Za sprostitev in povezovanje vaščanov bi morali obnoviti organiziranje vesellic v vasi, tako kot smo to počeli pred leti.
- Za tiste, ki bi si želeli obiskovanja določenih aktivnosti izven svojega kraja in nimajo možnosti lastnega prevoza, je potrebno organizirati prevoz.
- Potrebno je zagotoviti pomoč tudi tistim, ki živijo odmaknjeni od strnjene vasi, da bi imeli v primeru nuje v vsakem trenutku možnost pomoči nekoga, ki živi blizu in jim lahko takoj pomaga.
- Aktivnosti v okviru programa Aktivna starost – sožitje generacij bi morali predstaviti na lokacijo, ki bi bila dostopna tudi tistim, ki ne morejo po stopnicah. Glede na to, da si krajan želi aktivnosti tudi v svojem kraju, bi se, če bi bilo to možno, z CSD-jem dogovorili, da bi lokacije delavnic krožile po krajih na Šentviški Planoti in bi tako več ljudi imelo možnost obiskovanja organiziranih aktivnosti vsaj enkrat na dva meseca.
- Aktivno bi se morali povezati z Društvom upokojencev Tolmin in se skupaj z njimi prizadevati za zagotavljanje starosti prijazno občino in s tem tudi starosti prijazno podeželje, saj se tu prebivalstvo izrazito stara.
- Na sistemski ravni je potrebno zagotoviti daljši obseg pomoči na domu po dostopni ceni in s tem tudi več denarja za socialno državo.

7.2 Predlogi glede nadaljnjega raziskovanja

- Raziskati je potrebno, ali se krajan Pečin udeležuje aktivnosti v Večgeneracijskem centru v Tolminu, ali so z aktivnostmi zadovoljni, kako bi morale biti aktivnosti

organizirane, da bi jih zanimale in bi se jih udeleževali in kakšno (če sploh) pomoč potrebujejo pri obiskovanju teh aktivnosti (vprašanje mobilnosti).

- V kolikor bo Društvo upokojencev Tolmin začelo z izvajanjem brezplačnih obnovitvenih tečajev vožnje, je potrebno ugotoviti, kakšno je število interesentov za tovrstne tečaje in jih informirati o samem projektu.
- Raziskati je potrebno, ali bi zagotovitev brezplačnega prevoza tistim, ki nimajo lastnega, res pripomogla k večji obiskanosti aktivnosti namenjenih starim ljudem, ki so organizirane v Tolminu oziroma v drugih krajih izven kraja njihovega bivanja.
- Raziskati je potrebno, če so stari ljudje iz Pečin sploh člani društva upokojencev, če so informirani o široki paleti aktivnosti, ki jih društvo ponuja in kakšne so njihove želje v zvezi z aktivnostmi, ki jih društvo organizira.
- Potrebno je raziskati čimbolj ugodne možnosti za dostop do toplega obroka v vasi za stare ljudi, pa tudi za druge in morda to povezati tudi s turistično ponudbo kraja.
- Raziskati je potrebno, kaj se je na področju zagotavljanja storitev za stare ljudi na Šentviški Planoti že delalo, kako daleč so bili projekti izpeljani in kaj lahko naredimo za njihovo uresničitev.

8 UPORABLJENA LITERATURA

- Adams, P. (ed) (1992), *Clinical social work practice with the elderly*, Wadsworth Publishing Company, Belmont, California.
- Barker, J. C. (2002), Neighbors, 'Friends, and Other Nonkin Caregivers of Community-Living Dependent Elders', *Journal of Gerontology*, 75B, 3: S158–S167.
- Beckham, M. K. (1996), Caregiving of the Elderly. *Human Development and Family Life Bulletin*, 2, 4.
- Bond, J, Corner, L. (2004), *Quality of life and older people*, Open University press, England.
- Čačinovič Vogrinčič, G. (2000), 'Družina in star človek', *Socialno delo*, 39, 4–5: 287–292.
- Čačinovič Vogrinčič, G. (2006), *Socialno delo z družino*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
- Dragoš, S. (2000), 'Staranje v luči socialnega kapitala (na Slovenskem)', *Socialno delo*, 39, 4–5, 241–252.
- Dragoš, S. (2000 b), 'Socialne mreže in starost', *Socialno delo*, 39, 4–5, 293–314.
- Filipović, M., Kogovšek, T., Hlebec, V. (2005), 'Starostniki in njihova vpetost v socialna omrežja', *Družboslovne razprave*, XXI, 49–50: 205–221.
- Filipović Hrast, M. (2009), Pomen lokalne skupnosti in sosedov v življenju starejših: spremembe v zadnjih 20 letih. V: Hlebec, V. (ur.), *Starejši ljudje v družbi sprememb*. Maribor: Aristej (169–182).
- Filipović Hrast, M., Hlebec, V., Kneževič Hočevvar, D., Černič Istenič, M., Kavčič, M., Jelenc Krašovec, S., Kump, S., Mali, J. (2014), *Oskrba starejših v skupnosti: Dejavnosti, akterji in predstave*, Založba FDV, Ljubljana.
- Flaker, V., Grebenc, V. (2005), *Oblikovanje sistema indikatorjev za ugotavljanje potreb ljudi po vrsti in količini posameznih storitev in razvoja novih oblik storitev/pomoči na področju socialnega varstva v Ljubljani: končno poročilo*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
- Flaker, V., Mali, J., Kodele, T., Grebenc, V., Škerjanc, J., Urek, M. (2008), *Dolgotrajna oskrba: očrt potreb in odgovorov nanje*. Ljubljani: Fakulteta za socialno delo.

- Grebenc, V. (2005), *Ocena potreb in raziskovanje lokalnih vednosti kot izhodišče za delovanje v socialnem delu*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo (doktorska disertacija).
- Grebenc, V. (2014), 'Understanding the Needs of Older people: Shifting Toward More Community Based Responses', *Revija za socialno politiko*, 21, 2, 133–160.
- Grebenc, V., Šabić, A. (2013), *Ljubljanske zgodbe: Biografije navadnih ljudi*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
- Hlebec, V. (2004), Socialna omrežja starostnikov. V: Novak, M., Černigoj Sadar, N., Dragoš, S., Dremelj, P., Ferligoj, A., Hlebec, V., Kogovšek, T., Nagode, M., *Omrežja socialne opore prebivalstva Slovenije*. Ljubljana: Inštitut Republike Slovenije za socialno varstvo (111–120).
- Hlebec, V. (ur.) (2009), *Starejši ljudje v družbi sprememb*. Maribor: Aristej.
- Hlebec, V., Kogovšek, T., Domanjko, B., Pahor, M. (2009), Staranje prebivalstva v Sloveniji. V: Hlebec, V. (ur.), *Starejši ljudje v družbi sprememb*. Maribor: Aristej (153–168).
- Hlebec, V., Kavčič, M., Filipovič Hrast, M., Vezovnik, A., Trbanc, M., (2010), *Samo da bo denar in zdravje: Življenje starih revnih ljudi*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Hlebec, V., Filipovič Hrast, M., Kump, S., Jelenc Krašovec, S., Phor, M., Domanjko, B., (2012), *Medgeneracijska solidarnost v Sloveniji*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Hojnik Zupanc, I. (1999), *Samostojnost starega človeka v družbeno – prostorskem kontekstu*. Ljubljana: Znanstvena knjižnica FDV.
- Hvalič Touzery, S. (2006), 'Vloga družinskih članov pri oskrbi starih ljudi', *Socialno delo*, 45, 1–2: 29–33.
- Lipar, T. (2013), Bivalne razmere starejših ljudi. V: Ramovš, J. (ur.), *Staranje v Sloveniji: Raziskava o potrebah, zmožnostih in stališčih nad 50 let starih prebivalcev Slovenije*. Ljubljana: Inštitut Antona Trstenjaka za gerontologijo in medgeneracijsko sožitje (261–268).
- L. Johnson, M. (ed) (2005), *The Cambridge Handbook of Age and Ageing*, Cambridge University Press, USA.
- Lynch, R. (2014), *Social work practice with older people; A positive person-centred approach*, Sage, Los Angeles.

- Mali, J. (2008), *Od hiralnic do domov za stare ljudi*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
- Mali, j. (2009), 'Izzivi na področju socialnega dela s starimi ljudmi', *Socialni izziv*, 15, 30: 12–15.
- Mali, J., Ovčar, L. (2009), 'Življenjski svet starejšega kmečkega prebivalstva', *Socialno delo*, 49, 4: 229–238.
- Mali, J., Mešl, N., Rihter, L. (2011), *Socialno delo z osebami z demenco: raziskovanje potreb oseb z demenco in odgovorov nanje*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
- Mali, J. (2012), 'Socialno delo s starimi ljudmi in nova socialna zakonodaja', *Časopis za kritiko znanosti*, 40, 250: 128–137, 295, 303.
- Mali, J. (2013), 'Socialno delo s starimi kot specializacija stroke', *Socialno delo*, 52, 1: 57–67, 93, 96.
- Mandič, S. (2009), Medgeneracijsko zavezništvo, izmenjava virov blaginje in sodobne dileme. V: Hlebec, V. (ur.), *Starejši ljudje v družbi sprememb*. Maribor: Aristej (139–152).
- Mesec, B. (1998), *Uvod v kvalitativno raziskovanje v socialnem delu*. Ljubljana: Visoka šola za socialno delo.
- Mesec, B., Rape Žiberna, T. in Rihter L. (ur.) (2009), *Metodologija raziskovanja v socialnem delu I: Načrtovanje raziskave*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
- Milošević Arnold, V. (2000), 'Profesionalne vloge socialnih delavcev pri delu s starimi ljudmi', *Socialno delo*, 39, 4–5: 253–262.
- Musek, J. (1993), *Znanstvena podoba osebnosti*. Ljubljana: Educy.
- Nagode, M., Dremelj, P., Hlebec, V. (2006), 'Ponudniki socialne opore starostnikom v ruralnem in urbanem okolju', *Teorija in praksa*, 43, 5–6, 814–827.
- Nagode, M. (2009), Organizirana pomoč za stare ljudi, ki živijo na domu: pomoč na domu in varovanje na daljavo. V: Hlebec, V. (ur.), *Starejši ljudje v družbi sprememb*. Maribor: Aristej (125–138).
- Novak, M., Černigoj Sadar, N., Dragoš, S., Dremelj, P., Ferligoj, A., Hlebec, V., Kogovšek, T., Nagode, M., (2004), *Omrežja socialne opore prebivalstva Slovenije*. Ljubljana: Inštitut Republike Slovenije za socialno varstvo.
- Pečjak, V. (1998), *Psihologija tretjega življenjskega obdobja*. Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete.
- Pečjak, V. (2007), *Psihologija staranja*. Bled: Samozaložba.

- Potočnik, V. (2013), Religioznost starejših in njena pomoč h kakovostni starosti. V: Ramovš, J. (ur.), *Staranje v Sloveniji: Raziskava o potrebah, zmožnostih in stališčih nad 50 let starih prebivalcev Slovenije*. Ljubljana: Inštitut Antona Trstenjaka za gerontologijo in medgeneracijsko sožitje (421–442).
- Ramovš, J. (2000), 'Medgeneracijska povezanost, samopomoč in kakovostna starost', *Socialno delo*, 39, 4–5: 315–329.
- Ramovš, J. (2003), 'Programi za kakovostno staranje in sožitje generacij v župnijah in drugih verskih skupnostih', *Kakovostna starost*, 6, 3, 19–42.
- Ramovš, J. (2004), 'Specifika potreb in oskrbe starih ljudi s stališča socialnega dela', *Zdravstveni vestnik*, 73, 10: 721–730.
- Ramovš, J. (ur.) (2013), *Staranje v Sloveniji – Raziskava o potrebah, zmožnostih in stališčih nad 50 let starih prebivalcev Slovenije*. Ljubljana: Inštitut Antona Trstenjaka za gerontologijo in medgeneracijsko sožitje.
- Ramovš, J. (2013), Današnje zanimanje za staranje, starost in medgeneracijsko sožitje. V: Ramovš, J. (ur.), *Staranje v Sloveniji: Raziskava o potrebah, zmožnostih in stališčih nad 50 let starih prebivalcev Slovenije*. Ljubljana: Inštitut Antona Trstenjaka za gerontologijo in medgeneracijsko sožitje (23–36).
- Ramovš, J. (2013), Hoja in druga gibljivost – pogoj za samostojno življenje v starosti. V: Ramovš, J. (ur.), *Staranje v Sloveniji: Raziskava o potrebah, zmožnostih in stališčih nad 50 let starih prebivalcev Slovenije*. Ljubljana: Inštitut Antona Trstenjaka za gerontologijo in medgeneracijsko sožitje (279–304).
- Ramovš, K. (2013), Medgeneracijsko sožitje in solidarnost. V: Ramovš, J. (ur.), *Staranje v Sloveniji: Raziskava o potrebah, zmožnostih in stališčih nad 50 let starih prebivalcev Slovenije*. Ljubljana: Inštitut Antona Trstenjaka za gerontologijo in medgeneracijsko sožitje (63–98).
- Rant, M. (2013), Samostojnost in pomoč pri vsakodnevnih opravilih. V: Ramovš, J. (ur.), *Staranje v Sloveniji: Raziskava o potrebah, zmožnostih in stališčih nad 50 let starih prebivalcev Slovenije*. Ljubljana: Inštitut Antona Trstenjaka za gerontologijo in medgeneracijsko sožitje (269–278).
- Starc, M. (2013), Vrednote v dosedanjem življenju in za starost. V: Ramovš, J. (ur.), *Staranje v Sloveniji: Raziskava o potrebah, zmožnostih in stališčih nad 50 let starih prebivalcev Slovenije*. Ljubljana: Inštitut Antona Trstenjaka za gerontologijo in medgeneracijsko sožitje (403–420).

- Statistični urad Slovenije. Dostopno na http://pxweb.stat.si/pxweb/Dialog/varval.asp?ma=05C5004S&ti=&path=../Database/Dem_soc/05_prebivalstvo/10_stevilo_preb/25_05C50_prebivalstvo_naselja/&lang=2 (24. 5. 2017).
- Statistični urad Slovenije. Dostopno na http://pxweb.stat.si/pxweb/Dialog/varval.asp?ma=05C1006S&ti=&path=../Database/Dem_soc/05_prebivalstvo/10_stevilo_preb/05_05C10_prebivalstvo_kohez/&lang=2 (25. 5. 2017).
- Statistični urad republike Slovenije. Dostopno na http://pxweb.stat.si/pxweb/igraph/MakeGraph.asp?onpx=y&pxfile=05C5004S2017516163093.px&PLanguage=2&menu=y&gr_type=1 (16. 5. 2017).
- Strategija varstva starejših do leta 2010 – Solidarnost, sožitje in kakovostno staranje prebivalstva (sprejela Vlada RS 21. 9. 2006). Dostopno na http://www.mddsz.gov.si/si/zakonodaja_in_dokumenti/pomembni_dokumenti/ (20. 6. 2017).
- Statistični urad republike Slovenije. Dostopno na <http://pxweb.stat.si/pxweb/Dialog/Saveshow.asp> (16. 5. 2017).
- Šadl, Z., Hlebec, V. (2009), »Saj veš, se najprej na domačega obrneš« - Emocionalna opora v družinskih omrežjih. V: Hlebec, V. (ur.), *Starejši ljudje v družbi sprememb*. Maribor: Aristej (237–254).
- Šentviška planota. Dostopno na <http://www.sentviskaplanota.si/> (20. 6. 2017).
- Šiplič, V., Kadiš, D. (2002), 'Psihosocialni vidik staranja', *Socialno delo*, 41, 5: 285–300.
- Šircelj, M. (2009), Staranje prebivalstva v Sloveniji. V: Hlebec, V. (ur.), *Starejši ljudje v družbi sprememb*. Maribor: Aristej (15–44).
- Valenčak, S. (2013), Starosti prijazno okolje v slovenskih mestih in na podeželju. V: Ramovš, J. (ur.), *Staranje v Sloveniji: Raziskava o potrebah, zmožnostih in stališčih nad 50 let starih prebivalcev Slovenije*. Ljubljana: Inštitut Antona Trstenjaka za gerontologijo in medgeneracijsko sožitje (131–150).
- Večgeneracijski center Tolmin. Dostopno na <http://www.prc.si/programi-projekti/vecgeneracijski-center> (15. 5. 2017).
- Vertot, P., (2007), *Invalidi, starejši in druge osebe s posebnimi potrebami v Sloveniji*. Ljubljana: Statistični urad Republike Slovenije.

- Wegner, C. (1994), *Support Networks of Older People: A guide for practitioners*. Bangor: Centre for social policy research and development.

9 PRILOGE

9.1 Priloga 1: Okvirna vprašanja za izvajanje intervjujev s starimi ljudmi v vaški skupnosti Pečine

ZNAČILNOSTI CILJNE SKUPINE

Spol, starost, izobrazba?

Kako se vam zdi, da ljudje v tej vasi gledajo na starost?

Kako vi dojemate svojo starost?

Kako se vam zdi, da se je dojemanje starosti spremenilo od takrat, ko ste bili vi mlajši in vaši starši predstavniki starejše generacije?

Na kakšen način se počutite vključene v vaško skupnost oz. kako si želite, da bi bili bolj vključeni?

Na kakšen način občutite prisotnost medgeneracijskega povezovanja v vaški skupnosti?

Kako bi ocenili število starih ljudi v vasi sedaj in kako v primerjavi s preteklimi obdobji, recimo v vaši mladosti?

Kaj je za vas trenutno v življenju najbolj pomembno?

SOCIALNE MREŽE

Kateri so najpomembnejši ljudje v vašem življenju? S kom imate največ stikov in kako jih ohranjate?

Kako se, razen z obiskovanjem, še povezujete z ljudmi okoli vas?

Kako se razumete z ljudmi, ki so vam najbližje?

Kdo vam nudi pomoč, če jo potrebujete in komu jo nudite vi?

Kje se največ srečujete z drugimi? S katerimi generacijami se največ srečujete?

S kom si želite srečevati, pa sedaj nimate možnosti in na kakšen način?

Kako je v vaški skupnosti prisotno medgeneracijsko povezovanje?

STANOVANJE

Kje živite? Ali živite sami? Če ne, s kom?

Kako imate prilagojene prostore svojim potrebam?

Na kakšen način si jih želite prilagoditi oz. jih boste morali prilagoditi, da boste lahko bivali, kjer bivate sedaj?

Vidite možnosti za boljše bivanje v medgeneracijskem povezovanju?

DNEVNE AKTIVNOSTI

Kako izgleda vaš običajen dan?

Kako greste v mesto, k zdravniku, v trgovino, na obisk k prijateljem in sorodnikom?

Katere so vaše glavne aktivnosti? Kaj vas zanima?

Katerih organiziranih aktivnosti se udeležujete?

Katere aktivnosti si želite, da bi bile v kraju organizirane? Na kakšen način?

S katerimi težavami se srečujete in kako jih rešujete?

Kje v organizaciji dneva in opravilih potrebujete pomoč? Na kakšen način bi lahko medgeneracijska pomoč zadostna podpora pri tem?

Česa si v življenju želite, kaj pogrešate in bi želeli spremeniti?

ZDRAVJE

Kako ocenjujete svoje zdravje in skrbite zanj?

Kako zdravstveno stanje vpliva na preživljanje vašega dne?

Katere so vaše potrebe na področju zdravja?

Kako ocenjujete dostopnost zdravstvenih storitev?

Kdo vas pelje k zdravniku ali vam pomaga v primeru bolezni? Kako si sami pomagate?

Kako skrbite za prehrano? Sami kuhate? Kako nabavite potrebna živila?

Kakšne spremembe bi si želeli glede dostopnosti do zdravstvenih storitev in nabavljanja hrane?

DOHODEK

Od česa živite in ali je dohodek zadosten za preživetje? Kakšne so dejanske potrebe v primerjavi z dohodkom, ki ga prejimate?

Kakšne so alternative, če osebni dohodek ne zadostuje za preživetje?

Kako si (če si) medgeneracijsko pomagate pri finančnih težavah?

TVEGANJA

Kakšna so za vas, kot starega človeka, tveganja (zdravstveno, finančno)?

Pri katerih tveganjih si lahko pomagate sami in kako vam lahko pomagajo drugi?

Kakšno mnenje imate o bivanju v domu za stare? Kje bi najraje preživel svojo starost? Kako mislite, da bi se dalo zagotoviti, da bi bivali v svoji starosti doma (medgeneracijska pomoč)?

Do katerih formalnih služb, ki nudijo pomoč imate dostop in katere koristite? (Katere poznajo?)

Kako bi si želeli, da bi bili pred tveganji drugače varovani kot do sedaj?

Kako bi ocenili vašo varnost (doma, v skupnosti)? Kaj bi po vašem mnenju morali spremeniti, da bi se počutili bolj varne?

Katere formalne službe še menite, da bi morale biti dostopne v kraju?

9.2 Priloga 2: Primer odprtega kodiranja INTERVJU B

Tabela 9.1: Primer odprtega kodiranja INTERVJU B

ŠT. IZJAVE	IZJAVA	POJEM	KATEGORIJA	NADKATEGORIJA	2. NADKATEGORIJA	TEMA
B 0	Gospa	Ženska	Spol			Značilnosti ciljne skupine
B 1	1935	Letnica rojstva	Rojstni podatki			Značilnosti ciljne skupine
B 2	Na Pečinah.	Pečine	Splošno izobraževanje	Formalno izobraževanje		Značilnosti ciljne skupine
B 3	Hodila sem v osnovno šolo.	Osnovna šola	Splošno izobraževanje	Formalno izobraževanje		Značilnosti ciljne skupine
B 4	... sedem razredov ...	Sedem razredov	Splošno izobraževanje	Formalno izobraževanje		Značilnosti ciljne skupine
B 5	Prvo leto smo imeli pouk v italijanščini, nato v slovenščini, potem pa ne več.	Pouk v italijanščini, nato v slovenščini	Splošno izobraževanje	Formalno izobraževanje		Značilnosti ciljne skupine
B 6	Le kar smo hodili »žoudat« (služiti) na večje kmetije v vasi, kar so imeli za delat.	Služenje na večjih kmetijah v vasi	Delo	Neformalno izobraževanje in delo		Značilnosti ciljne skupine
B 7	Smo pšenico želi, pleli.	Žetje pšenice, pletje plevla	Delo	Neformalno izobraževanje in delo		Značilnosti ciljne skupine
B 8	Ja, ja! (S spoštovanje m gledajo na stare ljudi.)	Gledanje na stare ljudi s spoštovanjem	Pozitivno	Sedaj	Stališče do starosti	Značilnosti ciljne skupine
B 9	Tu s sosedi smo bili zelo prijatelji.	Prijatelji s sosedi	Odnosi s sovaščani	Vključevanje v vaško skupnost		Značilnosti ciljne skupine
B 10	Edino z eno sosedo se nisva razumeli.	Z eno sosedo se nista razumeli.	Odnosi s sovaščani	Vključevanje v vaško skupnost		Značilnosti ciljne skupine
B 11	Mislim, da bolje gledajo danes, ko so domovi za stare, da ko	Bolje poskrbljeno za stare ljudi (Domovi za stare)	Pozitivno	Sedaj	Stališče do starosti	Značilnosti ciljne skupine

	človek obnemore, da gre lahko tja.					
B 12	Takrat smo jih imeli pa doma.	Za stare ljudi skrbeli doma	Včasih	Stališče do starosti		Značilnosti ciljne skupine
B 13	Verjetno jih je bilo več, ker je bilo tudi na splošno več ljudi v vasi.	Več ljudi v vasi, posledično več starih ljudi	Včasih	Populacija	Število in razširjenost starih ljudi	Značilnosti ciljne skupine
B 14	Zdaj je pol prazno.	Manj ljudi v vasi	Danes	Populacija	Število in razširjenost starih ljudi	Značilnosti ciljne skupine
B 15	Ampak ko je recimo en gospod iz vasi umrl pri 57 smo rekli takrat kako je star, zdaj pa ni več tako.	Gospod umrl pri 57-ih – smatrali so ga za zelo starega	Včasih	Vidno zaznavanje starosti	Zaznavanje starosti	Značilnosti ciljne skupine
B 16	Nič se ne vključujem, saj ni nič.	Ne, ker nič ni	Danes	Način in pogostost druženja	Vključevanje v vaško skupnost	Socialne mreže
B 17	Edino v cerkev, k maši grem.	Sveta maša	Srečevanje s sovaščani	Vključevanje v vaško skupnost		Socialne mreže
B 18	Edino tam grem, da se vidimo in kaj poklepetamo.	Srečevanje in klepet ob obisku cerkve	Srečevanje s sovaščani	Vključevanje v vaško skupnost		Socialne mreže
B 19	Ampak ni časa, ker vsak hiti na svoj konec.	Primanjkovanje časa, hitenje	Srečevanje s sovaščani	Vključevanje v vaško skupnost		Socialne mreže
B 20	Seveda bi se, če bi bilo kaj takega.	Bi se udeleževali, če bi bilo organizirano.	Druženje v vasi	Želje in potrebe		Socialne mreže
B 21	Včeraj, ko je bila prireditve na Gori (sosednja vas) sem želela iti, ampak on (mož) ni več tako dober šofer.	Prireditve na Planoti so, vendar je težava v prevozu	Druženje v vasi	Dejavniki, ki vplivajo na manj druženja	Vključevanje v vaško skupnost	Socialne mreže
B 22	Če bi bilo tukaj (v vasi) bi pa šla.	Udeleževali bi se, če bi bilo	Druženje v vasi	Želje in potrebe		Socialne mreže

		organizirano v vasi.				
B 23	Kuhinja. In pa zdravje, absolutno.	Kuhinja, zdravje	Trenutno najbolj pomembno	Vrednote		Socialne mreže
B 24	Drugače ... »plest« ne morem več, ven pa rada grem in tu po hiši rada naredim kar je za naredit.	Plesti ne more več, rada pa grem in dela po hiši	Vsakdanja opravila	Običajne dnevne aktivnosti	Aktivnosti	Dnevne aktivnosti
B 25	V štalogrem, kjer imamo zajce in kokoši.	Hlev – zajci, kokoši	Aktivnosti vezane na kmetijstvo	Običajne dnevne aktivnosti	Aktivnosti	Dnevne aktivnosti
B 26	Nekaj moraš imeti, da se zamotiš.	Potreba po nečem, s čimer se zamoti	Prosti čas	Običajne dnevne aktivnosti	Aktivnosti	Dnevne aktivnosti
B 27	Letos smo imeli veliko fižola in sem ves čas »bžgala«	Luščenje fižola	Vsakdanja opravila	Običajne dnevne aktivnosti	Aktivnosti	Dnevne aktivnosti
B 28	... ampak jaz brez dela ne morem biti.	Ne more biti brez dela	Trenutno najbolj pomembno	Vrednote		Socialne mreže
B 29	S svojimi ...	Svojci	Svojci	Največ stikov in pomoč	Pomembni ljudje v življenju	Socialne mreže
B 30	... in pa s to sosedo, ki pride vsak dan, tudi dvakrat.	Soseda – obisk do dvakrat na dan	Ostali	Največ stikov	Pomembni ljudje v življenju	Socialne mreže
B 31	Hčerke pridejo, zeti.	Hčerke, zeti	Svojci	Največ stikov in pomoč	Pomembni ljudje v življenju	Socialne mreže
B 32	Ta starejša je v pokoju in pridejo pogosto.	Starejša hči pride najbolj pogosto – je v pokoju	Svojci	Največ stikov in pomoč	Pomembni ljudje v življenju	Socialne mreže
B 33	In delajo tudi tako naprej zunaj njivo.	Svojci obdelujejo njivo	Svojci	Največ stikov in pomoč	Pomembni ljudje v življenju	Socialne mreže
B 34	Sin je še v službi in ne more tako pogosto.	Sin ima službo – manj časa za obiske	Svojci	Največ stikov in pomoč	Pomembni ljudje v življenju	Socialne mreže
B 35	Njegova hči je šla v Maribor, ampak tudi ona pride večkrat.	Pogosti obiski vnukinje, kljub oddaljenosti bivanja	Svojci	Največ stikov in pomoč	Pomembni ljudje v življenju	Socialne mreže
B 36	Imam tudi že dva pravnuka.	Dva pravnuka	Svojci	Največ stikov in pomoč	Pomembni ljudje v življenju	Socialne mreže

B 37	Po telefonu.	Telefon	Povezovanje z ljudmi	Komunikacijska sredstva		Socialne mreže
B 38	Največkrat zet in hči. Onadva sta glavna in njun sin.	Zet, hči, vnuk	Fizična pomoč	Pomoč		Socialne mreže
B 39	Če naju kdaj kdo pripelje od maše.	Prevoz od maše	Pomoč med sovaščani	Pomoč		Socialne mreže
B 40	Drugače pa ne.	Ne	Pomoč med sovaščani	Pomoč		Socialne mreže
B 41	Če kaj potrebujva nama pomagajo najini svojci.	Pomagajo svojci	Ne	Pomoč med sovaščani	Pomoč	Socialne mreže
B 42	Ni nekega povezovanja.	Ne	Med sovaščani	Povezovanje		Socialne mreže
B 43	Se mi zdi, da je bolj vsak zase. Vsak se znajde po svoje.	Vsak zase	Med sovaščani	Povezovanje		Socialne mreže
B 44	To bi bilo v redu, če bi se.	Da	Potrebe in želje			Dnevne aktivnosti
B 45	Imamo sicer srečanje starih iz vseh treh vasi, vsako leto ena vas naredi.	1-krat na leto, vsakič ena vas	Pogostost	Srečanje starih Šentviške Planote	Vrste organiziranih aktivnosti	Dnevne aktivnosti
B 46	Letos je bilo na Pečinah, smo imeli kar pri cerkvi.	Letos na Pečinah pri cerkvi	Pogostost	Srečanje starih Šentviške Planote	Vrste organiziranih aktivnosti	Dnevne aktivnosti
B 47	To organizira Karitas.	Karitas	Organizator	Srečanje starih Šentviške Planote	Vrste organiziranih aktivnosti	Dnevne aktivnosti
B 48	Takrat kaj pojemo, kaj popijemo, se pogovarjam o. Družimo se.	Hrana, pijača, pogovor, druženje	Aktivnosti	Srečanje starih Šentviške Planote	Vrste organiziranih aktivnosti	Dnevne aktivnosti
B 49	... živiva sama ...	Mož	Sobivanje z drugimi	Oblika bivanja		Stanovanje
B 50	... v tej hiši.	Hiša	Način bivanja	Oblika bivanja		Stanovanje
B 51	Ko sem jaz prišla sem, je bila tukaj črna kuhinja. So saje tekle,	Črna kuhinja	Včasih	Prilagoditev prostorov		Stanovanje

	da si moral dežnik imeti.					
B 52	Potem smo pa počasi.	Počasi obnavljali	Obnavljanje	Prilagoje nost prostorov		Stanovanje
B 53	Nazadnje smo obnavljali 2003 ko smo dali centralno, obnovili kuhinjo ...	Leto 2003 – zadnja obnova (centralna kurjava, obnova kuhinje)	Obnavljanje	Prilagoje nost prostorov		Stanovanje
B 54	Sobe imava na vrhu.	Sobe v zgornjem nadstropju	Sedaj	Prilagoje nost prostorov		Stanovanje
B 55	Ampak gor hodim samo jaz, on (mož) pa je tu spodaj, ker ne more po stopnicah.	V sobi spi ona, mož pa spodaj, ker ne more po stopnicah	Sedaj	Prilagoje nost prostorov		Stanovanje
B 56	Prej sem jaz ležala tukaj po bolezni.	Zaradi bolezni je ležala spodaj	Sedaj	Prilagoje nost prostorov		Stanovanje
B 57	Je notri kavč in postelja.	Spodaj imata kavč in posteljo	Sedaj	Prilagoje nost prostorov		Stanovanje
B 58	... otroci so pomagali.	Pomoč otrok	Obnavljanje	Prilagoje nost prostorov		Stanovanje
B 59	Jaz imam dopoldne dosti dela.	Veliko dela dopoldne	Aktivnosti vezane na kmetijstvo	Običajne dnevne aktivnosti	Aktivnosti	Dnevne aktivnosti
B 60	Vstanem ob pol sedmih.	Pol sedmih	Vstajanje	Aktivnos ti		Dnevne aktivnosti
B 61	Zakurim ...	Kurjenje	Vsakdanja opravila	Običajne dnevne aktivnosti	Aktivnosti	Dnevne aktivnosti
B 62	... potem nesem kokošim ...	Hranjenje kokoši	Aktivnosti vezane na kmetijstvo	Običajne dnevne aktivnosti	Aktivnosti	Dnevne aktivnosti
B 63	... nesem zajcem ...	Hranjenje zajcev	Aktivnosti vezane na kmetijstvo	Običajne dnevne aktivnosti	Aktivnosti	Dnevne aktivnosti
B 64	... potem pripravim zajtrk in potem, ko on (mož) pride ven, je že vse tukaj na mizi.	Priprava zajtrka – tudi za moža	Vsakdanja opravila	Običajne dnevne aktivnosti	Aktivnosti	Dnevne aktivnosti

B 65	Potem pa za kosilo ali pa kakšno drugo stvar.	Kuhanje kosila ali kaj drugega	Vsakdanja opravila	Običajne dnevne aktivnosti	Aktivnosti	Dnevne aktivnosti
B 66	... ven grem tudi.	Sprehod ven v naravo	Prosti čas	Običajne dnevne aktivnosti	Aktivnosti	Dnevne aktivnosti
B 67	Popoldne od enih do treh imam najbolj prosto.	Brez opravil med 13.00 in 15.00	Prosti čas	Običajne dnevne aktivnosti	Aktivnosti	Dnevne aktivnosti
B 68	Potem ob štirih pa spet kokošim in zajcem nesem jest ...	Popoldne še enkrat hranjenje kokoši in zajcev	Aktivnosti vezane na kmetijstvo	Običajne dnevne aktivnosti	Aktivnosti	Dnevne aktivnosti
B 69	... potem pa kaj za večerjo...	Priprava večerje	Vsakdanja opravila	Običajne dnevne aktivnosti	Aktivnosti	Dnevne aktivnosti
B 70	... in potem je pa televizija.	Televizija – zvečer	Prosti čas	Običajne dnevne aktivnosti	Aktivnosti	Dnevne aktivnosti
B 71	Pelje mož še vedno.	Avto – mož	Prevozno sredstvo	Mobilnost		Dnevne aktivnosti
B 72	Zet bi prišel iskati.	Zet	Pomoč	Mobilnost		Dnevne aktivnosti
B 73	Tudi če morava iti bolj daleč od Tolmina naju peljejo.	Dlje od Tolmina ju peljejo drugi	Pomoč	Mobilnost		Dnevne aktivnosti
B 74	Jaz (mož) sem šel ene dvakrat na Prapetno Brdo ...	Mož je še parkrat v sosednjo vas	/	Udeležba na organiziranih aktivnostih	Organizirane aktivnosti	Dnevne aktivnosti
B 75	... ampak so tam stopnice in je tako težko iti.	Stopnice, težko dostopna lokacija	Zadovoljstvo s programom	Program za stare – v sosednji vasi	Vrste organiziranih aktivnosti	Dnevne aktivnosti
B 76	Enkrat so bile meritve, je bila patronažna in je jemala kri.	Meritve, jemanje krvi	Aktivnosti	Program za stare – v sosednji vasi	Vrste organiziranih aktivnosti	Dnevne aktivnosti
B 77	Drugače imajo pa predavanja.	Predavanja	Aktivnosti	Program za stare – v sosednji vasi	Vrste organiziranih aktivnosti	Dnevne aktivnosti
B 78	Prideta dve. Pridejo iz CSD-ja.	CSD Tolmin	Organizator	Program za stare – v	Vrste organiziranih aktivnosti	Dnevne aktivnosti

				sose dni vasi		
B 79	Je zanimivo.	Zanimive aktivnosti	Zadovoljstvo s programom	Program za stare – v sose dni vasi	Vrste organiziranih aktivnosti	Dnevne aktivnosti
B 80	Drugače se pa ne udeležujeva.	Drugih aktivnosti se ne udeležujeta	/	Udeležba na organiziranih aktivnostih	Organizirane aktivnosti	Dnevne aktivnosti
B 81	V vasi se ne dogaja veliko.	V vasi se malo dogaja	Potrebe in želje			Dnevne aktivnosti
B 82	Če bi bila dvorana, bi lahko bilo več.	Primanjkuje dvorana – morda bi lahko bilo zaradi tega več organiziranih stvari	Potrebe in želje			Dnevne aktivnosti
B 83	V drugih vaseh je velikokrat kaj, tukaj pa ni.	V drugih vaseh je več dogajanja, kot na Pečinah	Potrebe in želje			Dnevne aktivnosti
B 84	Zaenkrat še ne potrebujeva veliko pomoči. Se sama »porihtava«.	Ne potrebujeta	Pomoč pri dnevnih aktivnostih			Dnevne aktivnosti
B 85	Se moram pohvaliti, da je, tako kot je. Lahko bi bilo slabše.	Dobro, lahko bi bilo slabše	Lastna ocena zdravja	Ocena zdravja		Zdravje
B 86	Sva imela oba zdravstvene težave, ampak je šlo dobro naprej.	Oba sta imela zdravstvene težave, vendar se je vse rešilo	Lastna ocena zdravja	Ocena zdravja		Zdravje
B 87	Zaenkrat še pelje mož.	Pelje mož	Lasten prevoz	Mobilnost	Dostop do zdravstvenih storitev – mobilnost	Zdravje
B 88	Drugače jaz nisem bila pri zdravniku ... ne vem, kaj je že bilo. So me le prisilili, da sem šla.	Ne hodi k zdravniku – jo morajo prisiliti da gre	Ocena zdravja s strani zdravnika	Ocena zdravja		Zdravje

B 89	Je dostopno, ker je v redu cesta in imava tudi lasten prevoz.	Dobra cesta, lasten avto	Lasten prevoz	Mobilnost	Dostopnost do zdravstvenih storitev	Zdravje
B 90	Če ne bi morala pa poklicati. Pridejo tudi na dom.	Če pokličeš pridejo tudi na dom	Možnosti tudi za tiste, ki nimajo lastnega prevoza	Možnost tudi za tiste, ki nimajo lastnega prevoza	Dostopnost do zdravstvenih storitev	Zdravje
B 91	Pride trgovina dvakrat na teden.	Potujoča trgovina dvakrat tedensko	Potujoča trgovina	Nabava in priprava živil	Prehrana	Zdravje
B 92	V vasi prideta še dve trgovini potujoči, ampak ne do naše hiše.	Ena potujoča trgovina pride do njiju, še dve dodatni pa samo v center vasi	Potujoča trgovina	Nabava in priprava živil	Prehrana	Zdravje
B 93	Mleko je recimo ista cena. Ta, ki hodi tukaj, je najbolj poceni. Nimajo višjih cen, kakor v trgovini.	Cene v potujoči trgovini so dostopne	Potujoča trgovina	Nabava in priprava živil	Prehrana	Zdravje
B 94	Imava pokojnino.	Pokojnina	Prihodki			Dohodek
B 95	Dokler sva oba gre.	Dokler bosta oba, bo šlo	Tveganje za izgubo dela dohodka			Dohodek
B 96	So le nizke pokojnine.	Nizke pokojnine	Prihodki			Dohodek
B 97	Težko, ker so položnice.	Težko preživetje zaradi položnic	Rešitve v primeru izgube dela dohodka	Alternativne za preživetje		Dohodek
B 98	Nekaj že doma pridelamo, da ni treba vsega kupiti, drugače če moraš pa prav vse kupiti pa ne vem, kako bi živeli.	Doma pridelana hrana	Rešitve v primeru izgube dela dohodka	Alternativne za preživetje		Dohodek
B 99	Hčere bi pomagale.	Pomoč hčera	Rešitve v primeru izgube dela dohodka	Alternativne za preživetje		Dohodek

B 100	Najbolj me je strah, da bi zbolela.	Bolezen	/	Zdravstvena tveganja	Vrste tveganj	Tveganja
B 101	Se zelo pazim ko grem po stopnicah ...	Pazljiva hoja po stopnicah	Izogibanje tveganju	Zdravstvena tveganja	Vrste tveganj	Tveganja
B 102	... kadar grem v banjo vsakič rečem »Hvala Bogu«, da se mi ne spodrsne. Dam brisače okrog, da se mi ne drsi. Poleg imam tudi stol.	V kopalnici – brisače okrog banje, stol ob banji	Izogibanje tveganju	Zdravstvena tveganja	Vrste tveganj	Tveganja
B 103	Jaz mislim, da je v redu.	Dobro	Mnenje	Dom za stare	Vrste tveganj	Tveganja
B 104	Če imaš dovolj denarja.	Draga oskrba	Mnenje	Dom za stare	Vrste tveganj	Tveganja
B 105	Mi ga ne bomo imeli dovolj. Oba skupaj nimava dovolj za enega.	Nimata dovolj denarja za drago oskrbo	Mnenje	Dom za stare	Vrste tveganj	Tveganja
B 106	Verjetno bi bilo bolje pomoč na domu.	Pomoč na domu	Neinstitucionalna	Formalna pomoč	Preprečevanje tveganj	Tveganja
B 107	Ne stane toliko kakor dom.	Pomoč na domu je cenejša kot dom za stare	Neinstitucionalna	Formalna pomoč	Preprečevanje tveganj	Tveganja
B 108	Edino če bi drugi plačevali za nama, če bi šla v dom.	Samo če bi drugi plačevali zanj	Institucionalna	Formalna pomoč	Preprečevanje tveganj	Tveganja
B 109	Socialna. Iz CSD-ja je pomoč na domu.	Pomoč na domu	Znane oblike pomoči		Preprečevanje tveganj	Tveganja
B 110	Iz Karitasa hodijo na obisk h starejšim, ampak tu k nam še ni treba.	Obiskovanje starih ljudi	Karitas	Znane oblike pomoči	Preprečevanje tveganj	Tveganja
B111	Iz Karitasa dajo tudi pakete s hrano, če	Paketi s hrano	Karitas	Znane oblike pomoči	Preprečevanje tveganj	Tveganja

	kdo potrebuje.					
B 112	Če bi bilo še kaj, bi bilo dobro.	Dobro bi bilo, da bi bilo še kaj	Znane oblike pomoči		Preprečevanje tveganj	Tveganja
B 113	Sem slišala, da so nekje zdaj odprli center, da pripeljejo tja take z demenco in imajo tudi postelje. To je verjetno samo čez dan. Je prav na novo ustanovljeno.	Dnevni center za ljudi z demenco	Znane oblike pomoči		Preprečevanje tveganj	Tveganja

9.3 Priloga 3: Oso kodiranje – intervjuji s starimi ljudmi v vaški skupnosti Pečine

ZNAČILNOSTI CILJNE SKUPINE

Spol

- Ženska (A 0) (B 0) (C 0) (E 0)
- Moški (D 0) (F 0)

Rojstni podatki

- Letnica rojstva
 - o 1935 (B 1)
 - o 1936 (F 1)
 - o 1939 (E 1)
 - o 1949 (A 1)
 - o 1943 (C 1) (D 1)

Formalno izobraževanje

- Splošno izobraževanje
 - o Osnovna šola (A 2) (B 3) (C 3) (D 2)
 - o Pečine (B 2) (C 4) (D 3) (E 2) (F 2)
 - o Sedem razredov (B 4) (E 4)
 - o Pouk v Italijanščini, nato v slovenščini (B 5)
 - o Italijanska šola (F 4)
 - o Odličen učenec (D 5)
 - o V eni stari hiši (E 3)
 - o Učil en učitelj, na koncu učiteljica (E 5)
 - o Vpis 1942 – star 6 let (F 3)
 - o V šolo hodil dva meseca, ker je bil učitelj vpoklican v vojsko (F 5)
 - o 1946 ponovno vzpostavljena šola, vpeljana spričevala (F 6)
 - o Brati in pisati učila mama (F 7)

Neformalno izobraževanje in delo

- Delo
 - o Delo na kmetiji (A 3)
 - o Služenje na večjih kmetijah v vasi (B 6)
 - o Žetje pšenice, pletje pleva (B 7)
 - o Po končanem šolanju delo doma na posestvu (E 8)
- Dodatno izobraževanje
 - o Ne (A 4) (C 5)
 - o Dober učenec, vendar kot edini moški potomec, določen za prevzem kmetije (D 4)
 - o Ni bilo navade, da bi šli naprej v šolo (E 6)
 - o Ni bilo priprave na nadaljnje šolanje, niti možnosti (E 7)

Formalna zaposlitev

- Zaposlitev
 - o Delo v tovarnah (A 5)

Upokojitev

- Leto
 - o 2004 (A 6)

Stališče do starosti

- Včasih
 - o Pogled na starost včasih drugačen (A 8)
 - o Za stare ljudi skrbeli doma (B 12)
 - o Brezdomci
 - Brezdomci so ležali v hlevih v listju in tam umrli (E 17)
 - Stari so ležali v hlevih na listju (F 10)
 - Za brezdomce ni nihče poskrbel (E 18)
 - Stari so prosili od hiše do hiše (F 9)
 - o Za stare ljudi ni bilo dobro poskrbljeno (E 14)
 - o Ni bilo pokojnin – odvisnost od drugih (E 15)
 - o Ponekod dobro poskrbljeno za stare ljudi, ponekod ne (E 16)
 - o Po vojni so dobili stari ljudje socialno pomoč (F 8)
 - o Gospodar je pred smrtjo lahko določil, kako naj se skrbi za ljudi, ki so do takrat živeli v hiši (F 11)

- Npr.: »Marička ima do smrti kamr'co na vrhu stopnic. Vsak dan mora dobiti pol litra mleka za priboljšek. Po svojih močeh mora delati in toploto mora imeti pri peči.« (F 12)
 - Prebrano na zapuščinski razpravi in potrebno upoštevati (F 13)
 - Sedaj
 - Pozitivno
 - Pogled na starost pozitiven (A 7)
 - Gledanje na stare ljudi s spoštovanjem (B 8)
 - Bolje poskrbljeno za stare ljudi (domovi za stare) (B 11)
 - Država bolj poskrbi za stare kot včasih (E 10)
 - Vsega je na pretek (F 17)
 - Za stare je lažje, ker imajo pokojnine (F 18)
 - Pokojnina je v vsaki hiši (F 19)
 - Negativno
 - Pogled na stare se ni veliko spremenil (F 14)
 - Mladi ne razumejo izkušenj starejših (F 15)
 - Stari znajo ceniti mir, kruh in svobodo (F 16)
 - Brezdomci
 - Tudi brezdomci imajo oskrbo (E 19)
 - Primerjava med mladimi in starimi
 - Različno razmišljanje mladih in starih (A 9)
 - Manj sodelovanja med generacijami (A 10)
 - Manj sodelovanja med generacijami – različne službene obveznosti druge generacije (A 11)
- Zaznavanje povezovanja generacij v skupnosti
- Povezovanje med generacijami
 - Idealiziran pogled na povezovanje med generacijami – vprašljiva realizacija (A 12)
 - Danes
 - Ni povezovanja (C 15)
 - Manj medgeneracijske pomoči – manj ljudi, službe (C 17)
 - Včasih
 - Pomagali so si ne glede na starost (C 16)
 - Otroci kot številka – ko je prišel kdo na obisk, niso smeli biti zraven (D 10)
- Število in razširjenost starih ljudi
- Populacija
 - Včasih
 - Več ljudi v vasi (A 13)
 - Zgodnje umiranje (A 14)
 - Več ljudi v vasi, posledično več starih ljudi (B 13)
 - Danes
 - Manj ljudi v vasi (B 14)
 - Danes več starih ljudi – daljša življenjska doba (C 25)
- Zaznavanje starosti
- Vidno zaznavanje starosti
 - Včasih
 - Ženske so bile po 50. letu videti že zelo stare (A 15)
 - Gospod umrl pri 57-ih – smatrali so ga za zelo starega (B 15)
 - Če se ženska ni poročila do 20. leta starosti, so rekli, da je že stara (E 9)
 - Občutenje starosti
 - Miselno ne, fizično da (A 16)
 - Če je zdrava, ne misli, da je stara (C 13)
 - Ne razmišlja veliko, zamoti se z delom (C 14)
 - Težko sprejemanje odhoda otrok od doma – spoznanje, da bo sama v starosti (E 20)
 - Ne počuti se stara (E 21)
 - V redu je, ker se še vedno giblje (E 22)
 - Ni se zavedel hitrega minevanja let (F 21)
 - Zaradi življenjskih preizkušenj ni bilo časa razmišljati o starosti (F 22)
 - Razmišljanje o starosti zaradi zdravstvenih težav v zadnjem času (F 23)
 - Temna senca, ki vpliva nanj – breme zavedanja da je star že osemdeset (F 24)
 - Ko ne moreš več delati, občutiš, da si star (F 25)

SOCIALNE MREŽE

Vključevanje v vaško skupnosti

- Srečevanje s sovaščani
 - o Sveta maša (A 17) (B 17)
 - o Petje v cerkvenem zboru (A 17 a)
 - o Obiskovanje sosedov, skrb za to, če sta dobro (A 20)
 - o Pogovor o vsakdanjih stvareh (A 21)
 - o Srečevanje in klepet ob obisku cerkve (B 18)
 - o Primanjkovanje časa, hitenje (B 19)
 - o Obiski v drugih hišah, drugi se ustavijo in spregovorijo (C 24)
 - o Srečevanje pri cerkvi, ovira je zdravje (C 35)
 - o Ne dogaja se veliko (E 42)
 - o Glavna srečanja pri maši – srečaš največ ljudi (E 45)
 - o Dogodki v vasi ali v sosednjih vaseh (E 44)
 - o Srečanje starih ljudi (E 43)
 - o Od vedno dobro vključen (F 26)
- Odnosi s sovaščani
 - o Prijatelji s sosedi (B 9)
 - o Z eno sosedo se nista razumeli (B 10)
 - o Druženje z vsemi brez težav (C 22)
 - o V vasi je več osamljenih žensk, s katerimi skupaj kam grejo (E 25)
 - o Zadovoljna je s svojo družbo (E 26)
- Načini in pogostost druženja
 - o Danes
 - Malo druženja v vasi (A18)
 - Ne, ker nič ni (B 16)
 - Ljudje ne stopijo skupaj kot včasih (D 15)
 - Mladi okupirani in odvisni od tehnologije (D 18)
 - o Včasih
 - V mladosti več druženja (A 19)
 - Če je bila veselica, so šli vsi (D 16)
 - Srečevanje dvakrat letno, spoštovanje nedelje, vera (D 19)
 - Malo denarja (D 20)
 - o Bolj kot v vasi aktiven drugje – literarno in zgodovinsko področje (F 27)
 - o Pred možovo smrtjo ni iskala druge družbe, razen njegove (E 23)
 - o Po moževi smrti je začela hoditi na razne dogodke (E 24)
- Dejavniki, ki vplivajo na manj druženja
 - o Prostor za srečevanje
 - Primanjkuje dvorana za druženje (A 22)
 - o Druženje v vasi
 - Pomanjkanje časa za druženje (A 39)
 - Prireditve na Planoti so, vendar je težava v prevozu (B 21)
 - Ljudje odhajajo iz vasi na druge zabave – zaradi razvitosti cestnih povezav in avtov je vse blizu (D 17)
 - Ni dovolj srečanj v vasi (E 46)
 - o Zdravje, oddaljenost, drugo (C 23)
- Pripravljanje dogodkov
 - o V mladosti
 - Da (A 23)
 - o Zdaj
 - Ne (A 24)

Vrednote

- Trenutno najbolj pomembno
 - o Zdravje (C 26) (D 23) (E 29)
 - o Kuhinja, zdravje (B 23)
 - o Delo
 - Zdravje za delo na kmetiji (A 25)
 - Dom, delo, občutek, da še zmorem (A 26)
 - Ne more biti brez dela (B 28)
 - o Finančna sigurnost
 - Dovolj sredstev za skromno življenje (C 27)

- Finance za brezskrbno življenje (E 30)
- Notranje vrednote
 - Da dobro delaš (F 30)
 - Dobra dela so ti kasneje v uteho (F 31)
 - Ne sme se delati krivic (F 32)
 - Ustrezi, če lahko, če ne, pusti pri miru (F 33)
 - Očetov nasvet: »Kar ti ne želiš, da bi kdo tebi delal, tudi ti ne delaj drugemu, pa boš lepo živel.« (F 34)

Pomembni ljudje v življenju

- Največ stikov in pomoč
 - Svojci
 - Sestra (A27)
 - Svojci (B 29) (D 24)
 - Hčerke in zeti (B 31) (E 31)
 - Starejša hči pride najbolj pogosto – je v pokoju (B 32)
 - Svojci obdelujejo njivo (B 33)
 - Sin ima službo – manj časa za obiske (B 34)
 - Pogosti obiski vnukinje, kljub oddaljenosti bivanja (B 35)
 - Dva pravnuka (B 36)
 - Sin z družino, sinova žena (C 28) (C 32)
 - Sestrina družina – podobne starosti (C 29)
 - Druženje s sestrino družino ob nedeljah (C 36)
 - Sinova družina ima ob nedeljah druge obveznosti (C 37)
 - V preteklosti – mama in oče in drugi dobri ljudje (F 35)
 - Otroci (F 37)
 - Ostali
 - Sosea – obisk do dvakrat na dan (B 30)
 - Socialna oskrbovalka pride vsak dan – službeno (C 11)
 - Stalna povezanost z ljudmi svojih let (C 38)
 - Župnik (D 25)
 - Ženske iz vasi, s katerimi skupaj kam grejo (E 32)
 - Sosed – vedno pripravljeni pomagati (E 33)
 - Ljudje, s katerimi sodeluje pri literarnih dejavnostih (F 36)

Pomoč

- Fizična pomoč
 - Sestra in njen mož (A 28)
 - Možev brat, njegova žena, družina iz vasi (A 29)
 - Zet, hči, vnuk (B 38)
 - Hči (D 28) (F 39)
 - Kdor je trenutno na voljo (F 40)
- Pomoč med sovaščani
 - Okoliški sosedi, ki imajo kmetije (A 30)
 - Sosedje (A 31)
 - Vedno se lahko zanese na sosede (E 27)
 - Prevoz od maše (B 39)
 - Ne (B 40)
 - Pomagajo svojci (B 41)
 - Takojšnja pomoč med krajani je v strnjeni vasi (D 21)
 - Glede pomoči nista tako povezana z vasjo – odmaknjenost od strnjenega naselja (D 22)
 - Složnost med krajani v primeru naravnih nesreč (D 31)
 - Ko ju je prizadela naravna nesreča, so vsi pomagali (D 32)
 - Včasih
 - Preden so bili telefoni, so šli po pomoč h komurkoli in sigurno so prišli pomagat (C 18)
 - Niso zahtevali plačila za pomoč (C 19)
 - Pomoč kot sosed sosedu, vaščan vaščanu – ni bila pomembna količina pomoči (C 20)
 - Pomoč med bližnjimi sosedi, obiskovanje (D 29)
 - Danes
 - Težko prilagajanje spremembam (C 21)

- Bližnje hiše so prazne (D 30)
- Pomoč drugim
 - Dostikrat pomaga tudi sama drugim (C 33)
 - Če bi bilo potrebno, bi pomagala (E 41)
- Medgeneracijska pomoč
 - Pomaga ne glede na to ali je človek starejši ali mlajši (C 34)
 - Ne skrbi je, da bi ji kdo odrekel pomoč (E 28)
 - Med sorodniki
 - Pomoč svojim otrokom (D 79)
 - Ko je bila bolna in ni mogla voziti avta, se je obrnila na najbližjo hčer (E 40)
 - Pomoč sorodnikov (F 28)
 - Pomoč hčere – prinos kosila, pomoč v hlevu (F 29)

Medgeneracijski odnosi

- Pomanjkanje druženja
 - Ni druženja med generacijami (A 33)
 - Premalo druženja (F 42)
- Danes
 - S srednjimi generacijami in mlajšimi ni toliko povezanosti (C 7)
 - Vsak zase (C 7a)
 - Skrb za prihodnost
 - Vedno le manj bo te generacije – kako bo naprej s povezovanjem? (C 10)
 - Od mlajših ljudi redno vsako leto parkrat prihaja sosed (C 12)
 - Tehnologija odtuja ljudi (F 41)
 - Vlada materializem (F 43)
 - Premalo hvaležnosti (F 44)
- Včasih
 - V preteklosti so bili drugače vajeni (C 8)
 - Nekateri otroci so se raje družili s starejšimi – zanimiva pripovedovanja (C 9)
- Med sorodniki
 - Družinska praznovanja
 - Mladi in stari (A 32)
 - Gre sama na obisk (E 34)
 - V Ljubljano ne več – skrb za kokoši, čebele (E 35)
 - Pridejo drugi na obisk (E 36)
 - Zadovoljna z odnosi v družini (E 37)
 - Nekateri nimajo sreče – ona jo ima (E 38)
 - Vsi jo obiščejo in spoštujejo – to se ji zdi lepo (E 39)
 - Bolečina, ker nihče od otrok ni ostal doma (F 38)

Želje in potrebe

- Druženje v vasi
 - Ne pogreša nič (A 34)
 - Sosed pogreša druženje (A 35)
 - Pozitivne strani manj druženja
 - Mir (A 36)
 - Bi se udeleževali, če bi bilo organizirano (B 20)
 - Udeleževali bi se, če bi bilo organizirano v vasi (B 22)
 - Če bi bilo v kraju, bi šla (E 50)
- Potreba po druženju v prihodnosti
 - Morda, ko ne bo več toliko dela (A 40)

Druge prioritete v življenju

- Obdelovanje kmetije
 - Zadoščenje (A 37)
 - Zadovoljstvo (A 38)

Komunikacijska povezovalna sredstva

- Povezovanje z ljudmi
 - Obiskovanje, telefon (A 41)
 - Hči pride na obisk ali pokliče (D 27)
 - Telefon (B 37)
 - Pogovori o zdravju, pregledih, vsakdanje stvari (C 31)
- Nadomestilo za druga sredstva povezovanja

- Telefon (A 42)
- Povezovanje
 - Med sovaščani
 - Ne (B 42)
 - Vsak zase (B 43) (D 14)
 - Z nekaterimi stalno povezani – telefon, srečevanje (C 6)
 - Na veselici pristopiš h komu, ki ga poznaš (D 26)
 - Včasih
 - Bolj preprosto (D 6)
 - Več povezanosti (D 8) (D 11)
 - So prepevali in se veselili drugače kot danes (D 9)
 - Ni bilo služb, ukvarjanje z lesom, redki so delali v tovarnah (D 12)
 - Redka srečanja, a so se znali poveseliti (D 13)

STANOVANJE

Oblika bivanja

- Način bivanja
 - Hiša (A 43) (B 50) (C 40) (D 33) (E 51) (F 46)
- Sobivanje z drugimi
 - Mož (A 44) (B 49)
 - Žena (D 34)
 - Sin in hčerka (C 39)
 - Biva sam/a (E 52) (F 45)

Prilagojenost prostorov

- Včasih
 - Črna kuhinja (B 51)
- Obnavljanje
 - Počasi obnavljali (B 52)
 - 2003 – zadnja obnova (centralna kurjava, obnova kuhinje) (B 53)
 - Pomoč otrok (B 58)
 - Kuhinja obnovljena pred par leti (E 56)
- Sedaj
 - Ni potrebe (A 45)
 - Sobe v zgornjem nadstropju (B 54)
 - V sobi spi ona, mož pa spodaj, ker ne more po stopnicah (B 55)
 - Zaradi bolezni je ležala spodaj (B 56)
 - Spodaj imata kavč in posteljo (B 57)
 - Dovolj prostora za vse (C 41) (D 36)
 - Ni stopnic (C 43)
 - Vsi glavni prostori so v istem nadstropju (C 44)
 - Skrinja in pralni stroj sta v spodnjem nadstropju (C 45)
 - V hiši je še eno dodatno stanovanje (D 35)
 - Čez dan se zadržujeta v spodnjih prostorih (D 37)
 - Spanje v zgornjih prostorih (D 38)
 - Stranišče v zgornjem nadstropju ob spalnici (D 39)
 - Ni prilagojeno (E 53) (E 61)
 - Veliki prostori (E 54)
 - Kuhinja in izba (E 55)
 - Moževa bolezen
 - Ležal zgoraj v sobi (E 57)
 - Stranišče v zgornjem nadstropju (E 58)
 - Hrano nosila v zgornje nadstropje (E 59)
 - Hodulja za pot do stranišča (E 60)
 - Tipična gradnja hiš
 - Spodaj bivalni prostori (E 62)
 - Zgoraj sobe (E 63)
 - Pripravljena posteljnina v jedilnici (F 47)
 - Lahko bi spal v izbi, vendar je potrebno posebej kuriti (F 48)
 - Spi v jedilnici na peči, ker je toplo (F 49)
 - Ogrevanje se s toploto iz štedilnika (F 50)
 - Televizija v jedilnici (F 51)

- Ne more po stopnicah – ureditev spanja v jedilnici (F 52)
- Potrebe
 - Prihodnost
 - Skrb, kako bosta lahko naprej živela v tej hiši (A 46)
 - Ne načrtujeta prilagoditev (A 47)
 - V primeru nefunkcionalnosti prostorov – odhod od doma (A 48)
 - Če bi bilo potrebno, bi lahko kaj preuredili (C 42)
 - Če bi bilo potrebno, bi lahko vse spravili v isto nadstropje (C 46)
 - Ko ne bo mogla po stopnicah – preurejanje (E 64)
 - Za enkrat ni posebnih potreb (D 40)
 - Najbolj pomembno je, da je toplo (D 41)
 - Zaenkrat gre lahko po stopnicah (E 65)

DNEVNE AKTIVNOSTI

Aktivnosti

- Vstajanje
 - Pol sedmih (B 60)
 - Ob šestih ali prej (C 47)
- Običajne dnevne aktivnosti
 - Aktivnosti vezane na kmetijstvo
 - Če ni moža, gre v hlev – zjutraj, opoldne ali zvečer (A 49)
 - Grabljenje sena – poleti (A 54)
 - Hlev – zajci, kokoši (B 25) (B 62) (B 63)
 - Veliko dela dopoldne (B 59)
 - Popoldne še enkrat hranjenje kokoši in zajcev (B 68)
 - 2–3 ure v dopoldanskem času – delo zunaj (C 51)
 - Po kosilu – delo zunaj (C 54)
 - Kadar je dolg dan po večerji zopet delo v vrtu ali grabljenje, ker se drugače časovno ne izide (C 56)
 - Hlev (D 44)
 - Kokoši – žena (D 45)
 - Ob lepem vremenu sta cel dan zunaj (D 46)
 - Vedno veliko dela (12 glav govedi, par kokoši, maček in pes) (D 48)
 - Prihodnost
 - Opuščanje kmetije – nezmožnost za opravljanje dela na kmetiji (A 57)
 - Vsakdanja opravila
 - Priprava zajtrka – tudi za moža (B 64)
 - Do osmih traja zajtrk (C 48)
 - Zjutraj veliko časa vzame skrb za jemanje zdravil (C 49)
 - Zjutraj kava (D 42)
 - Zajtrk (D 43)
 - Kuhanje kosila – oba skupaj (D 47)
 - Kuhanje – vsak dan (A 50) (B 65) (C 52) (E 67)
 - Kurjenje – pozimi (A 51) (B 61) (E 66) (F 59)
 - Čiščenje (A 52)
 - Pranje perila (C 50)
 - Delo v njivi – poleti (A 53)
 - Delo na vrtu (A 55)
 - Delo z rožami (A 56)
 - Plesti ne more več, rada pa gre ven in dela po hiši (B 24)
 - Luščenje fižola (B 27) (F 54)
 - Priprava večerje (B 69) (C 55)
 - Prosti čas
 - Sprehod
 - Sprehod ven v naravo (B 66)
 - En dan v tednu za sprehod ali obisk – sprostitev, po moževi smrti (C 57)
 - Brez opravil med 13.00 in 15.00 (B 67)
 - Televizija
 - Televizija – zvečer (B 70) (E 71)
 - Gledanje televizije (F 60)
 - Malo časa za popoldanski počitek (C 53)

- Ni dobro, da bi se zaprla med štiri stene (C 58)
- Če je vsak zaposlen z svojim delom, potem ni družbe (C 59)
- V naprej določen dan za sprostitev – svetla točka, ki se je veseli (C 60)
- Svetla točka – čas zase (C 61)
- Branje (E 68)
 - Letos prebrala 10 knjig (E 69)
 - Vsak dan pride časopis (E 70)
- Pregledovanje zapisov – svojih in drugih (F 53)
- Skrb zase zaradi nedavne operacije (F 57)
- Obiskovanje
 - Pride kdo na obisk (F 61)
 - Sam kam gre – podaljšanje voznškega izpita (F 62)
- Zapolnitev prostega časa
 - Potreba po nečem, s čimer se zamoti (B 26)
 - Ni ji dolgčas (E 72)
 - Se sama zamoti (E 73)
 - Čas hitro mineva (F 55)
 - Malo tu, malo tam (F 56)

Pomoč pri dnevnih aktivnostih

- Ne potrebujeta (B 84)
- Ne potrebujeta, ker jima zdravje služi (D 63)
- Nima posebnih težav (E 85)
- Pomoč znotraj družine
 - Hči, sin (C 72)
 - Če bi potrebovala, bi pomagali svojci (E 87)
 - Hči pripravi drva (F 58)
- Vrste dnevnih aktivnosti
 - Ko je bila bolna, ni mogla podkuriti v štedilniku (C 71)
 - Zdrava naredi vse sama, razen drva pripelje sin (C 73)
 - Pozimi mrz – potrebno je kuriti (E 86)
- Organiziranost medgeneracijske pomoči znotraj vasi
 - Ne – starejša generacija ne zmorejo več, mladi imajo svoje obveznosti (A 58)

Mobilnost

- Prevozno sredstvo
 - Avto – lasten prevoz (A 59) (D 49) (E 74) (F 63)
 - Avto – mož (B 71)
 - Peš, če je kje blizu (C 63)
- Pomoč
 - Zet (B 72)
 - Dlje od Tolmina ju peljejo drugi (B 73)
 - Sin (C 62)
 - Sinova žena (C 64)
 - Včasih je šla sama do Nove Gorice, zdaj ne več (E 75)
 - Del poti opravi sama z avtom (E 76)
 - Vlaku (E 77) (E 79)
 - Pomoč hčere (E 78)
- Samostojnost
 - Gre do Nove Gorice (F 64)
 - Ne moti ga nočna vožnja ali slabo vreme (F 65)

Organizirane aktivnosti

- Udeležba na organiziranih aktivnostih
 - Ne (A 60) (D 50)
 - Mož je šel parkrat v sosednjo vas (B 74)
 - Drugih aktivnosti se ne udeležujeta (B 80)
 - Ne – zamoti se z veliko dela (C 65)
 - Veliko ponudbe, vendar se ne udeležita (D 52)
 - Želela je na srečanje starejših Šentviške Planote, ker je bilo na Pečinah (C 66)
- Obstoj organiziranih aktivnosti v bližini
 - Da – v sosednji vasi delavnice, meritve (A 61) (A 63)
- Obveščanje o organiziranih aktivnostih

- Da – po pošti (A 62)
- Vrste organiziranih aktivnosti
 - Srečanje starih Šentviške Planote (E 82)
 - Pogostost
 - 1-krat na leto, vsakič ena vas (B 45)
 - Letos na Pečinah pri cerkvi (B 46)
 - Organizator
 - Karitas (B 47)
 - Aktivnosti
 - Hrana, pijača, pogovor, druženje (B 48)
 - Program za stare – v sosednji vasi
 - Zadovoljstvo s programom
 - Stopnice, težko dostopna lokacija (B 75)
 - Zanimive aktivnosti (B 79)
 - Aktivnosti
 - Delavnice, meritve (E 81)
 - Meritve, jemanje krvi (B 76) (D 57)
 - Predavanja (B 77) (E 11)
 - Organizator
 - CSD Tolmin (B 78)
 - Verske aktivnosti
 - Organizator
 - Župnija (D 54)
 - Aktivnosti
 - Planinski izlet ali romanje (D 55) (E 83)
 - Pogostost
 - 1-krat do 2-krat letno (D 53)
 - Združenje kmetov
 - Konec leta zakuska (D 56)
 - Telovadba (D 58)
 - Se ne udeležujeta (D 59)
 - Članstvo v planinski zvezi (E 47)
 - Pohod vsak mesec (E 48) (E 80)
 - Silvestrska večerja (E 49)
 - Članstvo v zvezi borcev (D 51) (F 66)
 - Izleti (F 68)
 - Literarne aktivnosti (F 67)
 - Dogodki, ki jih organizira knjižnica v Tolminu (F 69)
 - Dogodki, ki jih organizira muzej v Tolminu ali Kobaridu (F 70)
- Včasih
 - Ni bilo organiziranih aktivnosti (E 12)
 - Doma delali ročna dela (E 13)

Potrebe in želje

- V vasi se malo dogaja (B 81)
- Primanjkuje dvorana – morda bi lahko bilo zaradi tega več organiziranih stvari (B 82)
- V drugih vaseh je več dogajanja kot na Pečinah (B 83)
- Za tiste, ki so osamljeni, je bolj pomembno, da se kaj dogaja (C 68)
- Šla bi na veselico (D 61)
- Program mora biti res zanimiv (D 62)
- Oživitev kurirske postaje, karavle (F 72)
 - Želja po ohranjanju tradicije in spomina (F 73)
- Ne (A 64)
- Da (B 44)
- Ne – veliko dela, dovolj stikov z ljudmi (C 67)
- Dovolj je udeležba na prireditvah parkrat letno (C 69)
- Nič več, kot to, kar je že organizirano (C 70)
- Tudi, če bi bilo v kraju, ne bi šla (D 60)
- Zanje je dovolj (E 84)
- Veliko se dogaja – ne more se udeležiti vsega, kar ga zanima (F 71)

ZDRAVJE

Ocena zdravja

- Lastna ocena zdravja
 - o Zdrava, razen bolečin v nogi (A 67)
 - o Dobro počutje (A 66)
 - o Dobro, lahko bi bilo slabše (B 85)
 - o Oba sta imela zdravstvene težave, vendar se je vse rešilo (B 86)
 - o Zaenkrat zdrava (E 88)
- Ocena zdravja s strani zdravnika
 - o Ne hodi k zdravniku (A 66)
 - o Ne hodi k zdravniku – jo morajo prisiliti da gre (B 88)
 - o Dolgo ni bila pri zdravniku (E 94)

Vpliv zdravstvenega stanja na vsakodnevne aktivnosti

- Ukrepi v primeru poslabšanja zdravstvenega stanja
 - o Počitek, kadar je res hudo (A 68)
 - o Zdravila in nadaljnje delo (A 69)
 - o Zaradi zdravja je prisiljena opuščati nenujna opravila (C 74)
 - o Vsakodnevno jemanje zdravil (C 75)
 - o Jemanje tablet in injekcij (F 77)
 - o Veliko pregledov (C 76)
 - o Redne kontrole in pregledi po navodilih zdravnika (F 75)
 - o Skrb v zvezi z zdravjem (F 74)

Skrb za zdravje

- Da (C 81)
- Svež zrak, zdrava prehrana zaradi težav z želodcem (C 82)
- Poskrbi, da ne pretirava z nobeno stvarjo (C 83)
- Preventiva – če zbolíš je prepozno (D 64)
- Veliko vitaminov, jabolka, limone – vsak dan (D 65)
- Hoja – vsak dan, če je lepo vreme (E 89)
- Merjenje pritiska (E 90)
- Skrb za zdravo prehrano – visok holesterol (E 91)
- Manj maščobe, več zelenjave, ribe (E 92)
- Mora se paziti (F 76)
- Včasih
 - o Obisk zdravnika samo v zares nujnih primerih (D 7)

Dostopnost do zdravstvenih storitev

- Mobilnost
 - o Lasten prevoz
 - Dobro dostopne (A 70)
 - Pelje mož (B 87)
 - Dobra cesta, lasten avto (B 89)
 - o Možnosti tudi za tiste, ki nimajo lastnega prevoza
 - Rešilec, sosedje (A 71)
 - Če pokličeš, pridejo tudi na dom (B 90)
 - Pomoč sosedov pri prevozu k zdravniku, v bolnico (C 79)
 - o Nudenje prevoza drugim
 - Zaenkrat ne (A 72)
 - o Pripravljenost za nudenje prevoza drugim
 - Da (A 73)
 - o Potrebe
 - Dobro bi bilo, da bi bile zdravstvene storitve bližje, ampak je tudi tako dobro (C 80)
- Zdravstveni sistem
 - o Pozitivno
 - V redu (D 66) (F 78)
 - Redko potrebujeta, kadar potrebujeta, se naročita (D 67)
 - Vedno prišla hitro na vrsto (E 93)
 - Dvakrat so mu rešili življenje (F 79)
 - Zaupanje in hvaležnost (F 80)
 - Nudijo vse usluge (F 81)

- Po gospo v vasi je prišel helikopter, kar ga pomirja, ga ni strah (F 82)
- Helikopter – čakanje na preglede – dolge čakalne dobe, čuden sistem (C 77)
- Negativno
 - Dolge čakalne dobe (C 78)
 - Drugi pravijo, da so dolge čakalne dobe (E 95)
 - Ni pomembno, koliko je človek star, se aktivirajo (F 83)

Prehrana

- Nabava in priprava živil
 - Sama (A 74) (E 96)
 - Potujoča trgovina
 - Dvakrat tedensko (B 91)
 - Ena potujoča trgovina pride do njiju, še dve dodatni pa samo v center vasi (B 92)
 - Cene v potujoči trgovini so dostopne (B 93)
 - Malo nabavi (C 84)
 - Drago (E 98)
 - Samo, kar je nujno (E 99)
 - Dražja, kot nakupi v Tolminu (F 93)
 - Sin ali sinova žena pripeljeta iz Tolmina (C 85)
 - Socialna oskrbovalka (C 86)
 - Ne kuha sam (F 84)
 - Pol življenja živel od mleka (F 85)
 - Zjutraj je kruh in mleko (F 86)
 - Hči dobro kuha – priprava in dostava kosila (F 87)
 - Večerja – ostanki od kosila (F 88)
 - Večerja – piškoti (F 89)
 - Nabavi/ta v Tolminu (D 68) (E 97) (F 90)
 - Ni varen vsak dan hoditi v trgovino (F 91)
 - Povrtine – hči prideluje domače (F 92)
 - Dostava kruha – včasih niso bili vajeni kupovati kruh (F 94)
- Potrebe in želje
 - Nabava živil
 - Trgovine v vasi ne potrebujemo (A 75)
 - Pripravljeni topli obroki
 - Potreba po dostopnosti do kuhanih obrokov v kraju – gostilna (A 76)
 - Pomanjkljivosti
 - Ni poskrbljeno za dostop do kuhanega obroka v vasi (A 78)
- Obstoječe možnosti
 - Potujoča trgovina, dostava kruha (A 77)

DOHODEK

Prihodki

- Pokojnina, zaslužek od kmetijstva (A 79)
- Pokojnina (B 94) (C 87) (E 100) (F 95)
- Nizke pokojnine (B 96) (C 87)
- Včasih
 - Navajena na še bolj skromne prihodke (C 88)
 - Slabše kot danes (D 70)
- Poraba denarja
 - S svojim denarjem lahko prispeva za urejanje in obnavljanje hiše (C 89)
 - Porazdelitev stroškov med njo in sinom (C 90)
 - Veliko stroškov (E 103)
- Dovolj prihodka
 - Skromnost (D 69)
 - Dovolj za preživetje (E 104)
 - Sam veliko naredi (F 96)
 - Hrano da hči, ki noče nič v zameno (F 97)

Tveganje za izgubo dela prihodka

- Nezmožnost za delo na kmetiji (A 80)
- Smrt enega od njiju (A 81)
- Dokler bosta oba, bo šlo (B 95)

Izguba dela dohodka

- Lažje je bilo, ko sta bila oba z možem (E 101)
- Z možem sta lahko varčevala (E 102)

Alternative za preživetje

- Rešitve v primeru izgube dela dohodka
 - o Omejitev odhodkov (A 82)
 - o Ni strahu za lakoto, vendar bi se morala potruditi za samostojno preživetje (A 83)
 - o Odpovedati bi se morala lastnemu avtomobilu (A 84)
 - o Ne bi si mogla privoščiti popravil na hiši (A 85)
 - o Težko preživetje zaradi položnic (B 97)
 - o Doma pridelana hrana (B 98) (D 72)
 - o Pomoč hčera (B 99)
 - o Pomoč otrok (D 73) (F 98)
 - o Dokler je sin zdrav, nima skrbi (C 91)
 - o Možnost iskanja drugih rešitev (C 92)
 - o Skromno življenje (D 71)
- Pomoč hčera (E 105)
 - o Tudi v primeru potrebe po domu za stare (E 106)

TVEGANJA

Vrste tveganj

- Star človek kot breme
 - Bala bi se, da bi bila breme svojim otrokom (A 86)
 - Otroke je težko prositi za pomoč, ker imajo svoje stvari (D 78)
 - Odvisnost od drugih (F 99)
 - Breme sebi in drugim (F 100)
 - Ne predstavlja si, da bi moral nekdo skrbeti ves čas zanj (F 101)
 - o Izogibanje tveganju
 - Pomoč na domu, dom za stare – skrb naj prihaja od nekoga, ki je za to plačan (A 87)
- Dom za stare
 - o Izogibanje tveganju
 - Čim več časa v domačem okolju, oskrba na domu (A 88)
 - Pomoč na domu – če bi potrebovala manj pomoči (C 96)
 - Življenje doma (F 107)
 - o Odhod v dom za stare
 - Zadnja možnost (A 89)
 - Da – če bi bila sama in bi bilo kaj narobe (C 97)
 - Da – če ne bi šlo drugače (D 77)
 - Da – če bi bilo treba (E 107)
 - o Različna mnenja drugih
 - Pozitivne in negativne kritike domov iz medijev (A 90)
 - o Mnenje
 - Pozitivno
 - Dobro (B 103)
 - Dom ni nič slabega (C 98)
 - Pozitivno doživljanje doma za stare ob obisku (C 99) (E 109)
 - Nekateri ne želijo v dom, ona bi pa šla (E 110)
 - V domu za stare je kot v hotelu (C 100)
 - Ljudje v domu za stare se nimajo slabo (D 75)
 - Preskrbljeni s hrano in čistočo (D 76)
 - Ni tako slabo (E 108)
 - Dobro, vendar ne bi živel v domu (F 102)
 - Znanec, ki je šel v dom je bil zadovoljen – čistoča, toplota (F 104)
 - Včasih – ljudje brez oskrbe
 - o Umrli sami (F 105)
 - o Niso imeli, kaj jesti, kje se umiti, vsi so se jih bali (F 106)
 - Negativno
 - Draga oskrba (B 104)
 - Nimata dovolj denarja za drago oskrbo (B 105)
 - Znanec je moral v dom in se je tega otepal – pomen svobode (F 103)
 - o Prednosti neinstitucionaliziranega življenja

- Življenje v bloku – želja po več družbe v domu, življenje v vasi – ni želje po instituciji (A 91)
- Doma lahko greš ven v naravo (A 92)
- Zdravstvena tveganja
 - Bolezen (B 100)
 - Zdravje (D 74)
 - Pomanjkanje zdravja – bojazen, da ne bi mogla vsakdanjih stvari narediti zase in za druge (C 93)
 - Skrb za druge (C 94)
 - Da bi lahko skrbela za druge, mora biti sama zdrava (C 95)
 - Kap (E 116)
 - Hitra bolezen, ne moreš poklicat pomoči (E 117)
 - Izogibanje tveganju
 - Pazljiva hoja po stopnicah (B 101)
 - V kopalnici – brisače okrog banje, stol ob banji (B 102)
 - Sprotno merjenje pritiska (E 118)
- Preprečevanje tveganj
 - Formalna pomoč
 - Neinstitucionalizirana
 - Pomoč na domu (A 93) (B 106)
 - Cenejša kot dom za stare (B 107)
 - Prinos hrane (E 111)
 - Dežurna služba ali kaj podobnega (F 112)
 - Ostati mora povezanost med mladimi in starimi, skrb za drug drugega (F 113)
 - Negativni vplivi koriščenja formalne oskrbe na skrbstveni odnos med mladimi in starimi (F 114)
 - Institucionalizirana
 - Dom za stare na Šentviški Planoti – bližnje vaško okolje (A 94)
 - V preteklosti že načrtovan dom za stare na Šentviški Planoti – načrti propadli (A 95)
 - Samo, če bi drugi plačevali zanju (B 108)
 - V primeru poslabšanja zdravstvenega stanja dobrodošla oskrba na Pečinah (D 81)
 - Na Pečinah obstaja objekt, ki bi bil primeren za ureditev oskrbe starih ljudi (D 84)
 - V objekt bi bilo potrebno investirati veliko denarja (D 85)
 - Znane oblike pomoči
 - Pomoč na domu (A 96) (B 109) (C 101) (D 80) (F 108)
 - Premajhen časovni obseg (E 112)
 - Imajo nekateri v vasi (F 109)
 - Dobro, da se olajša življenje (F 110)
 - Karitas (A 97)
 - Obiskovanje starih ljudi (B 110)
 - Paketi s hrano (B 111)
 - Rdeči križ? (A 98)
 - Dobro bi bilo, da bi bilo še kaj (B 112)
 - Dnevni center za ljudi z demenco (B 113)
 - Medgeneracijski center
 - Spraševali so po njihovem mnenju (E 113)
 - Ustanovitev načrtovana v kraju, vendar se ni zgodila (E 114)
 - Predvideva, da so namesto tega organizirane delavnice v sosednji vasi (E 115)
 - Dnevni center
 - Že slišala (A 99)
 - Pozitivno – poskrbeti bi morali tudi za hrano in da bi bilo blizu (A 100)
 - Več denarja za socialo (F 111)

9.4 Priloga 4: Pogovor s predsednikom Društva upokojencev Tolmin z označenimi izjavami

Tolmin, 16. 2. 2017

Gospod Prezelj mi je v pogovoru okvirno predstavil delovanje društva, podrobneje tudi nekaj o projektu Starejši za starejše za višjo kakovost življenja doma. Dal mi je zloženko o okvirnem programu dejavnosti društva v letu 2017, v kateri so predstavljene aktivnosti po mesecih ter omenjeni projekt Starejši za starejše.

G. Prezelj: V društvo je včlanjenih okrog 1100 članov, (DU 1) ki so različno aktivni. (DU 2) Nekateri delujejo kot prostovoljci, (DU 3) druge pa ti prostovoljci tudi obiskujejo. (DU 4) Posebno ljudje nad 80 let so manj mobilni, (DU 5) zaradi česar so morda tudi manj aktivni v društvu. (DU 6) Te ljudi obiskujemo nekje enkrat do dvakrat letno. (DU 7)

Kakšne aktivnosti pripravlja društvo? Kako ugotavljate kaj je tisto, kar si ljudje želijo, potrebujejo?

G. Prezelj: Društvo organizira razne aktivnosti, (DU 8) ki so tudi razvidne iz priložene zloženke (izleti (DU 9), letovanja (DU 10), predavanja (DU 11), delavnice (DU 12), športne aktivnosti (DU 13), turnirje v šahu, pikadu in balinanju (DU 14), piknik (DU 15), tekmovanje v kartanju (DU 16), praznovanja različnih praznikov (DU 17), planinske izlete (DU 18), ročna dela (DU 19), sodelovanje z večgeneracijskim centrom (DU 20), izobraževanja (DU 21), kulturne dejavnosti (DU 22) ...).

Dejavnosti prilagajamo glede na potrebe in želje ljudi. (DU 23) Po odzivu se vidi, ali ljudem stvari ugajajo ali ne. (DU 24) Pri organizaciji dogodkov se zanašamo tudi na pretekle izkušnje (DU 25) ter predloge ljudi, ki so naši člani. (DU 26)

Kako se društvo financira?

G. Prezelj: Večino, okrog 90 % razpoložljivih financ, predstavlja članarina (10 €), ki jo plačujejo člani. (DU 27) Nekaj denarja potem da tudi Občina Tolmin. (DU 28)

Poudariti je potrebno, da glede na skromna sredstva, večina dejavnosti temelji na prostovoljstvu. (DU 29) Če bi društvo imelo več denarja, bi lahko veliko več nudili našim članom. (DU 30) Volja in ideje za nadgradnjo ponudbe so in tudi ljudje so pripravljeni sodelovati, (DU 31) vendar se na koncu vse zatakne pri sredstvih. (DU 32)

Kako je s prostori? Kje delujete?

G. Prezelj: Velike težave imamo pri organizaciji raznih aktivnosti zaradi finančne nedostopnosti prostorov, kjer bi določene aktivnosti potekale. (DU 33) V najemu imamo majhno stanovanje, kjer je sedež društva, (DU 34) vendar je to veliko premajhno, da bi v njem izvajali aktivnosti za večje število članov. (DU 35) Uporabljamo ga za delovanje upravnega odbora (DU 36) in izvajanje uradnih ur. (DU 37) Želeli bi si, da bi nam občina omogočila večje prostore, za katere ne bi bilo potrebno plačevati najemnine, (DU 38) kar bi omogočilo večjo pestrost in lažjo izvedbo dogodkov. (DU 39) Pogosto uporabljamo prostore Rdečega križa, (DU 40) vendar niso primerni za izvajanje vseh vrst aktivnosti (na primer pikado). (DU 41)

Kako ste prisotni na terenu, pri ljudeh v krajih, ki so morda nekoliko oddaljeni od Tolmina? Kako zanje zagotavljate vključenost?

G. Prezelj: Slaba mobilnost ljudi je ena od težav, ki ji želimo tudi v prihodnje posvetiti več pozornosti. (DU 42) Težava je v tem, da je pokritost z javnimi prevozi zelo slaba, (DU 43) mnogi stari ljudje nimajo voznškega izpita (DU 44) ali pa se ne počutijo sigurne v svojo vožnjo, zaradi česar bi potrebovali obnovitvene tečaje, ki si jih marsikdo ne more privoščiti. (DU 45) Tudi te tečaje bi lahko zagotovili, če bi imeli sredstva za pokrivanje materialnih stroškov. (DU 46)

Sicer se trudimo z organizacijo dogodkov tudi v oddaljenih krajih, vendar je težava, da je prisotnost na teh dogodkih zelo nizka. (DU 47) Zaradi tega bi si želeli, da bi pridobili sredstva, s katerimi bi lahko organizirali prevoz iz oddaljenih krajev do Tolmina v času aktivnosti (DU 48) ali pa mrežo prostovoljcev, ki bi bili pripravljeni v zameno za povrnitev stroškov povezanih s prevozom voziti stare ljudi (kot taxi, Prostofer). (DU 49)

Kako je s sodelovanjem z Občino Tolmin?

G. Prezelj: Občina v majhnem deležu financira naše delovanje (DU 50), vendar bi bilo potrebno zagotoviti več denarja iz občinskega proračuna, ki bi bil namenjen dvigovanju kakovosti življenja starih ljudi v občini. (DU 51)

Na Občini Tolmin se je ustanovil občinski odbor, ki si prizadeva, da bi občina Tolmin dobila naziv starejšim prijazna občina. (DU 52) V okviru tega se še posebej posvečamo reševanju prej omenjenega problema mobilnosti predvsem skozi pridobivanje sredstev, da bi lahko realizirali ideje in zadovoljili potrebe naših članov. (DU 53)

Na kakšen način sodelujete z drugimi generacijami?

G. Prezelj: Pred dvema mesecema je v Tolminu začel delovati eden od večgeneracijskih centrov, ki so bili ustanovljeni na Goriškem. (DU 54) V sklopu večgeneracijskega centra smo mi kot društvo zadolženi predvsem, da člane informiramo o aktivnostih v centru, (DU 55) skrbimo za prisotnost (DU 56) ter predlagamo vsebine, (DU 57) ki pa so izvedene in financirane v okviru projekta večgeneracijskega centra. (DU 58)

S katerimi organizacijami še sodelujete?

G. Prezelj: V največji meri sodelujemo s planinskim društvom, s katerim v sodelovanju pripravljamo planinske izlete za člane, ki so vedno zelo obiskani. (DU 59) Aktivno je tudi sodelovanje z zamejskimi društvi iz Italije. (DU 60) Sodelovanje z Domom upokojencev v Tolminu je nekoliko manjše, saj je opazen prepad med institucijo in našim skupnostno naravnanim delovanjem. (DU 61)

V preteklosti smo kot društvo organizirali aktivnosti v dnevnem centru za starejše v Tolminu, (DU 62) ki so jih vodile prostovoljke in prostovoljci. (DU 63) Občina je potem ustanovila program Aktivna starost – sožitje generacij, (DU 64) ki je voden iz CSD Tolmin, kjer so zaposlene socialne delavke, ki delajo na tem projektu. (DU 65) Na ta način je projekt bolje financiran in razširil se je še po drugih krajih v okolici Tolmina. (DU 66) Kaj bi še želeli izpostaviti za konec?

G. Prezelj: Izpostaviti je potrebno, da je zagnanost članov zelo velika in da je prostovoljna aktivnost prav tako visoka, vendar se prostovoljnost na neki točki konča. To je, kadar nekdo zaradi svojega prostovoljstva sam slabše živi. Prav zato je potrebno zagotoviti finance, ki bi pokrivale materialne stroške, ki jih imajo naši prostovoljci ob izvajanju aktivnosti.

Meni se izteka drugi mandat, zato si zelo želim, da bi tudi moj naslednik ali naslednica nadaljevala pot društva v tej smeri, ki smo jo začrtali v teh letih in da bi občina upoštevala naše potrebe in želje v finančnem načrtu občine.

9.5 Priloga 5: Odprto kodiranje INTERVJU DU

Tabela 9.2: Odprto kodiranje INTERVJU DU

ŠT. IZJAVE	IZJAVA	POJEM	KATEGORIJA	NADKATEGORIJA	2. NAKDKATEGORIJA	TEMA
DU 1	V društvo je včlanjenih okrog 1100 članov ...	Okrog 1100 članov	Število članov	/	Člani	Osnovni podatki društva
DU 2	... ki so različno aktivni.	Različno aktivni	Različno aktivni	Struktura članov	Člani	Osnovni podatki društva
DU 3	Nekateri delujejo kot prostovoljci ...	Nekateri so prostovoljci	Različno aktivni	Struktura članov	Člani	Osnovni podatki društva
DU 4	... druge pa ti prostovoljci tudi obiskujejo.	Prostovoljci obiskujejo ostale člane	Različno aktivni	Struktura članov	Člani	Osnovni podatki društva
DU 5	Posebno ljudje nad 80 let so manj mobilni ...	Manj aktivni	Različno aktivni / ljudje nad 80 let	Struktura članov	Člani	Osnovni podatki društva
DU 6	... zaradi česar so morda tudi manj aktivni v društvu.	Manj mobilni	Različno aktivni / ljudje nad 80 let	Struktura članov	Člani	Osnovni podatki društva
DU 7	Te ljudi obiskujemo nekje enkrat do dvakrat letno.	Obiskovanje 1-krat do 2-krat letno	Različno aktivni / ljudje nad 80 let	Struktura članov	Člani	Osnovni podatki društva
DU 8	Društvo organizira razne aktivnosti ...	Različne aktivnosti	Različne aktivnosti	Dejavnosti		Osnovni podatki društva
DU 9	... izleti ...	Izleti	Različne aktivnosti	Dejavnosti		Osnovni podatki društva
DU 10	... letovanja ...	Letovanja	Različne aktivnosti	Dejavnosti		Osnovni podatki društva
DU 11	... predavanja ...	Predavanja	Različne aktivnosti	Dejavnosti		Osnovni podatki društva
DU 12	... delavnice ...	Delavnice	Različne aktivnosti	Dejavnosti		Osnovni podatki društva
DU 13	... športne aktivnosti ...	Športne aktivnosti	Različne aktivnosti	Dejavnosti		Osnovni podatki društva
DU 14	... turnirje v šahu, pikadu in balinanju ...	Turnirji v šahu, pikadu in balinanju	Različne aktivnosti	Dejavnosti		Osnovni podatki društva
DU 15	... piknik ...	Piknik	Različne aktivnosti	Dejavnosti		Osnovni podatki društva

DU 16	... tekmovanje v kartanju ...	Tekmovanje v kartanju	Različne aktivnosti	Dejavnosti		Osnovni podatki društva
DU 17	... praznovanja različnih praznikov ...	Praznovanja različnih praznikov	Različne aktivnosti	Dejavnosti		Osnovni podatki društva
DU 18	... planinske izlete ...	Planinski izleti	Različne aktivnosti	Dejavnosti		Osnovni podatki društva
DU 19	... ročna dela ...	Ročna dela	Različne aktivnosti	Dejavnosti		Osnovni podatki društva
DU 20	... sodelovanje z večgeneracijskim centrom ...	Sodelovanje z večgeneracijskim centrom	Različne aktivnosti	Dejavnosti		Osnovni podatki društva
DU 21	... izobraževanja ...	Izobraževanja	Različne aktivnosti	Dejavnosti		Osnovni podatki društva
DU 22	... kulturne dejavnosti ...	Kulturne dejavnosti	Različne aktivnosti	Dejavnosti		Osnovni podatki društva
DU 23	Dejavnosti prilagajamo glede na potrebe in želje ljudi.	Prilagajanje dejavnosti željam ljudi	Izbira dejavnosti	Dejavnosti		Osnovni podatki društva
DU 24	Po odzivu se vidi, ali ljudem stvari ugovajajo ali ne.	Odziv ljudi pove, ali so zadovoljni z dejavnostmi	Izbira dejavnosti	Dejavnosti		Osnovni podatki društva
DU 25	Pri organizaciji dogodkov se zanašamo tudi na pretekle izkušnje ...	Zanašanje na pretekle izkušnje	Izbira dejavnosti	Dejavnosti		Osnovni podatki društva
DU 26	... ter predloge ljudi, ki so naši člani.	Predlogi članov	Izbira dejavnosti	Dejavnosti		Osnovni podatki društva
DU 27	Večino, okrog 90 % razpoložljivih financ, predstavlja članarina (10 €), ki jo plačujejo člani.	90 % članarina – 10 € na člana	/	Financiranje društva		Osnovni podatki društva
DU 28	Nekaj denarja potem da tudi Občina Tolmin.	Občina Tolmin	/	Financiranje društva		Osnovni podatki društva
DU 29	Poudariti je potrebno, da glede na skromna sredstva,	Zaradi skromnih sredstev dejavnosti temeljijo na	Težave	Financiranje društva		Osnovni podatki društva

	večina dejavnosti temelji na prostovoljstvu.	prostovoljstvu				
DU 30	Če bi društvo imelo več denarja, bi lahko veliko več nudili našim članom.	Z več denarja bi lahko več nudili članom	Težave	Financiranje društva		Osnovni podatki društva
DU 31	Volja in ideje za nadgradnjo ponudbe so in tudi ljudje so pripravljeni sodelovati ...	Obstaja volja, ideje in pripravljenost za sodelovanje za nadgradnjo ponudbe	Težave	Financiranje društva		Osnovni podatki društva
DU 32	... vendar se na koncu vse zatakne pri sredstvih.	Premalo sredstev	Težave	Financiranje društva		Osnovni podatki društva
DU 33	Velike težave imamo pri organizaciji raznih aktivnosti zaradi finančne nedostopnosti prostorov, kjer bi določene aktivnosti potekale.	Težave pri organizaciji aktivnosti zaradi finančne nedostopnosti i prostorov	/	Prostori društva		Osnovni podatki društva
DU 34	V najemu imamo majhno stanovanje, kjer je sedež društva ...	Stanovanje v najemu – sedež društva	Uradni prostori	Prostori društva		Osnovni podatki društva
DU 35	... vendar je to veliko premajhno, da bi v njem izvajali aktivnosti za večje število članov.	Premajhni za izvajanje aktivnosti za večje število članov	Uradni prostori	Prostori društva		Osnovni podatki društva
DU 36	Uporabljamo ga za delovanje upravnega odbora ...	Delovanje upravnega odbora	Uradni prostori	Prostori društva		Osnovni podatki društva
DU 37	... in izvajanje uradnih ur.	Izvajanje uradnih ur	Uradni prostori	Prostori društva		Osnovni podatki društva
DU 38	Želeli bi si, da bi nam občina omogočila večje prostore,	Večji prostori brez najemnine	Potrebe in želje	Prostori društva		Osnovni podatki društva

	za katere ne bi bilo potrebno plačevati najemnine ...					
DU 39	... kar bi omogočilo večjo pestrost in lažjo izvedbo dogodkov.	Večja pestrost in lažja izvedba dogodkov	Potrebe in želje	Prostori društva		Osnovni podatki društva
DU 40	Pogosto uporabljamo prostore Rdečega križa ...	Uporaba prostorov RK Tolmin	Reševanje prostorske stiske	Prostori društva		Osnovni podatki društva
DU 41	... vendar niso primerni za izvajanje vseh vrst aktivnosti (npr.: pikado).	Težava z izvajanjem vseh vrst aktivnosti – npr.: pikado	Reševanje prostorske stiske	Prostori društva		Osnovni podatki društva
DU 42	Slaba mobilnost ljudi je ena od težav, ki ji želimo tudi v prihodnje posvetiti več pozornosti.	Slaba mobilnost – želijo posvetiti več pozornosti	Težave povezane z ne/mobilnostjo članov	Problem mobilnosti		Delovanje na terenu
DU 43	Težava je v tem, da je pokritost z javnimi prevozi zelo slaba ...	Slaba pokritost z javnimi prevozi	Težave povezane z ne/mobilnostjo članov	Problem mobilnosti		Delovanje na terenu
DU 44	... mnogi stari ljudje nimajo voznškega izpita ...	Stari nimajo voznškega izpita	Težave povezane z ne/mobilnostjo članov	Problem mobilnosti		Delovanje na terenu
DU 45	... ali pa se ne počutijo sigurne v svojo vožnjo, zaradi česar bi potrebovali obnovitvene tečaje, ki si jih marsikdo ne more privoščiti.	Potreba po obnovitvenih tečajih vožnje – cenovna nedostopnost	Težave povezane z ne/mobilnostjo članov	Problem mobilnosti		Delovanje na terenu
DU 46	Tudi te tečaje bi lahko zagotovili, če bi imeli sredstva za pokrivanje materialnih stroškov.	Zagotavljanje obnovitvenih tečajev vožnje	Reševanje težav – predlogi	Problem mobilnosti		Delovanje na terenu

DU 47	Sicer se trudimo z organizacijo dogodkov tudi v oddaljenih krajih, vendar je težava, da je prisotnost na teh dogodkih zelo nizka.	Organizacija dogodkov v oddaljenih krajih – nizka udeležba	Reševanje težav – predlogi	Problem mobilnosti		Delovanje na terenu
DU 48	Zaradi tega bi si želeli, da bi pridobili sredstva, s katerimi bi lahko organizirali prevoz iz oddaljenih krajev do Tolmina v času aktivnosti ...	Pridobivanje sredstev za organizacijo prevoza v Tolmin	Reševanje težav – predlogi	Problem mobilnosti		Delovanje na terenu
DU 49	... ali pa mrežo prostovoljcev, ki bi bili pripravljeni v zameno za povrnitev stroškov povezanih s prevozom voziti stare ljudi (kot taxi, Prostofer).	Pridobivanje sredstev za mrežo prostovoljcev, ki bi vozili stare ljudi (Prostofer)	Reševanje težav – predlogi	Problem mobilnosti		Delovanje na terenu
DU 50	Občina v majhnem deležu sofinancira naše delovanje ...	Majhen delež sofinancira občina Tolmin	/	Sodelovanje z Občino Tolmin		Delovanje na terenu
DU 51	... vendar bi bilo potrebno zagotoviti več denarja iz občinskega proračuna, ki bi bil namenjen dvigovanju kakovosti življenja starih ljudi v občini.	Potrebno več sredstev iz občinskega proračuna	/	Sodelovanje z Občino Tolmin		Delovanje na terenu
DU 52	Na Občini Tolmin se je ustanovil občinski odbor, ki si prizadeva, da bi občina Tolmin dobila	Prizadevanje za naziv Tolmin – starejšim prijazna občina	Občinski odbor	Sodelovanje z Občino Tolmin		Delovanje na terenu

	naziv starejšim prijazna občina.					
DU 53	V okviru tega se še posebej posvečamo reševanju prej omenjenega problema mobilnosti predvsem skozi pridobivanje sredstev, da bi lahko realizirali ideje in zadovoljili potrebe naših članov.	Reševanje problema mobilnosti s pridobivanjem sredstev	Občinski odbor	Sodelovanje z Občino Tolmin		Delovanje na terenu
DU 54	Pred dvema mesecema je v Tolminu začel delovati eden od večgeneracijskih centrov, ki so bili ustanovljeni na Goriškem.	Ustanovljen pred kratkim, del mreže VGC Goriške	Večgeneracijski center Tolmin	Medgeneracijsko sodelovanje		Delovanje na terenu
DU 55	V sklopu večgeneracijskega centra smo mi kot društvo zadolženi predvsem, da člane informiramo o aktivnostih v centru ...	Društvo upokojencev zadolženo za informiranje članov	Večgeneracijski center Tolmin	Medgeneracijsko sodelovanje		Delovanje na terenu
DU 56	... skrbimo za prisotnost...	Skrb za prisotnost	Večgeneracijski center Tolmin	Medgeneracijsko sodelovanje		Delovanje na terenu
DU 57	... ter predlagamo vsebine ...	Predlaganje vsebin	Večgeneracijski center Tolmin	Medgeneracijsko sodelovanje		Delovanje na terenu
DU 58	... ki pa so izvedene in financirane v okviru projekta večgeneracijskega centra.	Izvedba in financiranje VGC	Večgeneracijski center Tolmin	Medgeneracijsko sodelovanje		Delovanje na terenu
DU 59	V največji meri sodelujemo s planinskim društvom, s	Planinski izleti za člane dobro obiskani	Planinsko društvo	Sodelovanje z drugimi organizacijami		Delovanje na terenu

	katerim v sodelovanju pripravljamo planinske izlete za člane, ki so vedno zelo obiskani.					
DU 60	Aktivno je tudi sodelovanje z zamejskimi društvi iz Italije.	Aktivno sodelovanje z zamejskimi društvi iz Italije	/	Sodelovanje z drugimi organizacijami		Delovanje na terenu
DU 61	Sodelovanje z Domom upokojencev v Tolminu je nekoliko manjše, saj je opazen prepad med institucijo in našim skupnostno naravnanim delovanjem.	Manj sodelovanja – prepad med institucionalnim in skupnostnim delovanjem	Dom upokojencev Tolmin	Sodelovanje z drugimi organizacijami		Delovanje na terenu
DU 62	V preteklosti smo kot društvo organizirali aktivnosti v dnevnem centru za starejše v Tolminu ...	Organizacija aktivnosti Društvo upokojencev	V preteklosti	Dnevni center za starejše Tolmin	Sodelovanje z drugimi organizacijami	Delovanje na terenu
DU 63	... ki so jih vodile prostovoljke in prostovoljci.	Vodili prostovoljci in prostovoljke	V preteklosti	Dnevni center za starejše Tolmin	Sodelovanje z drugimi organizacijami	Delovanje na terenu
DU 64	Občina je potem ustanovila program Aktivna starost – sožitje generacij ...	Občina ustanovila program Aktivna starost – sožitje generacij	Zdaj	Dnevni center za starejše Tolmin	Sodelovanje z drugimi organizacijami	Delovanje na terenu
DU 65	... ki je voden iz CSD Tolmin, kjer so zaposlene socialne delavke, ki delajo na tem projektu.	Vodi CSD – na projektu zaposlene socialne delavke	Zdaj	Dnevni center za starejše Tolmin	Sodelovanje z drugimi organizacijami	Delovanje na terenu
DU 66	Na ta način je projekt bolje financiran in razširil se je še po drugih krajih v okolici Tolmina.	Bolje financiran projekt, razširjen po oddaljenih krajih v	Zdaj	Dnevni center za starejše Tolmin	Sodelovanje z drugimi organizacijami	Delovanje na terenu

		okolici Tolmin				
--	--	-------------------	--	--	--	--

9.6 Priloga 6: Oso kodiranje – Intervju s predsednikom Društva upokojencev Tolmin

OSNOVNI PODATKI DRUŠTVA

Člani

- Število članov
 - o Okrog 1100 članov (DU 1)
- Struktura članov
 - o Različno aktivni (DU 2)
 - Ljudje nad 80 let
 - Manj aktivni (DU 5)
 - Manj mobilni (DU 6)
 - Obiskovanje 1-krat do 2-krat letno (DU 7)
 - Nekateri so prostovoljci (DU 3)
 - Prostovoljci obiskujejo ostale člane (DU 4)

Dejavnosti

- Različne aktivnosti (DU 8)
 - Izleti (DU 9)
 - Letovanja (DU 10)
 - Predavanja (DU 11)
 - Delavnice (DU 12)
 - Športne aktivnosti (DU 13)
 - Turnirji v šahu, pikadu in balinanju (DU 14)
 - Piknik (DU 15)
 - Tekmovanje v kartanju (DU 16)
 - Praznovanja različnih praznikov (DU 17)
 - Planinski izleti (DU 18)
 - Ročna dela (DU 19)
 - Sodelovanje z večgeneracijskim centrom (DU 20)
 - Izobraževanja (DU 21)
 - Kulturne dejavnosti (DU 22)
- Izbira dejavnosti
 - o Prilagajanje dejavnosti željam ljudi (DU 23)
 - o Odziv ljudi pove, ali so zadovoljni z dejavnostmi (DU 24)
 - o Zanašanje na pretekle izkušnje (DU 25)
 - o Predlogi članov (DU 26)

Financiranje društva

- 90 % članarina – 10 € na člana (DU 27)
- Občina Tolmin (DU 28)
- Težave
 - o Zaradi skromnih sredstev dejavnosti temeljijo na prostovoljstvu (DU 29)
 - o Z več denarja bi lahko več nudili članom (DU 30)
 - o Obstaja volja, ideje in pripravljenost za sodelovanje za nadgradnjo ponudbe (DU 31)
 - o Premalo sredstev (DU 32)

Prostori društva

- Težave pri organizaciji aktivnosti zaradi finančne nedostopnosti prostorov (DU 33)
- Uradni prostori
 - o Stanovanje v najemu – sedež društva (DU 34)
 - o Premajhni za izvajanje aktivnosti za večje število članov (DU 35)
 - o Delovanje upravnega odbora (DU 36)
 - o Izvajanje uradnih ur (DU 37)
- Potrebe in želje
 - o Večji prostori brez najemnine (DU 38)
 - o Večja pestrost in lažja izvedba dogodkov (DU 39)
- Reševanje prostorske stiske
 - o Uporaba prostorov RK Tolmin (D 40)
 - o Težava z izvajanjem vseh vrst aktivnosti – npr.: pikado (DU 41)

DELOVANJE NA TERENU

Problem mobilnosti

- Težave povezane z ne/mobilnostjo članov
 - o Slaba mobilnost – želijo posvetiti več pozornosti (DU 42)
 - o Slaba pokritost z javnimi prevozi (DU 43)

- Stari nimajo voznškega izpita (DU 44)
 - Potreba po obnovitvenih tečajih vožnje – cenovna nedostopnost (DU 45)
 - Reševanje težav – predlogi
 - Zagotavljanje obnovitvenih tečajev vožnje (DU 46)
 - Organizacija dogodkov v oddaljenih krajih – nizka udeležba (DU 47)
 - Pridobivanje sredstev za organizacijo prevoza v Tolmin (DU 48)
 - Pridobivanje sredstev za mrežo prostovoljcev, ki bi vozili stare ljudi (Prostofer) (DU 49)
- Sodelovanje z Občino Tolmin
- Majhen delež sofinancira Občina Tolmin (DU 50)
 - Potrebno več sredstev iz občinskega proračuna (DU 51)
 - Občinski odbor
 - Prizadevanje za naziv Tolmin – starejšim prijazna občina (DU 52)
 - Reševanje problema mobilnosti s pridobivanjem sredstev (DU 53)
- Medgeneracijsko sodelovanje
- Večgeneracijski center Tolmin
 - Ustanovljen pred kratkim, del mreže VGC Goriške (DU 54)
 - Društvo upokojencev zadolženo za informiranje članov (DU 55)
 - Skrb za prisotnost (DU 56)
 - Predlaganje vsebin (DU 57)
 - Izvedba in financiranje VGC (DU 58)
- Sodelovanje z drugimi organizacijami
- Planinsko društvo
 - Planinski izleti za člane dobro obiskani (DU 59)
 - Aktivno sodelovanje z zamejskimi društvi iz Italije (DU 60)
 - Dom upokojencev Tolmin
 - Manj sodelovanja – prepad med institucionalnim in skupnostnim delovanjem (DU 61)
 - Dnevni center za starejše Tolmin
 - V preteklosti
 - Organizacija aktivnosti Društvo upokojencev (DU 62)
 - Vodili prostovoljci in prostovoljke (DU 63)
 - Zdaj
 - Občina ustanovila program Aktivna starost – sožitje generacij (DU 64)
 - Vodi CSD – na projektu zaposlene socialne delavke (DU 65)
 - Bolje financiran projekt, razširjen po odmaknjenih krajih v okolici Tolmin (DU 66)